

Tushen 'Yancin Al'umma

Tushen 'Yancin Al'umma

EAMONN BUTLER

Cibiyar Tattalin Arziki

Da farko aka buga shi a cikin Burtaniya a cikin 2013 ta Cibiyar Harkokin Tattalin Arziki
2 Lord North Street Westminster London sw1p 3lb
a cikin haɗin gwiwa tare da Profile Books Ltd.

Manufar Cibiyar Tattalin Arziki

Tattalin Arziki ita ce inganta fahimtar jama'a game da muhimman cibiyoyi na al'umma mai 'yanci, tare da yin nuni ga rawar da kasuwanni ke takawa wajen magance matsalolin tattalin arziki da zamantakewar jama'a.

Hakkin mallaka © Cibiyar Harkokin Tattalin Arziki 2013 An tabbatar da haƙƙin ɗabi'ar marubucin.

Duk haƙƙoƙi. Ba tare da iyakance haƙƙoƙin da ke karkashin haƙƙin mallaka ba da ke sama, babu wani ɓangare na wannan ɗaba'ar da za a sake fitarwa, adana shi ko shigar da shi cikin tsarin kwatowa, ko watsa shi, ta kowace hanya ko ta kowace hanya (lantarki, na'urar, kwafin hoto, rakodi ko wani abu), ba tare da kafin rubutaccen izini daga mai mallakar mallaka da kuma mawallafin wannan littafin.

Ana samun rikodin kasidar CIP don wannan littafin daga British Library.

ISBN 978 0 255 36687 8

ISBN 978 0 255 36691 5

First published by the Institute of Economic Affairs, London, in 2013

Yawancin fassarar IEA ana fassara su zuwa harsunan ban da Ingilishi ko an sake buga su. Ya kamata a nemi izinin fassarawa ko sake bugawa daga Babban Darakta a adireshin da ke sama.

Nau'in rubutu a Dutse na MacGuru Ltd.
info@macguru.org.uk

An buga kuma an ɗaure shi a Burtaniya ta Hobbs Printers

Abubuwan Ciki

<i>Marubucin</i>	8
<i>Gabatarwar Ali Salman</i>	9
<i>Amincewa</i>	12
<i>Takaitawa</i>	13
1 Gabatarwa	17
Dalilin wannan littafin	17
Yadda aka tsara littafin	18
2 Fa'idojin ɗabi'a da tattalin arziki na yanci	20
Al'umma mai 'yanci	20
Halin kirki don 'yanci	23
Shari'ar tattalin arziki don 'yanci	30
3 Cibiyoyin al'umma mai 'yanci	42
Jama'a ba tare da jihar ba	42
Abinda yasa dole a iyakance gwamnati	44
Hanyoyin da zasu takaita gwamnati	55
Kafa dokoki	60
4 Daidaito da rashin daidaito	64
Daidaito a cikin al'umma mai 'yanci	64
Ire-iren daidaitawa	65
Daidaitan sakamako	71
Daidaitawa da adalci	75
Kara lalacewar egalitarianism	79
5 Ciniki da Kasuwanci	84
Tattalin arzikin kasuwa	84
Yadda ake arziki	87
Yadda kasuwanni ke aiki	93

Cinikin duniya	98
6 Dukiya da adalci	102
Kadarorin masu zaman Kansu	102
Dokokin adalci	106
Tsarin doka	111
'Yancin dan adam	415
7 Al'umma maras fa'ida	118
Oda ba tare da umarni ba	118
Hakuri	120
Matsalar rashin girma	130
8 Zaman kansa da kuma dunkulewar duniya	136
Hijira da fasaha	136
Girman al'umma mai 'yanci	137
Hakkin mallaka a aikace	138
Ayyukan mutane ba tare da gwamnati ba	145
Dunkulewar duniya da kasuwanci	152
Muhimmancin zaman lafiya	155
9 Hujja a takaiche	158
Batun 'yanci	158
Iyakance gwamnati	158
Daidaito mafi girma	159
Tsarin tattalin arziki	159
Adalci da bin doka da oda	160
Al'umma maras fa'ida	161
Duniya mai yanci	161
<i>Zabi kundan tarihi</i>	163

MARUBUCIN

Eamonn Butler darekta ne na Cibiyar 'Adam Smith Institute', babbar kungiyar masu zurfin tunani. Yana da digiri a fannin tattalin arziki, taimako da tunani, ya sami digirin digirgir a jami'ar St Andrews a 1978. A shekarun 1970s ya yi aiki a majalisar wakilan Amurka, kuma ya koyar da falsafa a Kwalejin Hillsdale, Michigan, kafin ya dawo Ingila don taimakawa gano Cibiyar Adam Smith. A cikin 2012 an ba shi kyautar Hon DLitt ta Makarantar Kasuwanci ta Edinburgh. A halin yanzu shine Sakataren Mont Pelerin Society.

Eamonn marubucin littattafai ne a kan masanan tattalin arziki Milton Friedman, F. A. Hayek da Ludwig von Mises, kuma share fage ne kan Makarantar Tattalin Arziki ta Austriya. Ga IEA, ya rubuta rubuce-rubuce a kan Adam Smith, Ludwig von Mises da ka'idar zabin jama'a. Shi ne marubucin marubucin tarihin albashi da sarrafa farashin, da kuma jerin littattafai akan IQ. Shahararrun wallafe-wallafensa na kwanan nan, *The Best Book on the Market*, *The Rotten State of Britain* and *The Alternative Manifesto*, sun jawo hankali sosai, kuma shi mai yawan ba da gudummawa ne wajen bugawa da watsa labarai.

SAMARAR

Rikicin tattalin arziki da siyasa, yana haifar da hare-hare kan 'yanci. A lokacin Babban Tsananin tattalin arzikin duk manyan kasashen sun hana kasuwanci ta hanyar kara haraji. Wannan halin durkusawar da aka yi kawai ya ta da rikice-rikicen siyasa da fasa kuma ya kara talaucin tattalin arziki. Bayyanar gwamnatocin masu ra'ayin gurguzu sun haifar da zaluncin zalunci na 'yancin jama'a, siyasa da tattalin arziki a cikin rabin duniya.

A kwanan nan, abubuwan da suka faru a ranar 9/11 da martanin Amurka sun sanya manufofin motsi waɗanda suka sadaukar da 'yanci a yunkurin kara tsaro. Hakanan, rikicin kuɗi na duniya wanda ya fara a cikin 2008, wanda kuma ya samo asali a kasar Amurka, ya biyo bayan karin sarrafawa, ka'idodi da kariya. Maimakon dogaro da tsarin lalata halittu na kasuwanni kyauta, gwamnatoci a bangarorin biyu na Tekun Atlantika sun yi amfani da dimbin kuɗin masu biyan haraji don ba da rance ga kasuwancin da ya gaza.

Barazana ga 'yanci suna da yawa. Shekaru huɗu na karni da suka gabata, duniya ta karɓi 'glasnost' a cikin Tarayyar Soviet sannan kuma suka nuna faɗuwar ganuwar Berlin. Amma sababbin kalubale yanzu sun fito ta sigar kishin fasa a Turai da tsattsauran ra'ayi a Gabas ta Tsakiya. Duk hanyoyin biyu za su rage 'yanci idan ba a kula da su ba. A Turai, wannan juyawa zuwa kishin kasa, har ma da nuna wariyar launin fata, yana faruwa duk da cewa akwai babban 'yanci na siyasa - tsarin dimokiradiyya yana nan. A Gabas ta Tsakiya, da sun taimaka wajen kawo ci gaban siyasa da zamantakewar jama'a. Idan bayanai suna da karfi, to, ilimin fasahar ya ba mutum karfi. Iyakokin fasa sun kasance, amma suna zama marasa mahimmanci.

A wannan yanayin, buga littafin Eamonn Butler bai iya zama mafi dacewa ba. Tushen Al'umma 'Yanci kyauta ce maraba da zuwa ga dangin masarauta na zamani akan 'yanci. Warewar Butler ta musamman tana cikin ikon bayyana mahimman ra'ayoyi masu ma'ana cikin

cikakkiyar Ingilishi. Hakanan ya sami nasarar lalata muhawarar masu sukar da abokan hamayya tare da misalai na zahiri waɗanda ke nuna ra'ayinsa da goyan bayan maganganun dabaru.

Wannan takaddun Lokaci-lokaci kyakkyawan rubutu ne na gabatarwa ga waɗanda suke son fahimtar ka'idodin zamantakewar al'umma. Zai taimaka musamman ga waɗanda ke inganta 'yanci a fasashen da ba a san waɗannan ka'idodin ba, da waɗanda ke kare' yanci a wuraren da ake fuskantar cin zarafin gargajiya.

Duk da waɗannan matsalolin, daidaikun mutane a karni na 21 suna da 'yanci fiye da na magabata a karnin da ya gabata. Tawayen ta fuskar fasahar sadarwa da sadarwa ya kawar da kowane irin shinge. Misali a China, Li Chengpeng fitaccen marubuci ne kuma mai sukar zamantakewar al'umma: shafinsa na Sina Weibo yana da mabiya kusan miliyan shida. Kuma, a lokacin Baƙin Larabawa, kafofin watsa labarun hauhawar tsattsauran ra'ayin addini ba abin Masaki ba ne - ba kasuwa ba ce ko dimokiradiyya ba ta da kyakkyawar tsari

ALI SALMAN

Wanda ya kafa kuma Babban Darakta, Cibiyar Nazarin Manufofin Siyasa na Tattalin Arziki (PRIME), Islamabad, Pakistan Satumba 2013

Ra'ayoyin da aka bayyana a cikin wannan labarin sune, kamar yadda yake a cikin dukkan littattafan IEA, na marubucin ne ba na Cibiyar ba (wanda ba shi da ra'ayi na kamfani), masu kula da ita, mambobin Majalisar Shawara ta Ilimi ko manyan ma'aikata. Tare da wasu keɓaɓɓu, kamar tare da buga laccoci, duk waƙoƙin IEA ana duba su ne a kalla ta hanyar masana ilimi biyu ko masu bincike waɗanda ƙwararru ne a fagen.

AMINCEWA

Godiya ta musamman ta tabbata ga Nigel Ashford, wanda ya ba marubucin damar aron ra'ayoyi da yawa daga littafinsa Principles for a Free Society. Sauran kafofin taimako sun hada da H. B. Acton *The Morals of Markets*, J. S. Mill's *On Liberty*, Madsen Pirie's *Freedom 101*, Richard Wellings's *A Beginner's Guide to Liberty*, Ernest Benn's *Why Freedom Works* and Tom Palmer's *The Morality of Capitalism*.

TAKAITAWA

- Yanci yana haifar da cigaba. Yana fitar da gwanintar mutum, kirkire-kirkire da kirkire-kirkire, yana samar da wadata inda babu wanda ya kasance a da. Al'ummomi da suka karfi yanci sun mai da kansu masu wadata. Waɗanda ba su kasance ba sun kasance matalauta.
- Mutanen da ke cikin 'yanci ba sa yin arziki ta hanyar amfani da wasu, kamar yadda manyan ƙasashe marasa' yanci ke yi. Ba za su iya zama masu arziki ba ta hanyar sa wasu su talauce. Suna zama masu arziki ne kawai ta hanyar samarwa wasu abubuwan da suke so da kuma inganta rayuwar wasu mutane.
- Manyan masu cin gajiyar karfin tattalin arzikin al'ummomin da suke da 'yanci sune talakawa. Al'umma mai 'yanci sun fi daidaitawa ta fuskar tattalin arziki fiye da al'ummomin da ba' yanci ba. Matalauta a cikin al'ummomin da basu da 'yanci suna jin daɗin abubuwan marmari waɗanda ba a sake yin su ba kamar' yan shekarun da suka gabata, wadatattun abubuwan da ake da su ne kawai ga masu mulki na ƙasashe marasa 'yanci.
- Cinikin kasa da kasa ya baiwa 'yan kasuwa sabuwar dama ta kasuwa kuma ya taimaka ya fitar da sama da mutane biliyan daga kangin talauci cikin shekaru ashirin da suka gabata. 'Yanci da gaske ɗayan kyawawan halaye ne masu tasiri a tarihin ɗan adam.
- Kokarin da gwamnatoci ke yi na daidaita dukiya ko kudin shiga ba su da amfani. Suna lalata abubuwan da ke ba da himma don aiki tuƙuru da shaƙatawa kuma suna kashe wa mutane gwiwa daga gina babban birnin da ke inganta haɓakar fasa gaɓaɓaya.

Al'umma mai 'yanci al'umma ce mai zaman kanta. Yana haɓaka daga ayyukan mutane, yana bin ƙa'idodin da ke inganta haɗin kai cikin lumana. Ba a sanya shi daga sama daga hukumomin siyasa.

- Gwamnati tana da takaitacciyar rawar takawa a cikin al'umma mara 'yanci. Ya wanzu don hana cutarwa ga 'yan kasa ta hanyar kiyayewa da aiwatar da adalci. Ba ya kofarin sanya daidaitawa na abu kuma ba ya hana ayyukan kawai saboda wasu mutane suna daukar su a matsayin marasa yarda ko cin fuska. Shugabanni ba za su iya washewa 'yan kasa don amfanin kansu ba, ba da fifiko ga abokansu, ko amfani da ikonsu a kan abokan gaba.

- An hana gwamnatin al'umma 'yanci da bin doka. Dokokinta suna aiki ne ga kowa daidai. Dole ne a bi tsarin shari'a a kowane yanayi, tare da yin shari'ar adalci ba tare da tsawaita tsare ba tare da fitina ba. Dole ne mutanen da ake zargi da aikata laifuka su kasance ba a dauke shi mara laifi har sai an tabbatar da shi mai laifi, kuma ba za a tursasa mutane ta hanyar gurfanar da su sau da yawa don laifi daya.

- Yin hakuri da ra'ayoyin wasu mutane da salon rayuwarsu yana amfanar jama'a. Gaskiya ba koyaushe take bayyane ba; ya fito fili a yakin dabaru. Ba za mu iya amincewa da masu kididdiga don kawar da ra'ayoyin da ba daidai ba kawai. Suna iya kuskuren danne ra'ayoyi da hanyoyin aiwatar da zai amfanar da jama'a a nan gaba.

- Fasahar sadarwar tana kara wahalar da gwamnatocin kama-karya su boye ayyukansu daga sauran kasashen duniya. A sakamakon haka, yawancin kashashe suna bude kofin kasuwanci da yawon bude ido, kuma sabbin dabaru suna yaduwa. Yawancin mutane suna ganin fa'idodin 'yanci na tattalin arziki da zamantakewar al'umma, kuma suna neman su.

Tushen Al'umma mai 'Yanci

1 Gabatarwa

Dalilin wannan littafin

Wannan littafin ya zayyano muhimman ka'idojin da ke bayanin 'yantacciyar al'umma. Dalilin da yasa ake bukata shi ne saboda 'yanci na gaske, zamantakewar siyasa, siyasa da tattalin arziki ba kasafai yake faruwa ba - har ma a kasashen da suke tunanin kansu a matsayin yanci. Tabbas akwai manyan bambance-bambance tsakanin kasashe mafi 'yanci da maras yanci, amma duk da haka a cikin kowace ƙasa, zuwa mafi girma ko ƙarami, rayuwar jama'a da tattalin arziki na iyakance ko iko da jami'ai da yan siyasa. Irin waɗannan ƙuntatawa da sarrafawa sun kasance na dogon lokaci, kuma suna hana yawancin rayuwarmu ta yau da kullun, har sun zama ɓangare na al'ada sosai. Mutane kawai suna ɗaukar su a matsayin wani ɓangare na rayuwa, na ɗabi'a kuma babu makawa. Sakamakon shi ne cewa yawancin mutanen duniya, koda kuwa sun yi imanin cewa suna rayuwa ne a cikin al'umma mai 'yanci, da wuya su iya tunanin abin da ainihin' yanci ke nufi - har yanzu ba su fahimci yadda al'umma mai 'yanci za ta kasance da yadda za ta yi aiki ba. Duk da haka, yawancin mutane suna son 'yanci. Suna son samun damar yin kasuwanci ba tare da sun sami izini mara iyaka ba. Suna so su kasance cikin aminci yayin aikin gidajensu, gonakinsu da wuraren sana'o'in su, maimakon fuskantar barazanar 'yan siyasa na jefa su da lalata su. Suna so su yanke shawarar abin da ya fi dacewa ga danginsu maimakon yin abin da jami'ai suka umurta. Suna so su hau tare da rayukansu ba tare da cin hanci da rashawa ga dan sanda, ma'aikatan mulki su bar su su kaɗai ba. Wannan shine dalilin da ya sa yana da mahimmanci a tsara manyan ka'idojin 'yanci na zamantakewa da tattalin arziki. Bayyanannen hangen nesa game da menene yanci, da yadda yake aiki, shine ginshikin da mutane zasu iya gina al'umma mai cikakken yanci.

Yadda aka tsara littafin

Fasali na 2 yayi bayani ba kawai fa'idodi na tattalin arziki na samun yanci ba, amma batun halin kirki ga yanci ma. Tattalin arziki mai 'yanci da al'umma mai' yanci sun dogara ne akan kyawawan dabi'u - ba dabi'un da ke kalubalantar sauran tsarin dabi'u ba amma dabi'u masu tallafawa, karfafa su da inganta su. Yanci na kowa ne.

Fasali na 3 ya bayyana yadda al'umma mai 'yanci za ta iya samar da bukatun mutane cikin sauki da inganci ba tare da bukatar masu mulki masu fada a ji kowa ya yi ba. Tabbas, yana bayanin dalilin da ya sa dole ne a iyakance iyakokin iko da iko, kuma yana nuna yadda al'umma mai 'yanci za ta kasance da yadda za ta yi aiki.

Babi na 4 yayi magana akan tashin hankali tsakanin yanci da daidaitawa. Yana jayayya cewa mafi girman yanci a zahiri yana samar da daidaitawa a cikin duk abin da ya dace. Amma yunkurin sanya daidaitawan sakamako a kan al'umma yana lalata ka'idodin 'yanci kuma yana haifar da lalacewa na dogon lokaci.

Babi na 5 ya zayyana tsarin tattalin arzikin al'umma mai 'yanci, yana bayanin yadda kasuwanni, lokacin da aka' yantar da su daga ikon jihohi, kerawa da yada wadata. Tana bayanin dokokin da muke bi don ci gaba da aiwatar da aikin lami lafiya, da mahimmancin cinikayya cikin haɓaka haɗin kan ɗan adam.

Babi na 6 yayi nazarin ka'idojin dukiya da adalci. Yana da bayanin yadda dokokin al'umma mai 'yanci dole ne su zama na gama gari, suna aiki ne ga mutanen da ke cikin iko kamar na sauran' yan kasa, idan za a rage tursasawa da amfani da su. Kuma tana bayani ne akan yadda Al'uma mai yanci ke mutunta haɓkin ɗan adam na asali.

Babi na 7 yayi bayani dalla dalla game da yadda 'yanci ke aiki ba tare da bukatar waɗanda ke cikin iko ba. Yana fayyace ainihin ka'idodin ɗabi'a da ɗabi'a waɗanda ke tabbatar da kyakkyawan aiki amma tsarin

zamantakewar yanci. Yana jaddada bukatar haɓuri, da kuma bayyana matsalolin da ke dora kan al'umma akan son kai.

Babi na 8 ya kalli yadda za'a gina al'umma mai 'yanci inda babu ita. Yana nuna mahimmancin inganta abubuwan karfafawa a rayuwar yau da kullun, da wautar koƙarin zartar da shawarwari daga sama. Ya nuna yadda za a iya ba da mahimman ayyuka ba tare da gudanarwa ba. Kuma yana nanata mahimmancin kasuwanci da zaman lafiya.

2 Amfanin Tattalin Arziki Da Tattalin Arziki Na Yanci

Al'umma mai 'yanci

Abin da 'yanci yake nufi

'Yanci (ko' yanci - kalmomin suna iya canzawa cikin Turanci) yana nufin fiye da kawai kasancewa ba a daure ko bauta ba. Yana nufin samun 'yancin yin aiki, magana da tunani kamar yadda kuka zaba, ba tare da hani na zalunci da wasu suka sanya muku ba, gami da waƙanda ke cikin hukuma. Ya shafi rayuwar ku, ta iyali da zamantakewar ku harma da ra'ayoyin ku na siyasa da kuma ma'amalar tattalin arzikin ku da wasu.

Al'umma mai 'yanci ita ce wacce ke neman tabbatar da waƙannan akidoji. A tarihi da yau, 'yanci ya sami gagarumar nasarar samar da dukiya da kuma yada ta ga' yan kasa. Ya tabbatar da kasancewa ɗayan ƙarfin halittar ɗan adam da ke samarwa. Ya inganta rayuwar mutane - musamman matalauta - a duk duniya.

'Yanci yana nufin cewa ba a sanya cikas a cikin hanyarku ba, kuma babu takurawa da zai hana ku yin yadda kuka zaba. Yana nufin rashin tilastawa, ba da umurni, tsoratarwa, matsin lamba, sanya shi, tsoma baki tare da wasu. Yana nufin iya rayuwa tare da rayuwarku ba tare da an kawo muku hari, cin amana, fashi ko cutarwa ba. Hakan ya faru ne saboda ka'idar cikinmu da yake da 'yanci' kutsawa, kawo cikas ko cutar da wasu, wanda zai bata 'yancin da su ma suke da shi. Don haka 'yanci yana kasancewa ne kawai gwargwadon yadda ba a cutar da wasu mutane ba. Hakkin ka na dunkule hannunka ya kare daga inda hanci na ya fara. Ba ku yin amfani da 'yanci idan kuna barazana, tilasta, sata, kai hari ko kisan wasu. Akasin haka, kuna hana 'yanci su tafi ba tare da matsala ba. Wannan shi ake kira ka'idar 'babu-cutarwa': kana da 'yancin yin duk abin da kake so, matukar dai hakan ba zai cutar da wasu ba. Hakanan, ba ku hana kowa walwala ta hanyar yin tsayayya da zaluncinsu. 'Yanci da ka'idar babu cutarwa suna ba ka damar hana wasu cutar da kai da kuma

waƙanda kake so. Hakanan kuna da hujjar shiga tsakani don hana cutarwa ga wani, gami da baki - kodayake wannan aikin na kare wasu 'yan kasa ana barin shi ga' yan sanda da hukumomin shari'a. Koyaya, ka'idar ba-cutarwa tana aiki ne kawai ga cutarwar da aka yiwa wasu mutane. Yana ba ku damar yin abin da kuke so da jikinku da dukiyoyinku, muddin ba ku keta 'yancin wasu a cikin aikin ba. Misali, kana iya bayar da dukkan dukiyarka, cutarwa ta hanyar aikata wani abu mai hadari, ko cutar da jikinka, matuqar babu daya daga cikinsu da zai cutar da wani. Kuma kodayake wasu mutane na iya koƙarin hana wannan cutarwar, ba za su iya dakatar da kai ba, idan wannan shine zaɓin da kake so.

'Yanci da matsayin gwamnati

Zai iya zama da wuya a ce ba mu da 'yancin tsoma baki a cikin ayyukan wasu, ko da kuwa don amfanin kansu ne. Amma babu wani daga cikinmu da zai iya sanin ainihin abin da ke cikin sha'awar wasu. Kowane mutum shine mafi kyawun alkalai don jin dadin kansu. Suna da fahimtar kusanci da darajojin su, yanayi, buƙatu, tsoro, bege, buri da buri fiye da kowa. Su ne mafi kyawun alkalai na burin kansu da ayyukansu. Kuma daga waje na iya nuna son kai a yadda suke hukunta wasu. Idan muka bar mutane suka tsoma baki cikin 'yancin wasu, suna iya yin hakan ta hanyoyin (da gangan ko a sume) su amfanar da kansu maimakon wani. Wannan shine dalilin da ya sa yanke shawara game da hana wasu ya bar wa 'yan sanda da bangaren shari'a, wanda - a cikin al'umma ta gaske mai 'yanci, a kalla - na iya zama mafi ma'ana a cikin lamarin. Duk wanda muke, to, ƙarshen mutum shine mafi kyawun aiki ta kasancewa cikin al'umar da muke da yanci. Matsayin gwamnati a cikin irin wannan al'umma shine kare 'yancinmu daga cin zarafin wasu - da kuma fadada shi zuwa ga inda bai wanzu cikakke ba kuma fadada shi a inda bai cika ba. Lokacin da mutane suka taru don kafa gwamnati ko kuma wata hukuma a kansu, wannan shi ne abin da suke da shi a zuciya: don kiyayewa da fadada yancinsu, ba takura musu ba. Kodayake ,, ba a

halicci gwamnatoci kamar wannan ba. Kungiyoyin da suke son yin amfani da iko don biyan bukatun kansu ne suka dora su akan yawan jama'a, ba don faɗaɗa yancin kowa ba. Irin wannan farautar yakan faru ne tare da cikakken yardar mafiya yawa, waɗanda kuma daga baya suna cin riba daga cin gajiyyar marasa rinjaye. Amma 'yanci ba game da lambobi bane: don samun ma'ana kwata-kwata, ya zama daidai yake da yawan jama'a.

Hadda gwamnatocin da ke da maslaha ta gaba daya a , suna rage 'yanci saboda ba su cika fahimta ko girmama ka'idar cutar-cutarwa ba, kuma ba sa ganin cutarwar da maganganunsu ke haifarwa. Masu tace gwamnati, alal misali, na iya hanawa wasu tunani da kalmomi ko hotuna da ake magana ko watsawa, suna gaskanta cewa waɗannan na iya haifar da fushin jama'a. Amma yayin aiwatar da hakan suna cutar da marubuta masu fasaha, masu zane-zane, masu shirya fina-finai, 'yan jarida da sauransu ta hanyar danne musu' yancin yin tunani da maganganunsu, tare da gurgunta ayyukansu da kuma hana su sakamakon aikinsu, kere-kere da hankali. Kuma da zarar an amince da ka'idar takunkumi, ya zama da sauki sosai ga waɗanda ke kan mulki su kara hakan - hana duk wani suka ga gwamnatinsu, ko su ce, ko kuma danne duk wani ra'ayin da suke ganin yana yi musu barazana.

Hakanan, hukumomi masu kyakkyawar ma'ana na iya dora haraji da nufin daidaita kuɗin shiga, lura da yadda wannan ke cire yancin masu biyan haraji su more dukiyoyinsu kamar yadda sata ta yau da kullun ke yi. Kuma kamar sata ta yau da kullun, barazanar irin wannan kwace hanya ce tabbatacciya don hana mutane yin ajiya da saka hannun jari - wanda hakan kuma zai haifar da illa ga tsaro da ci gaban ɗaukacin jama'a. Irin waɗannan gwamnatocin na iya da'awar cewa suna aiki ne don maslahar jama'a, amma wa zai san menene maslaha ta jama'a? Mutane daban-daban suna da bambanci, kuma , suna gasa, abubuwan sha'awa. Daidaita waɗancan abubuwan takara ba aiki ne mai wahala ba. Amma mutane sun fi kyau sanin, da aiki da, bukatun kansu fiye da hukumomi masu nisa waɗanda suke amfani da ikon hukuma don yi

musu. Tilastawa mugunta ce. Kuma kodayake wasu tilastawa - kamar takura masu wuce gona da iri - na iya zama mummunan abu da ya zama dole, ya kamata har yanzu mu nemi rage tilastawa zuwa mafi karanci. Da yawa daga cikin masu neman 'yanci suna jayayya cewa duk' yan Adam suna da 'yancinsu na halitta - kamar' yancin rayuwa da 'yancin mallakar kadarori na kashin kansu - wanda ya sanya iyakokin ikon gwamnati a kanmu. Ba za mu bar wasu 'yan kasa su yi mana sata ko taƙaita mu ba, to me ya sa za mu bar gwamnatoci su yi haka? Ga yawancin tarihin ɗan adam, mutane ba su da 'yanci. Ba a kafa gwamnatoci ta hanyar son rai na daidaikun mutane ba amma waɗanda suke son amfani da karfi ne suka sanya su. Amma babu wani mutumin da wasu hukumomi suka tilasta wa rayuwarsa ta karfi wanda zai zama cikakken mutum. Mutane suna da cikakkiyar ɗabi'a idan sun zaɓi zaɓi. Ba su da kimar ɗabi'a idan wasu suka zaɓa musu. Don kuwa a bayyane suke kawai, ba duka mutane bane.

Halin kirki don 'yanci

'Yanci na bawa mutane damar zama cikakkun mutane ta hanyar amfani da baiwarsu da damar su yadda suka ga dama - ba kawai ga kansu ba, harma da danginsu da wasu na kusa dasu. Yantacciyar al'umma ba kungiya ce ta mutane masu son kai da son kai ba; hanyar sadarwa ce ta cikakkun mutane. Ikonsa na taimaka wa ɗan adam yana nuna girman halin ɗabi'a na 'yanci. *Tushen ruhaniya da al'adun 'yanci*

Kamar yadda masanin tattalin arzikin Nobel Amartya Sen ya nuna, 'yanci ra'ayi ne na duniya baki daya. ¹ Yana da tushe mai karfi a kusan dukkanin addinai da al'adu, daga Musulunci zuwa Buddha, daga Asiya zuwa Yamma. Sarkin Indiya Ashoka ya yi kira ga 'yanci da haƙuri da siyasa fiye da karni ashirin da suka gabata. A karni na sha shida Mughul sarki Akbar yana yin tsokaci game da haƙuri kamar yadda bincike ke tsananta wa masu bambancin addini a Turai. Musulunci, tun daga asalinsa, ya kasance a buɗe yake ga tattalin arziki 'yanci da kasuwanci tun kafin a girmama waɗannan a Yammacin duniya. Sarakunan Turkawa sun fi haƙuri fiye da sarakunan Turai.

'Yanci, a takaice dai, ya dace da dukkan manyan al'adu da addinan duniya. Ba ra'ayin Yammacin Turai bane, ko kuma son abin duniya, ko kuma wanda yake sabani da al'umma dangane da ka'idodin zamantakewar jama'a. Tabbas, al'umma mai 'yanci na dogaro da mutane bisa yarda da yarda da ka'idoji da suka hana cutarwa, zamba, cin amana da cin zarafin iko - dokoki waɗanda ke taimakawa kirƙirar tsarin zamantakewar jituwa wanda mutane zasu iya zama tare da haɗin kai. A cikin wannan tsarin, 'yanci na baiwa mutane damar yanke hukuncin kansu, su kiyaye al'adunsu da bin ayyukansu na addini. Ba a tilasta musu su yarda dabi'u, al'adu da ayyukan wasu hukumomin jihar.

Al'adar amincewa da aiki tare

Al'umma mai 'yanci ba ta aiki bisa tushen iko da iko, amma bisa tushen amincewa da haɗin kai. Arziki a cikin 'yanci kyauta yana zuwa ne ta hanyar musayar son rai, ta hanyar mutanen da ke samar da kayayyaki masu amfani da kasuwancin su da wasu. Ba ya zuwa ta dabarun ganima-da-kwace na fitattun mutane, ta hanyar amfani da karfinsu don cire haraji daga jama'a ko bayar da wasu kadarori da gata ga kansu, da kuma danginsu. Hakan na iya zama yadda aka gina mafi yawan arziki a mafi yawan kasashe a duk tarihin ɗan adam - ta hanyar amfani da karfi bisa tilasta karfi. Al'umma mai 'yanci ta dogara maimakon abin da ke da koshin lafiya na haɗin kai da musaya.

Don aiki, haɗin kai da musayar suna buƙatar amincewa. Babu wanda zai yi ciniki da mutanen da suke tsammanin mayaudara ne - sai dai idan an tilasta su, ko kuma ba su da wata hanya (misali, inda gwamnatoci, ko kuma abokan cinikinsu, ke sarrafa samarwa). A cikin al'umma mai 'yanci, mutane suna da zaɓi kuma suna da 'yanci su ɗauki kasuwancin su a wani wuri, don haka dole ne furodusoshi su shawo kan abokan ciniki - duka abokan ciniki na yanzu da masu zuwa nan gaba - cewa suna da gaskiya. Dole ne su cika alkawuran da suka yi, idan ba haka ba za su rasa mutuncinsu kuma su fita kasuwanci. Kuma ga mafi yawan mutane, asarar da za a yi na suna da rayuwarsu abin damuwa ne ƙwarai. Ba a

jagorantar al'umma mai 'yanci daga sama ta manyan mutane masu amfani da karfi. Yana Aiki yadda yakamata kuma ba tare da bata lokaci ba ta hanyar mu'amala ta son rai ta talakawa - al'adun aminci da gaskiya ke karfafa su. Ka'idoji da ke haifar da wannan haɗin gwiwar na zaman rayuwar jama'a ta 'yanci ta yadda mutane ba sa ma yin tunani game da su. Ba ya buƙatar wasu iko su gaya wa mutane su kasance masu gaskiya da iya aiki, ko yin aiki tuƙuru da haɗin kai da wasu. Mutane suna yin wannan ta dabi'a kowace rana. Bukatar amincewa da haɗin kai a cikin al'umma mai 'yanci ya sanya alakar da ke tsakanin mutane da kungiyoyi mafi mahimmanci fiye da yadda suke a cikin al'ummomin da ke jagorancin iko. Alakar darajar ruhaniya, dangi, abokantaka, al'umma, al'adun gargajiya, makwabta da kuma kawancen mutane masu ra'ayi daya ya zama muhimmi. Yawancin gwamnatoci a cikin zamantakewar jama'a maras 'yanci suna daukar irin waɗannan kungiyoyi a matsayin wata barazana ga hukumarsu, kuma sun nemi raunanan su, ko murkushe su ko kuma soke su. Yawancin lokaci sun yi nasara ne kawai a cikin tuki kungiyoyi a boye. Kungiyar son rai tana da mahimmanci ga mutane cewa ta fi karfi fiye da amincin mutane ga hukumomin gwamnati.

Son kai da dokoki

Al'umma mai 'yanci baya buƙatar umarni daga sama. Yana aiki ta hanyar daidai mutane suna daidaita shirye-shiryensu da ayyukansu zuwa shirye-shiryen da ayyukan wasu mutane. Abinda ya basu damar yin hakan shine tsari mai sauki na ka'idoji da dabi'u - kamar gaskiya da rashin tashin hankali - wanda ke hana rikici tsakanin mutane daban-daban da buƙatun kansu.

Irin wannan dokoki na yau da kullun da kuma kyawawan dabi'u suna ba wa mutane damar rayuwa cikin aminci. Sun kuma bar mutane 'yanci don bada haɗin kai domin ciyar da buƙatunsu. Misali, al'umma mai 'yanci tana barin mutane' yanci suyi kasuwanci tsakanin juna, cinikayya mai tsoka da bangarorin biyu ke ganin suna da amfani. Ba ya ga wasu masu iko su yanke shawarar abin da zai amfane su, ba kuma su yanke shawarar

yadda bukatunsu daban zai daidaita ba, ko yanke shawarar abin da ya kamata a yi don biyan bukatunsu, ko tilasta mutane bin wannan shirin. A cikin al'umma mai 'yanci, mutane da kansu suna yanke shawarar abin da yake maslaharsu, kuma suna zaɓar mafi kyawun ci gaban waɗannan bukatun ta hanyar haɗin kai da sauran mutane. Kuma suna da 'yanci su shiga duk wata fatawar da suka zaɓa, matuƙar dai ba a cutar da wani a cikin aikin ba.

Wasu masu sukar ra'ayi ba sa ganin yadda al'umma za ta yi aiki da ci gaba sai dai idan ta zaɓi makasudin gama gari kuma ta tilasta wa dukkan 'yan kasarta yin aiki tare da su. Suna tsoron cewa al'umma mai 'yanci za ta kasance ta ci gaba, ba ta da fa'ida, ta haifar da rikice-rikice na son zuciyar - wanda dole ne a danne shi don ba da damar sha'awar jama'a. Wannan kuskure ne. Al'ummar 'yanci ta yarda cewa mutane suna da son kai. Amma kuma ya yarda cewa son-kai wani babban kwarin gwiwa ne wanda ba za a iya danne shi cikin sauki ba. Mutane suna daukar 'maslaha ta jama'a' - kamar yadda jami'an da 'yan siyasa suka bayyana - kamar fasa da gaggawa da mahimmanci fiye da bukatun kansu. Kuma dole ne mu tuna cewa son kai yana da amfani kuma yana da mahimmanci: idan mutane suka yi biris da bukatunsu na yau da kullun (kamar abinci, abin sha, mahalli da sutura), ba za su rayu tsawon lokaci ba, komai sadaka da al'ummar da suke rayuwa a ciki.

Al'umma mai 'yanci tana ba da son kai ta hanyoyi masu fa'ida. Ba ya danne shi cikin beɗen kirƙirar wasu cikakken wuri. Ka'idodin dokoki suna buƙatar kawai mutane kada su tilasta wa kansu wasu abubuwan da suke so. Mutane suna da 'yanci don biyan bukatun kansu, daban-daban ko haɗin gwiwa da wasu, matuƙar suna girmama' yancin wasu na yin hakan. Ba za su iya tilasta wa wasu su yarda da yi wa wasu manufofin su aiki ba.

Tsoron masu sukar cewa al'umma mai 'yanci za ta kasance yaƙi na dindindin game da manufofin gasa ya gurgunta da gaskiyar cewa al'ummomin da ke da 'yanci na ci gaba - kuma kusan koyaushe suna samun ci gaba fiye da waɗanda aka sarrafa. Ta yin amfani da saukakkun

dokoki waɗanda a karkashin su mutane ke mutunta 'yancin wasu, suna sanya son kai cikin haɗin kai da haɗin kai mai amfani. Tsoron da mutane a cikin 'yanci na' yanci za su yi tunanin kawai don ciyar da muradin kansu daidai ba daidai ba ne. Dan adam halittu ne na zamantakewa. Suna da kusancin dan adam tare da dangi, abokai da maƙwabta, waɗanda suke la'akari da abubuwan da suke so. Suna son girmamawa da kyautatawa abokai, da kuma suna na zama maƙwabcin kirki. Don haka da son ransu suke son biyan bukatunsu don kiyaye kyakkyawar dangantaka da wasu. Wannan la'akar in nasu yana da lada, saboda a lokacin wasu zasu iya taimaka masu a cikin hakan. Zamu iya ganin wannan yana aiki a cikin al'ummomin da basu kyauta ba. Bai wa wasu, har ma da baƙi cikakke, ta hanyar sadaka mai zaman kanta ta fi girma a cikin al'ummomin da ba su da 'yanci fiye da waɗanda ba su da 'yanci - ba wai kawai saboda mutane a can sun fi waɗata ba, amma saboda kyauta al'ummomi suna ba da fifiko ga son rai, maimakon sanya su, wajibcin zamantakewar.

Yin aiki tare ta hanyar dokokin

Don amince da su don ba da haɗin kai cikin nasara tare da wasu, kowannemu yana buƙatar yin abubuwan da muke yi ya zama abin faɗi da abin dogaro. Haɗin kai zai kasance mai wuyan gaske idan mutane koyaushe suna canza tunaninsu, suna aikatawa ta hanyoyi bazuwar ko saba alkawura.

Al'umma mai 'yanci tana ba mutane damar yin halin da suka zaɓa a cikin rayuwar su, muddin ba a cutar da wasu ba. Amma kuma yana karfafa irin daidaito a cikin halayen da ke da mahimmanci a cikin haɗin gwiwar jama'a. Misali, al'umma mai 'yanci tana da ka'idoji na doka game da mallakinta, kula da ita da kuma yadda ake kwashe shi. Wannan yana ba mutane damar mallakar kadarori da kuma saka hannun jari a cikin kayan jari - kamar gidaje, masana'antu da kayan aiki waɗanda zasu inganta rayuwarsu ta nan gaba tare da sauƙaƙa samar da mai rahusa - ba tare da barazanar sata ko amfani da wasu mutane ko jami'ai ba. Waɗannan ka'idodin ('haƙƙin mallaka') ba gwamnatoci ne suka tsara su ba, amma

sun girma ne cikin karnuka da yawa. An gwada iyakokin su a cikin rikice-rikice marasa iyaka a kotuna marasa adadi, gina doka da ka'idodi waɗanda ke sa mutane su sami kwanciyar hankali a cikin ma'amalar su da wasu - don haka yana sa haɗin kai ya zama mai sauƙi kuma mai fa'ida. Mafi yawan al'ummomi mai 'yanci sun yarda da wasu ka'idodi da ka'idodi masu mahimmanci waɗanda ke da mahimmanci ga haɗin haɗin jama'a. Dokokin dabi'a sun sanya iyakoki waɗanda ke taimakawa wajen sauƙaƙa ma'amalar zamantakewa ga kowa. Kuma akwai cikakkun mizanan halaye na zamantakewar jama'a - ladabi, ladabi da ka'idodin kyawawan halaye na kasuwanci - waɗanda ke girma cikin hankali har tsawon lokaci na huldar ɗan adam. Irin waɗannan ka'idodi masu fa'ida, kodayake sananne ne a cikin al'ummomin da ba su da 'yanci, na iya zama mai wahala ko ba zai yuwu ba ga gwamnatocin ƙasashe masu 'yanci da yawa su hayayyafa.

Hakanan 'yan ƙasa na' yanci na gari suna da wasu haƙƙoƙin ɗan ƙasa na asali. Yanayinsu na ainihi na iya bambanta, amma waɗannan ka'idodin da aka yarda da su sun haɗa da 'yanci daga aikin tilastawa ko bautar, da' yanci daga azabtarwa ko hukunce-hukuncen da ba daidai ba na laifuka. Sun haɗa da 'yancin lamiri da imani -' yancin mallakar ra'ayinka game da addini ko siyasa, 'yancin gudanar da addininka da kuma shiga harkokin siyasa ba tare da wata barazana ba ko sanayya ba. Sun haɗa da 'yancin faɗar albarkacin baki -' yancin faɗar albarkacin baki da kuma 'yancin kafofin watsa labarai (rediyo, talabijin, jaridu da masu samar da yanar gizo) bayar da rahoto da yin tsokaci kamar yadda suka zaɓa. Sun haɗa da 'yancin tattarawa da haɗuwa da wanda kuke so. Kuma sun haɗa da sirri - ba sa leƙo da sa ido ga wasu, musamman ma waɗanda ke cikin hukuma. A takaice, al'umma mai 'yanci tana fatan' yan kasarta su kasance masu hakuri da ra'ayoyin mutane, imaninsu, salon rayuwarsu da ayyukansu, kuma kada su yi katsalanda a cikinsu, a karkashin dokar babu cutarwa.

Adalci da bin doka da oda

Al'umma mai 'yanci ma tana da ka'idodin adalci. Akwai hukunci don cutar da wasu mutane, ba lahani na zahiri kawai ba amma yaudara da sauran cutarwa kuma. Kuma, watakila mafi mahimmanci, al'umma mai 'yanci tana kiyaye doka. Babbar matsalar kungiyar siyasa ba ita ce yadda za mu zaɓi shugabanninmu ba - wannan mai sauƙi ne - amma yadda za a takura musu ne. A cikin al'umma mai 'yanci, rawa da karfin ikon hukuma suna da iyakancewa. Wannan yana tabbatar da cewa ikon da aka basu na kare 'yan kasa daga cin zarafi da kuma hukunta aikata ba daidai ba ana amfani da su ba bisa ka'ida ba ko don son ran waɗanda suke yin sa.

Kungiyoyin 'yanci sun haɓaka nau'ikan nau'ikan injina daban-daban - kamar dokar zaɓe, kundin tsarin mulki da kuma rarrabe iko - don taƙaita ikon hukuma. Amma babbar hanyar kare 'yan kasa daga cin zarafin masu mulkin su ita ce tabbatar da cewa dokoki sun yi amfani da kowa daidai. Wannan an san shi da bin doka. A karkashin wannan ka'idar, gwamnati ba za ta iya zaben wata ni'ima ko fifiko ga wasu kabilu ba, misali, ko sanya haraji kan wasu kungiyoyin zamantakewar. Kuma dole ne dokokin su shafi gwamnatocin kansu da ma ga jama'a. Hakanan ya shafi aiwatar da waɗancan dokokin. Don tabbatar da cewa an yi amfani da ikon shari'a ba da son rai ba ba tare da rikici ba, dokokin adalci suna aiki daidai a cikin 'yanci na gari. 'Yan ƙasa na da haƙƙin ba da kulawa daidai da tsarin adalci. Wannan ya haɗa da rashin fuskantar kamu ba bisa ka'ida ba, rashin yin hukunci ba tare da fitina ba, shari'ar adalci da aka gudanar bisa ka'idodin shaidu, hukuncin da masu yanke hukunci na talakawa ke yankewa maimakon jami'ai da aka nada, da kuma rashin fuskantar shari'a bayan fitina don wannan laifi. Tasirin duk waɗannan iyakokin ga 'yan siyasa, jami'ai da alkalai shi ne lalata cin zarafin masu iko, tozartar da gata na musamman da rage sharrin tilastawa. Bayan haka, rawar da gwamnati ke takawa a cikin 'yanci ta gari ita ce ta kare da fadada 'yanci' daidaikun mutane, ba rage ta ba.

Shari'ar tattalin arziki don 'yanci

Babban tashin hankali a matsayin rayuwa

Har zuwa 1750s, rayuwar dan adam ba ta canza sosai ba. Kusan kowa ya yi aiki a waje a kan tudu, cikin wahala, rashin tabbas, aikin noman yanayi na noman abinci. Hanyoyin cewa noma ya yi daidai da yadda suke a zamanin fir'auna. Yawancin mutane ba su da kuɗi don abubuwan alatu kamar su suturar sutura. Kadan ne ke iya cin nama. Manyan attajirai ne kawai waɗanda aka haifa cikin wadata. Kuma ,, wannan wadatar ta samo asali ne daga ikon sanya haraji ga talakawa don amfanin kanku - ko daga zama bawa ko abokin wani wanda yake da wannan iko. Ya kasance, ga mafi yawan mutane, rayuwa mara kyau. A cikin 1800, ya faɗi da masanin tattalin arzikin Deirdre McCloskey, yawan kuɗin da talakawan duniya ke samu ya kasance tsakanin \$1 da \$5 a rana - da kyar ya samu kofi a yawancin manyan biranen duniya a yau. ² Yanzu, matsakaicin kuɗin da duniya ke samu ya fi kusa zuwa \$50 a rana. Wannan babban habaka ne cikin wadata.

Amma wannan ma matsakaici ne kawai, wanda ke rufe wadatar da wasu kasashe - duk da cewa ba wasu ba - sun sami nasara. Matsakaicin abin da aka samu a Tajikistan, daya daga cikin mara yawan yanci' a duniya, ya kasance bai wuce \$7 ba a rana. Amma matsakaita kuɗin shiga a Amurka, ɗayan mafi yanci', yanzu ya fi \$100 a rana. Godiya ga fa'idodi na 'yanci, Amurkawa a yau sun ninka mutanen Tajikistan sau goma sha huɗu, kuma tsakanin 20 zuwa 100 sun fi na kakanninsu wadata a 1800. A cikin Switzerland, Ostiraliya, Kanada da Kingdomasar Burtaniya - duka waɗanda tattalin arzikin na The Economic ya tsara. Rahoton 'Yancin Duniya kamar yadda yake a cikin kasashe mafi yawan marasa kyauta a duniya - matsakaicin abin da aka samu ya fi \$90 a rana. 'Yanci da ci gaba suna tafiya tare.³

Ba abin mamaki bane, saboda haka, mutane suna barin talakawa, kasashe marasa 'yanci da kaura zuwa mawadata, mafi yanci. Kowace shekara,

kasashe 20 da ba su da 'yanci suna ganin kusan mutane 1.12 a cikin yawan jama'a na kaura fiye da shiga. Sabanin haka kasashe 20 da ba su da 'yanci suna ganin 3.81 cikin 1,000 mutane da yawa suna shiga fiye da kaura.⁴ Kuma mafi wadatan tattalin arzikin wadancan 20 suna ganin mafi yawan bakin haure. A matsakaici, kasashe da ke kasan rabin 'yanci suna rasa bakin haure, yayin da waɗanda ke cikin rabin na sama ke samun su.

Watau dai, mutane suna zaben 'yanci da kafafunsu. Kuma suna yin hakan duk da irin kokarin da marasa 'yanci ke yi na hana mutane yin kaura da kuma na kasashe masu 'yanci don hana bakin haure.

'Yanci da taimakon jama'a

Ba amfani da talakawa ba ne ke sa kasa mai 'yanci su zama masu arziki. Kamar yadda malamin falsafar nan na Rasha mai suna Leonid Nikonov ya lura, matsakaicin kaso na kudin shigar kasa da ke zuwa kaso mafi talauci na yawan jama'a a cikin kasashen da ba su da 'yanci kuma ba su da 'yanci kusan ya yi daidai (kashi 2.58 da kashi 2.47 bisa dari). Amma ya fi kyau zama talaka a cikin kasa mai arziki (inda goma mafi talauci ke samun kimanin \$23 a rana) fiye da zama talaka a kasar talauci (inda goma mafi talauci ke samun \$2.50 a rana).⁵ Kasashe masu 'yanci masu arziki suma sunada sauki ga mutane. Ba a cire 'yan kasa mafi talauci daga

mai da kansu mai arziki - sabanin waɗanda ke cikin kasashe marasa 'yanci waɗanda ba su fito daga dangi na gaskiya ba, ko waɗanda suka fito, ko launin fata, ko addini, ko kungiyar siyasa. Akwai mafi girman motsi na zamantakewa a cikin kasashe marasa 'yanci. Mutumin da ya fi kowa wadata a duniya, wanda ya kirkiro kamfanin Microsoft Bill Gates, ya shahara da fara harkar software a gareji. Kuma yanzu, Gates yana nufin ba da dukiyarsa ga kyawawan dalilai. Wannan kwatankwacin gaba ɗaya ne: bayar da agaji ma ya fi girma a kasashe masu arziki. Wani binciken da Barclays Wealth

ya gudanar ya nuna cewa kashi biyu cikin biyar na Amurkawa masu wadata suna bayar da rahoton bayar da sadaka a matsayin daya daga cikin manyan abubuwan ciyarwa uku.

A cewar Gidauniyar Taimakawa Agaji ta Burtaniya, kasashe biyar da mutane za su iya ba da gudummawar kudi da lokaci don ayyukan agaji su ne Australia, Ireland, Canada, New Zealand da Amurka - dukkansu suna kan gaba wajen samun 'yanci⁷ Kuma waannan kasashen suna da wadatar dukiyar da za su bayar, fiye da waannan kasashen, matalauta, da ke da 'yanci.

'Yanci na hana wariya

A cikin kasashen da ba 'yanci ba, nuna bambanci ya zama ruwan dare. Zai iya zama da wahala a samu aiki mai kyau, ko samun dama ga kyawawan ayyuka, idan ba ku cikin ajin da ya dace, bangaranci, addini, jima'i ko iyali. Amma tattalin arzikin kasuwa mara shinge na nuna wariya. Masu samarwa a cikin al'ummomi masu kyauta baza su iya nuna wariya ba yayin zaɓar wacce za a yi ciniki ko wacce za a yi haya.⁸ Masu dauka, alal misali, na iya kin baƙin haure, Muammar

Tambaya: Shin al'ummomin 'yanci ba su da son abin duniya kawai?

A'a. Yancin tattalin arziki yana bawa mutane zaɓi da dama. Yana samar da bukatunsu na yau da kullun - abinci, mafaka da sutura - mafi kyau. Kuma hakan yana basu damar da ba a sansu ba kafin tashin kasuwanci da kasuwanni. Maimakon la'antar da mutane zuwa rayuwar aiki mai wahala da kaskantarwa, hakan yana ba mutane damar jin dadin abubuwan da suke dauka mafi daukaka, kamar tafiya, kida, fasaha, al'adu da ayyukan zamantakewa. Hakan yana basu damar samun ingantaccen kiwon lafiya da ingantaccen ilimi.

Dukiya kayan aiki ne kawai wanda ke ba mu damar isa ga

abin da muke daraja da gaske - ba kawai jin dadinmu na zahiri ba, har ma da abin da muke daraja a al'adu da zamantakewarmu. Wannan shine dalilin da ya sa kasashe masu arziki, masu 'yanci suna da filin wasanni, dakunan kide kide da wake-wake, gidajen kallo, jami'o'i, dakunan karatu da gidajen tarihi.

idan sun fito daga wata al'ada, launin fata ko addini. Amma kungiyoyin baƙin haure na iya - karɓar ƙananan albashi don wannan aiki. Bayan haka, masu ba da aikin da ke nuna wariya ta hanyar daukar ma'aikata na fasa kaɗai za su sami kansu a cikin matsala. Kudadensu na albashi zai fi na masu fafatawa waɗanda ke da niyyar daukar baƙin haure. Ribarsu za ta yi fasa, ko kuma za su dora farashi mai girma da haɗarin rasa ciniki. Wannan ba daidai bane ga kasuwanci. Bawai kawai cikin bukatun kasuwanci na ma'aikata ba ne don nuna bambanci.

Ko da a cikin ma'aikata na cikin gida, tattalin arzikin kasuwa mara shinge na nuna wariya. Misali, ana iya samun adawar al'adu game da mata zuwa fita aiki, wanda ke sanya musu wahalar samun aiki. Amma ma'aikata da ke nuna wariya ga mata za su sami ƙaramar baiwa da za su iya tarawa fiye da masu fafatawa da ba su da ita. Wani misali mai ban sha'awa shine raba kashi a Indiya. Yunkurin masana'antun manyan

fasahohi a cibiyoyi kamar Hyderabad ya haɓaka kɪmar aikin ma'aikata na kananan ma'aikatan Indiya. Ma'aikata a cikin wannan masana'antar gasa suna buƙatar mutane don ƙarfin ƙwaƙwalwar su. Ba za su iya nuna wariyar launin fata ba, ko wani abin al'ada. Waɗanne ƙa'idodi ne na nuna wariyar launin fata suka kasa cimma su a cikin shekarun da suka gabata, sauki ra'ayin 'yan kasuwa masu' yanci na kai tsaye yana cimmawa cikin shekaru kadan.

Halittar mutane masu 'yanci

Daga cikin dalilan da ya sa tattalin arzikin da ba shi kyauta ya fi wadata shi ne, suna amfani da duk wata baiwa da ke akwai. Tare da rage wariya don dakile su, duk 'yan asalin al'umma mai' yanci suna da 'yanci su sanya tunaninsu da abubuwan da ke damunsu su yi aiki. Idan suka kirkiri, suka inganta kuma suka samarda kayayyakin da zasu inganta rayuwar wasu mutane, wadancan mutanen zasu basu lada ta hanyar siyan kayan su. Don haka al'ummomin masu yanci sun fi kirkira da kirkire-kirkire, saboda haka suna bunkasa cikin sauri.

'Yancin tattalin arziki yana ba da sha'awar mutane ga hanyoyin da ke da amfani ga jama'a. Kuna samun kuɗi ta hanyar samar da abin da wasu mutane ke so kuma suna shirye su biya ku. Kuma kuna son su dawo don ƙarin, kuma su gaya wa ƙawayensu duk yadda kuka yi kyau. Wannan yana mai da hankali ga furodusoshi akan kwastomomin su maimakon kansu. Mafi yawan sanannun yan Kasuwa a cikin al'ummomi masu 'yanci sun ce sun sanya nasaran kasuwancin su ta hanyar biyan buƙatu da buƙatun kwastomomin su, maimakon ƙoƙarin cire ƙarin riba daga gare su. Wannan gaskiyar tana da nisa sosai daga 'kare mai cin kare' izgili na tattalin arziki kyauta. Tattalin arzikin da ke da 'yanci na gaske tsari ne na hadin gwiwa, ba bisa tilastawa ba amma kan ciniki na son rai da musaya tsakanin' yanci.

Kirkirar jari

Kazalika da inganta kirkire-kirkire da sabis na kwastomomi, tattalin arziki mai yanci yana samun wadata ta hanyar gina jari mai amfani. Ya fi sauki kama kifi da raga fiye da hannu, amma wannan yana nufin karɓar kananan kifi na ɗan lokaci yayin da kuke aiki a kan taru. Ta hanyar barin amfani, zaku iya kirkirar kuɗaɗe, da kuma samar da samfuran gaba da ƙwarewa.

Wannan shine tushen jari hujja. Mutane suna gina jari, kamar gidaje, masana'antu da injuna, wanda ke sa rayuwarsu ta zama mai sauki kuma aikinsu ya zama mai amfani (, suna da amfani sosai: yi tunanin banbancin ƙoƙari da ke tattare da noman ƙasar noma tare da taraktoci, maimakon da garmar hannu). Kuma tsarin yana da yawa: kowane ƙari da haɓaka fasaha mai amfani yana haɓaka samarwa da rage ƙoƙari har ma fiye da haka.

Al'umma mai 'yanci na iya tara wannan jari mai tarin yawa kuma ta ci gaba da haɓaka yawan albarkarta da ci gabanta kawai saboda tana ba mutane ikon mallakar gidaje, masana'antu, injina da sauran kayan jari ba tare da tsoron karɓa ko sata ba. Tana kare mutane daga ƙwacewa, kuma tana da ƙa'idodin ɗabi'a da na doka game da mallakar ƙasa wanda ke sa sata ƙasa da ƙasa.

Wannan kariyar mallakar dukiya, ta hanyar doka da al'adu, babbar alama ce ta 'yanci da walwala da tattalin arziki. Bayan duk wannan, kila manoma kalilan za su iya zuwa ƙoƙarin shuka, dasa shuki, nome da rayar da amfanin gona idan sun yi imanin cewa wataƙila yan fashi za su sace amfanin gonarsu. Hakanan, mutane kalilan ne ke iya yin aiki fiye da yadda za su yi idan an karɓi mafi yawan abin da suke samu a haraji. Iyalai ba za su adana ba idan aka yaudare su daga kuɗin su ta hanyar hauhawar haraji na hauhawar farashi. Da alama 'yan kasuwa ba za su saka hannun jari a kasuwancinsu ba idan dukiyoyinsu na iya zama cikin ƙasa ba tare da biyan diywa ba. Gata da ke karkatar da kasuwa don cin gajiyar fitattun mashahuri ya sa ba mai yiwuwa ba ne cewa wani zai yi ƙoƙarin haɓaka sabbin kasuwanci. Kuma mafi girman wannan barna da

barayi ko gwamnatoci ke yi, mafi girma shine rashin yarda da aiki, adanawa da ci gaba. Ibn Khaldun, malamin addinin Islama na karni na sha huɗu kuma masanin shari'a, ya fahimci batun sosai. Ya rubuta: Ya kamata a san cewa hare-hare kan dukiyar mutane yana cire kwarin gwiwa don saye da samun dukiya. Mutane daga baya sun kasance suna da ra'ayin cewa manufa da makomar neman dukiya shine a kwace su daga gare su. Lokacin da abin nema don samu da mallakar fasa ya kare, mutane ba sa yin kofari su mallaki ko daya. Matsakaici da matsayin wanda aka keta hakkin mallaka yana kayyade gwargwadon karfin da kofarin batutuwa don mallakar Yakan zaman sakwasakwa.⁹

Dukiya da cin gab

Amma kasancewa cikin aminci a cikin mallakar dukiyarka yana baka damar rayuwarka da ta iyalinka. Misali, idan har za ka iya mallakar gidanka - wanda a yawancin kashashe yawancin mutane ba za su iya ba - kana da wani wuri amintacce daga abin da za ka tafiyar da rayuwarka. Hakanan kuna da wata kadara wacce zaku iya lamunta da ita domin fara kasuwanci da gina jarinku mai amfani, maimakon kasancewa har abada da rahamar manyan attajirai. Yana ba ku matashin kudi wanda zai ba ku damar gwaji da sababbin abubuwa - a ce, don barin aikinka kuma nemi wani, ko don ba da kudi ga sabon kasuwanci.

Amintaccen mallakar fasa na haɓaka fwarewa da fatauci, wanda ke haɓaka kimar dan adam don haka yana karuwa ga dukiyar dan adam. Rayuwarmu za ta kasance cikin talauci sosai idan har za mu yi wa kanmu komai - noman abincinmu, debo ruwan kanmu, neman abinci ga manmu, yin tufafinmu, gina gidajenmu ko kare kanmu daga hari. Kadan ne daga cikin mu ke da kwarewar yin wadannan abubuwan, kuma za mu bukaci kayan aikin da suka dace don yin su duka cikin sauki da inganci. Amma idan ana mutunta mallakar mutane, ba lallai ne mu yi komai da kanmu ba. Mutane na iya haɓaka kwararrun kayan aikin da suke bukata don yin aiki daya sosai, sannan kuma su sayar da samfuran su ga sauran

mu. Manomi na iya saka hannun jari a cikin garmaho da taraktoci, maginin gida a cikin tsani da shebur, mai sa sutura a mashi da kuma kekunan dinki. Kuma za su iya zama masu fwarewa sosai a cikin sana'arsu, kuma mafi kyawun manajan kayan aikinsu, fiye da kowane mai son wadatar zuci koyausha zai taɓa fatan kasancewa. Ta wannan rarrabuwa ta aiki dukkanmu muna jin daɗin samfuran da suka fi inganci, kananan farashi da kuma rayuwa mai yawa.

Amma kuma, wannan zai yiwu ne kawai idan mutane sun sami isasshen tsaro don haɓaka jari mai amfani da kuma shiga kasuwanci, suna da tabbacin cewa ba za a yi musu sata ba ko kuma a yaudare su. Madadin yana da damuwa. Kamar yadda Ibn Khaldun ya ci gaba: 'Lokacin da mutane ba sa yin kasuwanci don neman abin duniya, kuma idan suka daina duk wata harka ta cin riba, kasuwancin wayewa ya faɗi, kuma komai ya lalace. Mutane suna watse ko'ina suna neman guzuri, zuwa wuraren da ba sa cikin ikon gwamnatin su ta yanzu. 'Wannan wani abu ne wanda a bayyane yake a yau yayin da muke ganin kaura daga marasa yanci zuwa kasashen da ba Su.

Kirkirar arziki ba tare da kudin kowa ba.

Wasu mutane suna tunanin cewa dukiyar mutum daya na iya zuwa sai da kudin wani. Wannan ba haka bane. Tsarin tattalin arziki mai yanci yana haifar da dukiya kuma yana kara darajar dukiyar data kasance.

Daraja ba ingancin abu bane na zahiri. Abin da mutane suke tunani ne game da abubuwa. Masu sayarwa suna rabuwa da kaya saboda suna kimar su da farancin kudin abokan cinikin su. Abokan ciniki suna rabuwa da tsabar kudi saboda suna darajar kayan da suka siya fiye da kudin da suke biyan su. Hatta 'yan makaranta za su sauya kayan wasan yara, kowane lissafin da zai amfane shi ta hanyar musanya wani abu da suka gaji da shi da abin da yake so. Musayar su ta haifar da daraja. Babu wanda ya bar shi da mummunan rauni ta hanyar irin wannan kasuwancin: hakika, babu bangaren da zai yarda da yarjejeniyar idan suna tunanin za su yi asara ta hakan. Hakanan, idan wani ya shuka iri

kuma ya yi shuki inda babu wanda ya taɓa kasancewa, kuma wasu mutane suna son su biya wannan amfanin, suna kirƙirar sabon kima daga wani abu wanda ba shi da fa'ida a da. An kirƙiri arziki, amma ba wanda aka yi wa sata.

Kuma, idan dan kasuwa ya gina masana'anta don kera takalma, ko tufafi ko motoci ko wani sabon abin kirki da mutane ke son saya - kuma ya samu kudi daga aikin - wa aka sata? Suna iya tara dukiya, amma ba su saci komai daga kowa ba. Akasin haka, sun kirƙira kuma sun haɓaka darajar inda babu wanda ya taɓa wanzuwa.¹⁰

Al'umma mai 'yanci ba' yar jari hujja bane

Wasu mutane suna jayayya cewa a cikin tsarin jari-hujja, abubuwan kamfanoni masu wadata amfani da talakawa, kuma yan siyasa suna satar dukiyar talakawa ta hanyar basu kadarori, gata, tallafi da tallafi ga abokan kasuwancin su.

Amma a cikin 'yanci na gaske, gasa tana sa cin amana da' jari hujja 'ba zai yiwu ba. Kasuwanci suna dogara ga abokan ciniki don kasancewar su. Idan ba su sadar da kyakkyawan aiki ba, waɗancan kwastomomin za su watsar da su don sauran masu samar da su. Kuma koyaushe za a sami wasu masu samar da kayayyaki domin a cikin al'umma mai 'yanci gwamnatoci ba su da ikon kirƙirar kaya, kare kamfanoni musamman, ko hana mutane bunkasa sabbin kasuwanci. Tattalin arzikin gaske yana samar da gogayya, wanda ke baiwa masu amfani damar sarrafawa: kamfanoni zasu fita kasuwanci idan basu samar da kayan kimar da mutane suke buƙata ba. Wasu kamfanoni na iya yin girma sosai - alal misali, a fannoni kamar samar da mota, wanda ke buƙatar babban jari. Amma har yanzu suna fuskantar haƙiƙa ko yuwuwar gasa daga wasu manyan masu saka hannun jari waɗanda ke tsammanin za su iya yin mafi kyau. Matsalolin suna farawa ne kawai lokacin da hukumomi suka tsayar da gasa kuma suka hana ko hana sabbin gasa shigowa. Tabbas, ainihin buɗe gasar yana da wuyar kiyayewa. Ko da a cikin al'ummomin da ba su da 'yanci a duniya a yau,' yan siyasa suna sanya dokoki da fa'idodi

waɗanda - , ba da gangan ba - rage gasa don haka raunana ikon da masu amfani ke da shi a kan furodusoshi. Kuma furodusoshi , suna yin makirci don kawo wannan. Misali, kamfanoni da suka kafa na iya matsa wa 'yan siyasa lamba su kawo ka'idoji kan ingancin samfur da ma'aunin kere-kere, suna tantance abin da za a iya samarwa da yadda ake yin sa. Suna iya jayayya cewa ana buƙatar waɗannan fa'idodin don kare jama'a daga kayayyaki masu kayatarwa. Amma ainihin sakamakon shine don kare kasuwancin su a kan sababbin masu samar da kayayyaki waɗanda zasu iya samar da samfuran kirƙire kirƙire ta hanyoyin kirƙire-kirƙire waɗanda ba'a lissafa su a cikin dokokin ba. Ko kuma, yan siyasa na iya sa baki don amfani da kuɗin jama'a don tallata masana'antun da ke fuskantar fatarar kuɗi ko barazanar gasa daga kasashen waje, suna masu jayayya cewa ayyukan gida suna buƙatar kiyayewa. Suna iya hana shigo da kaya daga waje don kare masana'antar cikin gida. Wannan na iya kawo sassaucin ɗan lokaci ga waɗanda ke aiki a waɗancan masana'antun - amma ga masu biyan haraji da jama'a, waɗanda ba su da zaɓi kuma suna fuskantar biyan abin da ya kamata su yi wa kayayyaki masu karancin talauci. Duk lokacin da al'umma ke kaurace wa 'yanci kuma a maimakon haka ta ba da karfi ga tattalin arziki ga hukumomi, to fa ga yadda masu kera da' yan siyasa za su kulla makircin cin zarafin mutane don amfanin kansu. Ana gano alamun irin wannan jari-hujja ta hanyar cin amana a duk inda aka samu, amma matsalar ta fi kamari a cikin kasashe marasa tattalin arziki. Sau da yawa, ana ɗauka kawai ba komai cewa waɗanda suka sami iko za su yi amfani da shi don wadatar da kansu da danginsu da abokansu. Hakanan za'a iya tunanin alamar rauni ne idan basuyi ba. Amma a cikin haƙikanin al'umar al'umma ba a ba da izinin yin amfani da ikon majalisa ko kudaden masu biyan haraji don ba da dama ta musamman ga masu cin amana ba. Akwai tsauraran dokoki kan yadda ake amfani da iko da inda ake kashe kudaden jama'a. Masu kera kayayyaki ba za su iya yin nasarar shawo kan waɗanda ke da iko don samun tallafi da kariya ba, tunda babu ikon samar da waɗannan

ni'imomin. Abin da ke ba kamfanoni da 'yan siyasa ikon cin zarafin talakawa shi ne rashin' yanci, ba jari-hujja na gasa ba.

Babban rabo na 'yanci

Kodayake 'yanci na tattalin arziki da kasuwanci ba su da cikakken' yanci, har yanzu sun sami nasarar tara watakila mutane biliyan biyu daga cikin mawuyacin talauci cikin shekaru 30 da suka gabata. Wannan wani abu ne da gwamnatocin kasashe masu karfi da karfi na Rasha, China da Kudu maso Gabashin Asiya ba su taba cimnawa ba, duk da kofarin rabin karnin. Amma yayin da ganuwa da shingen kasuwanci suka fadi, yawancin kasashe sun shiga tsarin kasuwancin duniya, kuma arziki ya bazu. Ya yadu musamman ga mutane mafi talauci a cikin kasashe mafi talauci wanda suka karbi sabon 'yanci don kasuwanci a kasashen duniya. Shin za a sami wata kyakkyawar manufa mai fa'ida a duniyar sama da 'yanci?

3 Cibiyoyin Kungiyar 'Yanci

Jama'a ba tare da Jihar ba

'Yanci da al'adu

A cikin al ' umm mai yanci, yawancin bangarorin rayuwar mutane suna rayuwa cikin cikakken rashin gwamnati. Wannan ba batun tsohuwar barkwancin Indiya ba ne kawai: 'Tattalin arziki yana haɓaka cikin dare - lokacin da gwamnati ke bacci'. Maimakon haka gwamnati ce ba ta da wata rawa kwata-kwata a cikin yawancin ayyukan da suke da mahimmanci ga mutane. Mutanen da ke cikin 'yanci ba mutane kebantattu ba ne. Akasin haka, halittun rayuwa ne. Suna neman abokan wasu, suna foƙarin dacewa da wasu, kuma suna haɗa kai da wasu ta hanyoyi da yawa. Suna iya kasancewa mambobi ne na kungiyoyin addini. A cikin kulake da al'ummomi suna haɗuwa da wasu waɗanda ke jin daɗin abubuwan da suke yi, ko waƙa, karatu, girki, kamun kifi, wasa da kallon wasanni ko tarawa. Suna haɗuwa da kafa kungiyoyi tare da wasu kamar su, ko matasa ne, tsofaffi, abokai a makaranta, sababbin iyaye, ko kuma mutanen da ke da nakasa iri ɗaya. Suna iya gudanar da dakunan cin abinci na miya ko gidajen kwana don mabukata da marasa gida. Wannan shine ake kira kungiyoyin jama'a. Kuma duk da 'yancin yin aiki da motsi wanda mutane ke morewa a cikin al'ummomin da suna da yanci Sosa 'yan kasarsu , suna tarayya tare da girmama kyawawan dabi'u da al'adu. Mutane masu 'yanci, musamman matasa, wani lokacin na iya kalubalantar tsofaffin hanyoyin – kuma hakika hakan shine mafi kyawun hanyoyin yin abubuwa kuma ake samun cigaba. Amma yanci ba makiyin al'ada bane. Ko da baƙi waɗanda ba su da wata al'ada ɗaya dole ne aƙalla su girmama al'adun da ke akwai idan za a yarda da su cikin al'umma. Suna bukatar su koyi yaren idan suna son su sami aikin yi. Kuma duk da cewa da farko ba zasu iya fahimtar al'adu da ka'idojin dabi'a na kasarsu ta karɓa ba, dole ne suyi hakan da sauri idan zasu guji aikata laifi, kuma zasu ci gaba. Ba wai za a nuna musu wariya ba ne: a cikin al'umma ta 'yanci, ana mu'amala da mutane daidai wa daida. Amma

babu wani daga cikin al'umar kasar - ko waninsa - da zai nemi abokan wasu waɗanda suka ga ba sa yarda da su, ko waɗanda ba sa girmama hanyoyinsu ko kuma waɗanda ba sa iya tattaunawa da su da kyau. 'Yan Adam suna son kamfani, kuma suna bukatarsa azaman hanyar samun dama da haɓaka bukatar kansu. Don haka zama bare ya jefa ka cikin babbar hasara. Mutane a cikin 'yanci' na iya ba duka raba kimar junan su ba, amma a cikin sauƙin yanayin ɗan adam, yana da kyau a jure masu. 'Yancin tunani da magana da aiki da mutane ke da shi a cikin' al'umma mai yanci dole ne ya girmama al'adun gargajiya, dabi'a da al'ada.

Wanene yake bukatar gwamnati?

Wannan gidan yanar gizo na yau da kullun na sha'awar juna, aiki tare, tilas, amana da dogaro yana inganta rayuwar mu sosai. Amma ba ta bukatar gwamnati don ta yi aiki. Muna aiki tare da junanmu, kuma muna samun ci gaba ta hanyar kasancewa membobinmu na kungiyoyi daban-daban, ba tare da wata hukuma ta shigo ciki ba. Ko da a bangaren shari'a ne, wanda wani zai yi tunanin cewa ba aikin gwamnati ba ne, muna yanke shawara mafi yawan abubuwa tsakaninmu. Ba a samar da kwangila a cikin al'umma mai yanci ta gari ba amma jihohi ne suka tsara su, waɗanda ke bayyana sharuɗɗan da suka shirya don karɓa da kuma yarda da su bias son rai. Waɗanda suka shiga cikin kwangila , suna yarda da a samu wani takaddama a tsakanin su ta hanyar yanke hukunci mai zaman kansa maimakon kotunan da ke karkashin gwamnati, wanda zai iya zama da hankali Sosai, da tsada, da kuma rashin adalci fiye da na masu zaman kansu.

Yana taimakawa kirƙirar irin wannan alaƙar ba da haɗin kai ta zamantakewar jama'a idan yawancin mutane suna da kamanni ɗaya. Idan yawancin mutane sun fito daga jinsi ɗaya ko addini ɗaya, zasu raba dabi'u kuma zai samu sauki su shiga yarjejeniyoyi tare da amincewa. Hakan bai taimaka ba daga gwamnatocin mulkin mallaka da kuma taron

tattaunawa na bayan yakin da suka sake shata kan iyakokin gargajiya tare da hada kabilu daban daban. Yawancin ƙasashe da rikice-rikice suka raba su kwanan nan, irin su Syria, Libya, Lebanon ko Iraq, ba su wanzu ƙarni ɗaya da suka gabata ba; halittun yan siyasa ne, ba mutane bane. Burtaniya sunyi irin wannan kuskuren a Afirka da yankin Indiya, yana haɗuwa da kabilu daban-daban a cikin mulkin mallaka ɗaya.

Ba abin mamaki ba ne cewa muna da jihohi masu rauni da yawa, wanda gwamnatoci ba sa iya kare rayuka da dukiyoyin 'yan kasa. Wannan ƙasa ce ta duwatsu wacce za'a iya samar da walwala da tattalin arziki. Ba abu ne mai sauki ba don sake samar da al'adun hadin kai da zarar an wargaje su sannan kuma babu wata alakar mutunta juna da yarda da juna wacce za mu dora hadin kanmu a kai. Mafi kyawu da za a yi fatan fata shi ne, kungiyoyi daban-daban na iya tsara ƙauyukan da zai ba su damar zama tare, koda kuwa ba su ba da haɗin kai yadda ya kamata. Amma zama tare da aiki tare tsakanin mutane daban-daban zai zama mafi sauki koyaushe idan aka tabbatar da yanayin zamantakewar 'yanci, tare da fatan samun moriyar juna.

Abinda yasa dole a iyakance gwamnati

Me yakamata gwamnati tayi?

Mutane ƙalilan a yau sun yi imanin cewa ya kamata gwamnati ta mallaki kowane ɓangare na rayuwarmu. Dukanmu mun yi imanin cewa ya kamata a takaita rawar gwamnati ta wata hanya. Yawancin mutane sun yarda cewa muna buƙatar gwamnati don yanke shawara ko yin abubuwan da dole ne a yanke shawara ko aiwatarwa tare, amma kada ya tsoma baki cikin abubuwan da za mu iya yi da kyau da kanmu. Kuma mafi yawan mutane masu tunani suna yanke shawarar cewa ya kamata a sanya takunkumi akan shugabannin mu don hana su wuce gona da iri kan ikon su. Batun ba shi ne *girman* gwamnati ba, amma *don* yanke hukunci da aikatawa, da kuma *yadda* take yanke hukunci da aikata wadannan abubuwa. Tunda al'umma mai 'yanci da tattalin arzikinta sun dogara ne

akan amana,' yan ƙasa na al'umma masu 'yanci suna tsammanin gwamnatinsu zata kare su daga yaudara da sata. Amma ba za mu so hukuma ta ba mutane daurin rai-da-rai saboda gujewa kudin motar bas ba, ko sanya kyamarorin leken asiri a cikin gidan kowa idan suna ta sauke wakoki ta haramtacciyar hanya daga gidajen yanar gizo. Ayyukan Gwamnati dole ne su kasance daidai da matsalar.

Wani dalili kuma da ya sa za a iyakance gwamnati a cikin ikonta shi ne cewa yanke shawara da mutane ke yi - kan batun cinikin wani abu na musamman, a ce na son rai ne kawai. Amma shawarar da gwamnati ta yanke - ta ce a dakatar da mutane daga fatauci a cikin wani abu mai kyau - buƙatar amfani da ƙarfi don yin tasiri. Amfani da ƙarfi mugunta ne, koda kuwa wani lokacin ma ya zama dole. Lokacin da muke yanke shawara a siyasance, ya kamata mu daidaita fa'idar da suka samu a kan sharrin ƙarfin da suka dogara da shi. Bai kamata mu yi hanzarin bin amfanin ba tare da tunanin lahani ba.

Kuma rayuwar tattalin arziki da zamantakewa dukkansu suna buƙatar yanci don haɓaka. Suna haɓakawa ta hanyar aiwatar da ƙananan matakan gwaji da kuskure. Masanan bidi'a Marasa adadi da yawa suna gwada ra'ayoyi daban-daban - sabon samfuri, misali, ko sabuwar hanyar koyarwa. Ra'ayoyin da basa aiki ba da daɗewa ba za'a watsar dasu, amma waɗanda ke inganta rayuwa wasu mutane ne suke kwafa kuma suna yaɗa su. Amma ikon gwamnati na cibiyoyin tattalin arziki da na zamantakewar al'umma ya musanta masu kirkire-kirkire ta kowane fanni: tsari na ci gaba amma a hankali a hankali ana tafiyar hawainiya. Bugu da ƙari, lokacin da gwamnatoci ke tsoma baki, yawanci ana kan babban sikelin. Suna yanke shawara ga ɗaukacin jama'a akan batutuwa kamar waɗanne kayayyaki ne za'a ƙera su ko waɗanne hanyoyin koyarwa za'a yarda dasu. Ba makawa, wannan yana jinkirta ƙirƙirawa da ci gaba shima. Kuma idan gwamnatoci suka yi kuskure - kamar yadda ba makawa za su yi - manyan kurakurai ne, masu haifar da bala'i.

Menene dalilin gwamnati?

Har yanzu akwai kyawawan dalilai don sanya gwamnatoci yin wasu abubuwa. Wataƙila muna buƙatar hukuma don yanke shawara da aiwatar da wasu mahimman dokoki game da yadda muke aiki - yanke shawarar wane gefen hanyar da muke hawa, misali, ko tabbatar da cewa mun girmama kwangilarmu.

Bugu da kari, ana iya samun wasu ayyukan da kowa ke so ya yi, amma wadanda ake ganin da wuya wani ya yi su (ko kuma yi shi da kyau). Wadannan sune ake kira kayan jama'a. Tsaro da 'yan sanda na iya zama misalai: yayin da kowa ke cin gajiyar ingantaccen tsaro, me zai sa kowa ya ba da kansa don yin aiki? Wani misalin kuma shi ne gurbatar iskar da ke toshe iskar biranen kasashe masu tasowa da yawa. Yin amfani da makamashi mara hayaki don dumama, sanya masu sauya fasalin motoci, da girka matattarar shara a kan hayakin ma'aikata na iya taimakawa magance matsalar kuma ta inganta rayuwa a kowane zagaye. Amma mutane ba za su ba da kansu ga wannan ba kuɗaɗen yin hakan, lokacin da suka san cewa kowa da kowa zai iya hawan yanci akan sadaukarwar su, kuma ku more iska mai tsafta ta hanyar kuɗin su. Don haka a maimakon haka za mu iya yanke shawara irin wadannan batutuwan ta hanyar siyasa, kuma mu tilasta kowa ya magance gurbata su, ko sanya haraji ga kowa don biyan 'yan sanda da tsaro. Sannan zamu cimma abubuwan da ke haifar da fa'idodi mai fa'ida, amma wanda kasuwa ba ta isar dashi ba. Wasu masu ra'ayin 'yanci - muna iya kiran su masu sassaucin ra'ayi - zai yi jayayya cewa ba mu buƙatar gwamnati kwata-kwata. Sun ce al'ummomin da suke da 'yanci suna da matukar kyau wajen nemo misali ta hanyar bayar da taimako, ko kuma ta hanyar nemo hanyoyin da za a iya hana masu hawa kan' yanci ta hanyar takaita fa'idodi ga mutanen da suke biya. Ba su ma gamsu da cewa muna buƙatar gwamnatoci don aiwatar da kwangila ko kare rayukanmu daga hari da dukiyoyinmu daga sata, suna tunanin cewa mutane ko ƙungiyoyi na iya yin wadannan duka yadda ya kamata don kansu. Sauran masu ba da

fatawa na 'yanci na gari - masu sassaucin ra'ayi na zamani - suna jayayya cewa aƙalla wasu shawarwarin siyasa, da wasu ikon mulki, ana buƙata don kare mu, aiwatar da yarjejeniyoyi da sadar da kayan jama'a - duk da cewa ya kamata a iyakance ga wadannan ayuka. 'Masu yanci, duk da haka, har yanzu suna tsoron cewa idan ka ba gwamnatoci inci za su ɗauki mil ɗaya: kusan dukkanin gwamnatocin duniya a yau sun sami matsayin kansu - a kan kuɗin jama'a - waɗanda suka wuce waɗannan muhimman ayyukan.

Ra'ayoyi kan 'yancin kai da tattalin arziki

Yanke shawara kan yadda ya kamata matsayin gwamnati ya kamata ya fadada ba lamari ne mai sauki na 'hagu' da 'dama' ba. Mutane ba su yarda da juna ba kawai kan ko yakamata mutane su yanke shawara ko kuma a haɗa kai,

Tambaya: Tabbas dole ne gwamnati ta samar da abubuwa kamar tsaro?

A'a lallai akwai wasu abubuwa da dole ne a yanke shawara baki daya, kamar ko zuwa yaki, amma akwai kanaan abubuwa waɗanda ba za a iya samar da su a keɓe ba. Yawancin kasashe da yawa suna yin kwangila akalla wasu ayyukansu na tsaro ga kamfanoni masu zaman kansu, waɗanda ke yin motocin, jiragen ruwa, jiragen sama da kayan aiki, gina da kula da barikin, da samar da abinci da kayan aiki.

Ba da dadewa ba muke tunanin cewa gwamnatoci ne kawai za su iya isar da sakonni, gudanar da tsarin tarho, gudanar da layin dogo, samar da ruwa, gas da wutar lantarki, gina hanyoyi, asibitoci da gidajen yari, ko ma samar da karafa da kera motoci. Yanzu kamfanoni masu zaman kansu suna yin waɗannan abubuwa. Kuma, saboda suna fuskantar gasa, kimar da zasu samar shine mafi girma

amma har ila yau kan ko hakan ya shafi yanke shawararmu da tattalin arzikinmu.

Muna iya gano ra'ayoyi daban-daban guda huɗu.

- Rukuni na farko da zamu iya kiran daidaikun mutane. Sun yarda cewa mutane yakamata su kasance masu 'yancin yanke shawara game da rayuwar su ta rayuwa da ta tattalin arziki.
- Akasin dayamita, masu iko ne waɗanda ke ba da shawarar haɗin kai game da halaye na mutum da na tattalin arziki.

Rukuni ta uku sune waɗanda ke ba da shawara ga yancin mutum a cikin yanke shawara na tattalin arziki amma ikon gama kai akan zaɓin mutane. Ana iya kiransu masu ra'ayin mazan jiya (duk da cewa kalmar na nufin abubuwa daban-daban a cikin al'adu daban-daban). Wannan cakuda 'yanci na tattalin arziki amma kula da zamantakewar jama'a alama ce ta gama gari ta yawancin kasashen Asiya.

Rukuni na karshe sune waɗanda suke son haɗin kai game da rayuwar tattalin arziki amma waɗanda zasu bar mutane su tafiyar da rayuwarsu ta kashin kansu. Yana da matuƙar wahala a sami suna mai kyau ga wannan

rukunin na karshe. A Amurka, za a kira su masu sassaucin ra'ayi, amma wannan amfani ne da kalmar ta batar da hankali. A yawancin sauran kasashe, mai sassaucin ra'ayi yana nufin mai sassaucin ra'ayi - ra'ayin cewa ana buƙatar wasu tsarin dokokin gwamnati, amma yawancin shawarwarin tattalin arziki da na kashin kansu ya kamata a bar su ga mutane. A zahiri dai, 'yan siyasa da masana na Amurka sun saci wannan kalmar waɗanda suka yi imani da' yancin kai amma suke son gwamnati ta sami ikon sarrafa rayuwar tattalin arziki.

Duk waɗannan kwatancen kalmomin guda daya hanyoyi ne da ba su da kyau don bayyana abin da ke cikin haƙiƙanin ra'ayi game da al'amuran tattalin arziki da zamantakewa. Akwai ra'ayoyi masu yawa ko da a cikin kowane rukuni. (Daidaikun mutane, alal misali, sun fito ne daga masu son yanci, wanda zai yi jayayya game da cikakken 'yanci, zuwa ga masu sassaucin ra'ayi na yau da kullun, waɗanda ke ganin takaitacciyar rawar da gwamnati za ta taka. Masu iko a yayi sun kassance ne daga Manyan masu bada shawara, suna bada cikakken iko, ga masu ilimin kididdiga waɗanda ke ganin iyakance rawa don yanke shawara na sirri.)

Koyaya, yana da amfani a sani cewa ra'ayoyin siyasa ba za a iya bayyana su yadda ya kamata ba a kan 'bakan hagu-dama', wanda zai haɗu da mutane masu bambancin ra'ayi game da al'umma. Zai fi kyau a yi tunani game da shi dangane da irin 'yanci da mutane ke tunanin ya kamata a samu a sassa daban-daban na rayuwa, na tattalin arziki da na kai.

Me yasa zaɓi na mutum?

Akwai kyawawan dalilai don fifita 'yanci a cikin rayuwar tattalin arziki da na sirri. Da farko, mutane sun san buƙatunsu sosai fiye da yadda gwamnatocin nesa zasu iya. Suna jin begen kansu, tsoronsu, mafarkinsu, sha'awar su, buƙatun su da burin su. Sun fi kowa sanin halin su da na abokai, dangi da kuma al'ummomin da suke kauna da neman taimako. Sun san mafi kyawun damar da ke buɗe musu, da kuma matsalolin da ayyuka daban-daban ke iya haifarwa. Don haka suna cikin mafi kyawun matsayi don yanke shawara game da rayukansu da makomar su. Har ila

yau, akwai ma'anar dabi'a cewa mutanen da yanke shawara a kansu ba cikakkun mutane ba ne amma bayi ne kawai. Kuma ba tare da alhakin kansu ga abin da ya faru ba, ba za su taɓa koyo daga nasarorinsu da kuskurensu ba. Suna iya shan wahala daga munanan manufofin da hukumomi suka yi, amma ba za su iya yin komai don hana faruwar hakan ba, don haka kar a ga dalilin gwadawa. Amma mutanen da suke jin daɗin fa'idodin nasarorinsu, kuma suke fuskantar wahalar kuskurensu, suna da kwarin gwiwa don maimaita abin da ke aiki da kauce wa abin da ba ya yi.

Bambancin ya inganta ci gaba.

Hakanan akwai fa'ida a banbancin. Mutanen da suke da 'yancin yanke shawara da kansu zasu yi aiki ta hanyoyi daban-daban. Zasu iya zaɓar ayyukan da suke tsammanin sun dace da yanayin su. Zasu iya gwada salon rayuwa daban-daban - 'gwaje-gwajen rayuwa', kamar yadda masanin Ingilishi John Stuart Mill ya kira shi a cikin rubutun sa na 1859 'On Liberty'.¹ Wasu daga cikin waɗannan na iya samun nasara, wasu basu samuwa. Amma duk muna iya koya daga garesu, da haɓaka ci gabanmu, yin karin abin da alama yake aiki da kasa da abin da ba ya aiki. A cikin al'umma mai mulkin mallaka, akasin haka, hanya ɗaya kawai ta yin abubuwa ke cin nasara saboda ana yanke shawara tare. Duk wani kuskure babban bala'i ne ga kowa. Kuma ko da ma hanyar hukuma ta yi nasara, ba a ba mu izinin gwada wasu abubuwan da ke iya yin aiki har ma da kyau ba. Shawarwarin zai kasance da hankali kuma mafi sauƙi ga tsarin mulki. Ci gabanmu a cikin irin wannan duniyar zai zama mai jinkiri kuma sau da yawa mai raɗaɗi. A cikin tattalin arziki mai yanci, masu samarwa suna samun ci gaba akai-akai daga abokan cinikin su. Kowane lokaci na kowace rana, mutane suna zaɓar samfuran da suka fi so akan wasu. Suna auna farashin farashi, abin dogaro, girma, sifa, launi, da sauran abubuwan kimar kowane samfurin da suka siya. Ana rarraba waɗannan fifikon nan take ga furodusoshi, waɗanda ke ganin abin da ke sayarwa da wanda ba ya sayarwa. Tunanin cewa abokan hamayyarsu

suna yin hakan, masu samarda kayayyaki zasuyi sauri yadda zasu iya don samarda mafi yawan abin da mutane suke so, kuma kasa da abin da basa aikatawa. Kuma za a motsa su don yin gwaji tare da gabatar da sababbin samfuran daban waɗanda suke fatan kwastomomi zasu fi so.

Ya bambanta wancan, sake, tare da tattalin arziki inda hukumomi ke yanke shawarar abin da aka samar. Babu matsala ko sun mallaki tattalin arzikin gaba daya, ko kuma wasu bangarorin ne kawai, kamar yadda yawanci lamarin yake: yanke shawara game da abin da ya kamata a samar da kuma yadda har yanzu zai kasance mai tafiyar hawainiya da rikitarwa. A mafi kyawu, kwastomomi na iya bayyana zabin su duk bayan 'yan shekaru, a zaɓuka. Amma ba za su jefa kuri'a kan samfuran mutum da halaye ba: idan sun sami zaɓi na hakika gaba daya za su jefa kuri'a ne a kan dukkanin tsare-tsaren manufofin da suka hada da komai daga tsaro, makaranta. da kiwon lafiya zuwa ban ruwa, noma da safarar karkara. Hukumomi ba su da komai kamar kwatankwacin ra'ayoyin da kwastomomi ke ba masu kaya a cikin kasuwancin kasuwa. Babu ɗan matsin lamba ga hukumomi don kirƙirar abubuwa, kuma masu amfani ba sa samun abin da suke so da gaske.

Rashin damuwa na sa baki

Akwai 'yan kashashe kalilan a yau inda gwamnati ke gudanar da ayyukansu - ko ma ta yi kokarin gudanar da su - dukkanin kayan da kasar ke samarwa. Mafi yawan abin da aka fi sani shi ne cewa gwamnatoci suna sarrafa takamaiman bangarori - musamman waɗanda ake ganin suna da muhimmanci, kamar kiwon lafiya, ilimi, aikin gona ko aikin dan sanda - ko kuma suna kokarin jagorantar samarwa gaba daya ta hanyar tallafi, farashin farashi da ka'idoji kan kasuwanci.

Ko da lokacin da gwamnatoci ke ƙoƙarin gudanar da wasu Bangalore kalilan, matsalolin jinkiri da yanke shawara mai sauƙi suna nan, musamman ma inda waɗannan bangarorin su ne mahimmanci mahimmanci. Gwamnati na iya gudanar da samar da abinci kawai, misali: amma idan ta kasa samar da waɗataccen abincin da mutane ke

bukata, sakamakon na iya zama yunwa mai yaduwa. Hakanan, kokarin da gwamnati ke yi don kara samar da kayayyaki ta hanyar samar da daidaito na samarwa da bukata. Misali, 'yan siyasa na iya kokarin rage farashin wasu kayayyaki ko aiyuka - abinci, a ce, ko kiwon lafiya, ko kudin ruwa - ta hanyar sanya musu farashin farashi. Amma furodusoshi ba su samun kudi kadan daga wadatar wadannan abubuwa. Farashin da suke samu baya gaskata kokarin da suke yi akan samarwa. Don haka suna samar da kasa kadan, ko barin bangaren gaba daya.

Sakamakon shine karanci. A farashi mai kankan da doka ta dora, masu samarwa za su ba da kasa kadan, amma masu amfani za su so sayi kari. Abinci na iya zama bisa hukuma yana da arha, amma babu daya a kan dakunan ajiya; kimar riba na iya zama kasa amma ba za a iya samun rance ba; kiwon lafiya na iya zama kyauta amma dole ne a yi layi don samun shi.

Akwai irin wadannan matsalolin yayin da gwamnatoci ke kokarin jan ragamar samarwa ta hanyar tallafawa samar da wasu kaya ko aiyuka. Kungiyar Tarayyar Turai, alal misali, ta dade tana ba da tallafi da kuma kare bangarenta na noma, da nufin tabbatar da wadataccen abinci da ci gaba, amma a zahiri don kare karancin manoman Turai daga gasar kasa da kasa (da kuma sayan tallafin wannan kungiyar mai mahimmancin siyasa). Tallafin kudi yana karfafa tsufa mai yawa - tare da 'duwatsu' na man shanu da ba a so da kuma 'tafkuna' na ruwan inabin da ba a sayar ba. Amma akwai wasu sakamakon, wadanda ba za a iya gani kamar wadannan ba. Babban riba daga tallafin noma na Turai sun kasance manyan masu mallakar kasa, ba manoma mafi talauci ba. Kuma cin hanci da rashawa ya zama ruwan dare, inda manoma ke kirarin tallafi don abincin da ba su taba samarwa ba. Akwai labarai iri-iri masu yawa daga ko'ina cikin duniya, kuma hakika daga tarihi: a cikin littafinsa na 1776 mai suna The Wealth of Nations, masanin tattalin arzikin Scotland Adam Smith ya koka game da jiragen ruwa masu kebe don a kara tallafin da suke bayarwa maimakon kamun su.² Tallafawa kowane nau'i na samarwa yana jawo albarkatu zuwa wannan bangaren kuma nesa da

wasu inda lokaci, kokari da jari zai iya aiki da kyau. Misali, gwamnatoci da yawa a halin yanzu suna tallafawa iska mai karfi da hasken rana, suna karbar kudi daga mutane da kuma 'yan kasuwa wanda zai iya samun hanyoyin da suka fi amfani wajen saka jari. Hakan ja da baya ne ga ci gaban tattalin arziki wanda ke hana ci gaban jama'a na dogon lokaci.

Shawarwarin da 'yan kadan suka yanke

Wani dalili kuma da ya fi dacewa da yanke shawara daga mutane maimakon na hukuma shi ne cewa mutane da yawa ne suke yin zabi maimakon 'yan karfi. Ba makawa, hukumomin da suke yanke hukunci ga kowa zasu bukaci samun ikon aiwatar da shawarar su cikin aiki. Amma hukuma ma mutane ce; kuma yana neman da yawa daga gare su da su yi tsayayya da gwajin don amfani da wannan ikon don inganta bukatunsu da na danginsu ko na abokansu ko na makwabta ko na dangi ko na siyasa. An ba da kwangila da mallaka don abokan su. Adadin da bai dace ba na kashe kudin jama'a yana zuwa gundumomin manyan 'yan siyasa. Ayyuka a cikin gwamnati, 'yan sanda da kuma shari'a suna zuwa ga wadanda aka fi so, maimakon a ba su bisa cancanta. Amma kadan da ake yanke shawara a siyasance, kuma mafi yawan mutane da kansu, karancin ikon irin wannan cin hanci da rashawa ne. Gwamnati na iya mai da hankali kan matsayinta na farko na rage tilastawa - maimakon cin ribanta. Wani lokaci cin riba yana da dabara don gani. 'Babu wata fasaha da wata gwamnati za ta san wani da saninta', in ji mahaiffin ilimin tattalin arziki na zamani Adam Smith, 'fiye da batun fitar da kudade daga aljihun mutane.'³ Ta hanyar aro, alal misali, gwamnatoci na iya kashewa ayyukan da ke ba su nasara a zaɓe da wadatar da magoya bayansu, yayin bayar da kudin ga wasu. Suna iya ma mika kudin ga tsara mai zuwa. Idan bashin su ya yi matukar wahala, za su iya buga kudi kawai kuma su biya masu bin su bashi cikin kimar da aka rage. Amma irin wannan satar, a bayyane ko a boye, tana hana mutane gina arziƙi. Ba su da wataƙila su fara sababbin kasuwanci kuma su haɓaka jari mai amfani, kuma duk al'umma ta zama mafi muni. Ba za a ba da izinin gwamnatin al'umma

mai yanci ta ci bashi ba sai a cikin mawuyacin yanayi, har ma hakan zai iyakance. Hakanan ba za ta sami ikon mallaka a kan kuɗin ba kuma zai iya buga ƙarin lokacin da take buƙatar kuɗi. Kuma haraji a cikin al'umma mai 'yanci zai kasance ƙasa kaɗan kuma za a ɗora shi a kan babban tushe - ba a ɗora shi kan abokan adawar siyasa ba ko' yan tsiraru kamar 'masu arziki'. Haraji zai zama mai sauƙi, a bayyane, mai sauƙin biya kuma ana iya faɗi. Ba za su 'yi noma' ta hukumomin gwamnati ko masu zaman kansu da ke da sha'awar haɓaka adadin da suke cirewa daga masu biyan haraji ba.

Hujjar ubanci

Babban ra'ayi tsakanin manyan masu mulki shine yakamata su dauki dukkan shawarwari saboda jama'a kamar yara suke, basa iya yanke hukunci da kansu. Wannan rikitarwa ne kai tsaye: yana kaskantar da 'mutanen da ya kamata ƙarfin su ya fito daga garesu. Kuma rashin tunani ne ya nuna cewa mutane suna da cikakkiyar hikima don zaɓar gwamnatin da ta dace, amma ba wadatar ɗaiɗaikun hikimomin da za su gudanar da rayuwarsu ba.

Tabbas akwai lokuta inda duk al'umma zasu anfana idan mutane suka nuna hali mafi kyau. Amma yawancin waɗannan batutuwa ne na ɗabi'a waɗanda ba ruwansu da doka a aiwatar da su. Kuma yayin da za mu iya kwadaitar da mutane game da ɗabi'a don yin abubuwan da za su taimaki wasu, gwamnatin al'umma mai 'yanci ba za ta iya yin su ba. An ba da iko ne kawai don hana cutar da wasu, ba tilasta mutane su amfani wasu ba. Akwai wata hujja ta 'kayan jama'a' don sa mutane su ba da gudummawa ga wasu ayyukan gama gari kamar tsaro, amma irin waɗannan shari'o'in ba su da yawa. Gaskiya ne cewa mutane , suna nuna rashin damuwa game da batutuwa kamar su yadda ake isar da ayyukan gwamnati. Amma hakan yawanci

Tambaya: tabbas dukkanmu muna da nauyi a kan gwamnati?

A'a. A cikin al'umma mai 'yanci, gwamnati tana da alhaki akan mu.

A wurare da yawa, an kafa gwamnatoci, kuma suna kan mulki, ta hanyar karfi kawai. Wannan ba halaliyar gwamnati bane. Gwamnatin al'umma mai 'yanci ita ce wacce mutane suka kafa a matsayin hukuma don yanke hukunci ko aiwatar da wadannan' yan abubuwan da dole ne a yanke shawara ko aiwatarwa gaba daya (kamar tsaro) ko Rashin son kai (kamar adalci). Yana wurin ne don hidimar 'yan ƙasa - ba wata hanya ba.

saboda sun san cewa gunaguni sharar iska ne, tunda babu abin da zai canza. Idan wani abu ya inganta a zahiri sakamakon mutane masu shiga, mutane da yawa zasu.

Hanyoyin da zasu takaita gwamnati

Dimokiradiyya

A cikin al'amuran da ba kasafai ake samunsu ba inda ba za a iya kauce wa yanke shawara game da gama gari ba, al'umma mai 'yanci za ta nemi shawarar dukkan jama'a, tunda sakamakon ya shafi dukkan jama'a. A takaice dai, akwai wani nau'i na dimokiradiyya. Maiyuwa bazai zama cewa duka yawan jama'a suna yanke kowace shawara ba - hakan zai yi matukar wahala da cin lokaci. A yadda aka saba, dukkan jama'a suna zaɓar wakilai don yanke shawara a madadinsu. Waɗannan wakilai ba wakilai ba ne kawai, ana tsammanin su ba da ra'ayi ne kawai ga waɗanda suka zaɓa ba; suna kawo nasu hukunci cikin tsari. Dimokiradiyya ba iri

daya ba ce da populism. Mafi yawan jama'a na iya yin imanin cewa ya kamata a yanka tsirarun addinai ko kabilu, amma gwamnatin al'umma mai 'yanci ba za ta iya yin hakan ba. Ya wanzu don hana cutarwa ga wasu, ba don saukaƙe shi ba. Wani tsohon barkwanci ya bayyana dimokiradiyya a matsayin kerkeci biyu da tunkiya da ke yanke shawarar abin da za su ci abincin dare. Amma a cikin al'umma mai 'yanci akwai iyaka akan ikon mafi yawan mutane don kare kankanin mutane.

Babbar matsalar ba yadda za a zaɓi gwamnatoci ba ne, amma yadda za a takura musu ne. Mutane ne kawai: karfin da suke amfani da shi na iya lalata su. Idan ana son a kiyaye 'yanci, dole ne a samu wasu hanyoyin da za a cire shugabanninmu. Zabe a cikin al'umma mai 'yanci ba wai kawai zaben shugabanni ba ne, a'a har ma da kawar da su ne. Wasu masu ikon mulkin mallaka suna jayayya cewa zabe kawai na haifar da rashin kwanciyar hankali yayin da gwamnatoci daban-daban, wataƙila tare da manufofi daban-daban, ana zabe su kuma ana cire su. Amma saboda ikon gwamnatoci yana da iyakance a cikin 'yanci na gari, sai a rage karfin kowane yanayi. Idan ana ganin gwamnatoci suna da halal, damar rikice-rikicen ba su da yawa, fiye da idan ba su ba. Ta hanyar amfani da makamai, haramtacciyar gwamnati na iya ci gaba da mulki na dogon lokaci; amma kawai hanyoyin na ainihi sune na lokaci-lokaci, zabe cikin lumana ko na lokaci-lokaci, juyin juya hali na jini. A cikin al'ummomin da ke da 'yanci ana fifita zabuka, wanda ke iyakance tursasawa da tashe-tashen hankula, da ba da damar sauye-sauye da ci gaba su faru da sauri. Ana buƙatar wasu sharuɗɗa idan ana son karɓar zaɓe a matsayin halal. Dole ne, alal misali, a sami zaɓi na gaske a jam'iyyu. Ba zabe na 'yanci bane idan akwai dan takara guda daya da zai zaɓa: a cikin al'umma mai 'yanci koyaushe za'a sami ra'ayoyi mabanbanta. Hakan kuma yana nuna cewa dole ne yan takara daban-daban su iya bayyanawa da wallafa ra'ayoyinsu, kuma su kasance masu 'yanci su soki' yan takara da jam'iyyu. Kuma dole ne mutane su iya zaɓar nasu dan takarar da aka fi so ba tare da tsoron azaba ba - don haka kuri'un dole ne su zama na sirri. Wadansu kasashe sun sanya iyaka a kan kuɗin yankin neman zaɓe

domin tabbatar da cewa yan takara masu kuɗi ba su da wata fa'ida. Da yawa suna sanya tsayayyun lokuta tsakanin zaɓuka, maimakon barin gwamnati mai ci ta yanke shawarar lokacin da ya kamata a gudanar da su.

Shawarwarin jama'a

Gwamnatocin yawancin kasashe marasa 'yanci sun zo ta hanyar ƙarfi. Wasu sun kasance a can ta hanyar ƙarfi, kodayake da yawa sun sami hanyoyin da za su ba wa kansu alamun halal - ta hanyar sanya kansu a matsayin masu kula da al'adun addini ko na al'adu, misali. A cikin al'umma mai 'yanci, ya bambanta, gwamnati tana wanzuwa ne kawai don iyakancin dalilai kuma da yardar jama'a. Kodayake, gwamnatoci, suna bata fiye da maƙasudinsu na hana cutarwa da aikata abin da ba za a iya yi daban-daban ba. Misali, suna yin jigilar isar da kayan jama'a. Duk da yake yanke shawara game da abin da ya kamata a samar da kayan jama'a na iya zama gama gari, har yanzu ana iya isar da su, gaba ɗaya ko ɓangare, daga hukumomin masu zaman kansu. Misali, agaji na iya isar da kulawa ga talakawa da marasa lafiya. Kuma dangane da hana cutar ga wasu - kamar illar gurbatar yanayi - gwargwadon cutarwar da aka yi na iya zama da wahalar aunawa, kuma sa hannun gwamnati na iya zama a zahiri baza ta zama cikakke ba. Idan wasu yanke shawara dole ne a yi su baki daya, da waɗanne dokoki ya kamata a yanke shawarar? Abinda aka fi dacewa shine ra'ayi daya: kowa yana shiga cikin yanke shawara, kuma babu wani mataki da za'a ɗauka sai kowa ya yarda. Tunda da wuya mutane su zaɓi aiki na gama gari da suke tunanin zai cutar da su, toh babu wata dama ta yuwar yanke hukunci akan wasu mutane ko kungiyoyi. Amma ra'ayi daya yana da wahalar samu. Don farawa, zai ɗauki lokaci sosai ga kowane mutum ya ɗauki lokaci don yin nazari da jefa ƙuri'a a kan kowace shawara. Wannan shine dalilin da ya sa muke zaben wakilan maimako. Kuma cimma duk wata yarjejeniya kwata-kwata zai zama gwagwarmaya, saboda kowane mutum guda zai iya yin watsi da dukkan shirin. Don haka, yanke shawara game baki ɗaya -

watau ta hanyar shahararrun zaɓuɓɓuka, zaɓe ko zaɓe a majalisa - , ana yin su ne da mafi yawa. Yana iya zama mai sauƙi (kashi 50 cikin dari +1) ko kuma wanda ya cancanta (a ce kashi biyu bisa uku). Wannan yana rage wahalar yanke shawara, yayin da har yanzu ana tabbatar da cewa yawancin mazaunan suna yanke shawara maimakon kananan masu fada aji.⁴

Sha'awar masu jefa kuri'a.

Akwai labari game da sarkin Rome wanda, ya nemi ya yi hukunci a kan waɗanda suka kare a gasar waka, ya ji ɗayan ya ba ɗayan kyautar, a kan hujjar cewa na biyun ba zai iya zama mafi muni ba. Kuma a yau, mutane suna da halin yin tunanin cewa a duk lokacin da ba mu gamsu da abin da 'yanci na gari da tattalin arziki na' yanci ke samarwa ba, dole ne aikin gwamnati ya inganta abubuwa. Idan kasuwa ta kasa isar da kayan jama'a kamar tsaro ko jin dadi, alal misali, dole ne gwamnati ta samar dasu maimakon hakan. Ko kuma idan masana'anta na gurbata iska, ana buƙatar matakin gwamnati don dakatar da shi. Amma wannan ba lallai bane ya biyo baya.

Kasuwa na iya kasa biyan buƙatunmu a wasu lokuta. Amma idan muka yi maganar 'faduwar kasuwa' dole ne mu tuna cewa akwai gazawar gwamnati ma. Ko da a cikin al'ummomin da ke da 'yanci, gwamnatoci ba su da manufa, auna, ba masu karfi ba, masu karfin jama'a. Son kai yana gudana ne ta hanyar gwamnati, daga sama har kasa. Mutane suna tunanin zaɓuka a matsayin wata hanya ce ta gano 'maslaha ta jama'a' da sanya ta cikin aiki. Amma a cikin al'umma mai 'yanci akwai wasu buƙatu daban-daban - kuma waɗancan buƙatun suna rikici. Masu jefa kuri'a da ke son kananan haraji ba sa jituwa da wasu waɗanda ke son karin kashe kuɗaɗen jama'a. Waɗanda zasu ci gajiyar sabuwar hanya suna adawa da waɗanda za'a rusa gidajensu. Zaɓe ba ya tabbatar da 'bukatun jama'a. Suna daidaita rikici da yawa. Ana yin shawarwarin gama gari a kan wannan tushen rikici.

'Yan siyasa son rai

Kamar yadda masu jefa kuri'a suke da buƙatun kansu da za su yi wa aiki, haka nan 'yan siyasa ma. Da yawa suna ganin ofishi hanya ce ta samun arziki ko kuma murkushe mafiyansu. Watakila ma a yi musu rauni idan ba su yi amfani da ofishi ba kamar wannan. Kuma har ma a cikin al'ummomin da ba su da 'yanci, cin hanci da rashawa na iya zama matsala. Koda kuwa da gaske yan siyasa suna son yiwa jama'a aiki, da farko sun fara hawa kan mulki. Suna buƙatar tara isassun kuri'un da za a zaɓa. Amma wannan ba Yana nufin cewa dole ne su kasance suna faɗin ra'ayoyin jama'a ba. Suna iya samun karin kuri'a ta hanyar yin kira ga kananan, marasa rinjaye marasa wakilci. Kananan kungiyoyi da ke da karfi suna mamaye harkokin siyasa saboda suna da wani abu takamaimai da za su samu ta hanyar samun kyakkyawar manufa a wurin - kamar tallafi ga nasu masana'antu. Kasancewa kanana kuma masu kwazo sosai, suna da sauƙin tsari, kuma suna iya sanya himma wajen yakin neman zaɓe da kuma neman aiki. Amma kungiyoyi da yawa, kamar masu amfani ko masu biyan haraji, tare da ra'ayoyi kaɗan, sun fi wahalar tsarawa. Kuma ba su da ƙwarin gwiwa, saboda farashin manufofi kamar tallafin masana'antun suna yaɗu kaɗan tsakanin su duka.

Kungiyoyi da rajista

Mahimmancin ra'ayoyin marasa rinjaye ya zama mafi girma yayin da kungiyoyi masu sha'awar suka kulla yarjejeniya da wasu don tattara ƙarfin kuri'unsu. Hadin gwiwar kungiyoyi da yawa, duk suna barazanar barin dan takarar, suna da karin karfi a kan dan takarar fiye da kowane guda shi kadai. Irin wannan karkatar da kai zuwa ga maslahohi na musamman ke faruwa a majalisar dokoki. 'Yan siyasar da ke matukar son ayyukan kashe kuɗaden jama'a a cikin gundumar su na iya cinikin kuri'u da wasu waɗanda suke matukar son wasu ayyukan a nasu. Amma sakamakon waɗannan 'ku zaɓi na gwargwado ni kuwa zan zaɓi naku' tsare-tsaren - da aka sani da rajista - shi ne cewa irin waɗannan shawarwarin suna cin nasara kuma gwamnatin tana da girma fiye da

yadda kowa yake so. Kuma idan wadannan dokokin suka fara aiki, farin sha'awar kai tsaye suna shigowa. Jami'an da aka ba su izinin gudanar da su za su sami bukatun kansu. Matsayinsu da biyansu ya dogara ne da samun babban ma'aikata, kuma - a hankali ko a sume - suna iya sa aikin hukuma ya zama mai rikitarwa domin ba da hujja ga manyan ma'aikatan, aikin da aka sani da ginin daula. Hakanan kuma, za su karfi farin kira daga kananan kungiyoyi masu sha'awar fiye da na jama'a, don haka na iya kara yarda da bukatun musamman, kuma wataƙila ma su karfi rashawa daga wurinsu.

Kafa dokoki

A taƙaice, yayin zaɓar gwamnatoƙi, yin dokoki da zartar da dokoki, 'yan kadan da ke da muradi mai yawa sun ƙidaya fiye da mafi yawa da ke da ra'ayoyi daban-daban. Shawarwarin da aka yanke a siyasance suna da talauci sosai don nuna ra'ayoyin jama'a. Bangaren gwamnati yana da dabi'ar tasowa sama da abin da yawancin mutane suke so, fiye da abin da yake da ma'ana da kuma fiye da abin da ake buƙata don kiyaye al'umma mai 'yanci - har zuwa maƙasudin, haƙika, inda' yanci ke lalacewa.

Al'ummomi masu 'yanci sosai suna amfani da wasu dokoki don kokarin takaita wadannan matsalolin. Zabe wani bangare ne mai mahimmanci a wannan. Amma suna da rauni a kan 'yan siyasa da jami'ai. Ba sa zuwa da wuya, kuma , manyan jam'iyyun suna mamaye su, suna yin canjin a hankali. Ana buƙatar ƙuntatawa mafi ƙarfi.

Yarjejeniyar Tsarin Mulki

Hanya gama gari da za a takaita tsarin siyasa ita ce ta yin amfani da wata doka wacce kowa ya amince da ita, ko kuma ta hanyar masu yawa, wadanda kuma ke tsara dokokin da za a gudanar da zaɓuka da kuma yanke hukuncin siyasa. Idan kowa ya yarda da abin da ka'idoji suke, zai yi wuya gwamnatoƙi su sanya dokokin da aka tsara don amfanin kansu - misali, ta hana 'yan takarar adawa ko sanya harajin da bai dace ba ga masu jefa kuri'a na adawa. Tsarin siyasa na iya ƙara hana ta ikon raba

iko. Maimakon mutum ɗaya ko ƙungiya ɗaya da ke amfani da dukkan ikon yin doka, ra'ayin shine raba wannan ikon tsakanin cibiyoyi daban-daban, kowannensu na iya toshewa, gyara ko hana abin da wasu za su iya yi. A dalilin wannan wani lokacin ake kiranta tsarin dubawa da ma'auni. Idan kungiya guda, kamar majalisar siyasa ko majalisar dokoki, tana da dukkan iko, mafi yan siyasa da kuma bangarori za su yi kokarin kama ta don amfanin kansu. Amma idan kundin tsarin mulki ya raba iko tsakanin bangarorin gwamnati biyu daban-daban, yana sanya ƙarfi ga kungiyoyin masu sha'awar kamawa. Idan aka zaɓi wadancan majalisun ta hanyoyi daban-daban, zai yi wahala ma masu sha'awar kungiya daya su mamaye duka biyun. Idan kowane ɗayan jam'iyya na iya toshewa ko canza shawarar da aka yanke a ɗayan, yana sanya rajista, da kuma cin zarafin tsiraru, har yanzu yana da wahala.

A matsayina na dogon lokaci a cikin wannan tsarin dubawa da da ma'aunoni, yawancin kundin tsarin mulki na al'ummomin masu 'yanci kuma suna nada shugaban kasa a matsayin wakilin dukkanin mutane, wanda (ana fata) zai iya tashi sama da rikicin siyasa da dokar kin amincewa da ke cutar da kankanin mutane. Wani ƙarin doguwar hana cin zarafin ɗan adam ne mai zaman kansa. Wannan yana da mahimmanci ga al'umma mai 'yanci. Dole alƙalai su kasance masu saɓun kawancen siyasa, kuma dole ne su iya yin fatali da dokokin da ba su dace da tsarin mulki ba da cin zarafin kankanin jama'a - kuma yin hakan ba tare da tsoro ba na azabar da 'yan siyasa sukan yi.

Tsarin mulki wani lokacin yakan sanya wasu abubuwa akan ayyukan gwamnati, kamar daidaitaccen kasafin kudi - nacewa akan yadda kasafin kudinta zai daidaita akan wani tsayayyen lokaci (a ce, shekaru uku zuwa biyar), da kuma sanya *iyakokin kasafin kudi* kan karɓar bashi na shekara da kuma yawan bashin jama'a. Wadansu ma sun takaita yawan kudin shigar kasa da gwamnati za ta iya kashewa, don dakile dabi'arta ta girma. Bugu da kari akwai *iyakan lokaci* ta yadda 'yan siyasa ba za su iya

kasancewa a ofis na tsawon shekaru ba, *da bayanin faduwar rana* don hana hukumomin gwamnati yin watsi da amfaninsu.

Mafi rinjaye

Wata hanyar da za a kare 'kankanin jama'a ita ce ta hanyar jefa kuri'a mafi rinjaye. 'Yanci na da matukar rashin tsaro, misali, idan har mahukunta masu mulki za su iya sauya dokokin tsarin mulki ta hanyar jefa kuri'a a majalisa. Don haka al'umma mai 'yanci tana sanya shinge masu yawa - kamar kuri'un kashi biyu bisa uku a dukkanin majalisun biyu gami da matsakaita a cikin yardar rai ko a kowane yanki ko jihohi.

A batutuwan da sauƙin amfani da kankanin jama'a ta hanyoyin da ke da lahani mai sauƙi, yanke shawara ya kamata a buƙaci mutane mafi yawa. Misali, yana da sauƙin tsara haraji wanda zai iya ɗaukar nauyi mai girma a kan wasu ƙungiyoyi. Saboda haka wasu masu ba da fatawa game da al'umma 'mai yanci suna buƙatar cewa dokokin haraji - ba yawan haraji ba amma wanda ke biyan kuɗin harajin - dole ne a yanke shawara baki ɗaya don a kiyaye kankanin mutane, koda kuwa masu rinjaye suna da yawa.

Jama'ar da aka kama

A cikin tattalin arziƙin kasuwa, kuna da 'yanci ku ɗauki kasuwancin kuwani wuri in kun ji cewa ɗan kasuwa yana yaudarar ku ko baya ba ku darajar kuɗi. Amma idan gwamnatinku tana yaudarar ku ko ta ci ku, babu inda za ku je. Wataƙila za ku iya barin ƙasar - amma an ba ku yare da sauran shinge, wannan ba zaɓi ba ne ga yawancin mutane. Wannan girke-girke ne na tilastawa - wanda ya sa ya zama mafi mahimmanci don tabbatar da cewa rawar da ayyukan gwamnati, da kowane ɓangare na ta, an kayyade a hankali kuma an iyakance su ga waɗanda ake buƙata don kiyayewa da faɗaɗa yancin jama'a.

4. Daidaito da Rashin Daidaito

Daidaito a cikin al'umma mai yanci

Mutane da yawa suna tunanin cewa al'umma mai 'yanci dole ne su kasance babu daidaito. Bayan duk wannan, suna ba mutane damar Su tara dukiya mai yawa. Wannan (gudanar da jayayya) dole ne ya haifar da babban rashin daidaito na tattalin arziki.

Amma wannan hujja ba daidai ba ce. Kamar yadda muka gani, banbancin kudin shiga tsakanin kashashe masu 'yanci da wadanda basu da' yanci kusan iri daya ne. Idan wani abu, al'ummomin da suke da 'yanci Sosai sun dan daidaita.

Bugu da kari, al'ummomin da ba su da 'yanci suna da wasu rashin daidaito na kuɗi da al'ummomin masu yanci ke yi. Kowane ɗan ƙasa na al'umma mai yanci na iya yin burin haɓaka arziki su da kuɗin shiga ta ƙaura zuwa kyakkyawan aiki, ko tsunduma cikin harkokin kasuwanci da zai amfane su. A cikin al'ummomin da ba 'yanci ba wannan ba koyaushe bane. Ayyukan gwamnati na iya buɗewa ne kawai ga waɗanda suke goyon bayan jam'iyya mai mulki, ko kuma abokai da abokan tarayya na masu mulki. Doka, ko nuna wariya, na iya hana mata, 'kananan kabilu ko wasu rukuni yin aiki a wasu sana'o'i. A kan taƙura mutane daga wata kabila ko ƙungiya ɗaya da yin aiki mafi ƙasƙanci. Ana iya haramtawa bakin haure kafa da mallakar kasuwanci, ko ma rike asusun banki.

Ko da tsakanin waɗanda suka sami aiki, rashin daidaito ya ci gaba. A cikin Soviet Moscow, alal misali, keɓaɓɓen kantin sayar da GUM a cikin Red Square an buɗe shi ne kawai ga masu yawon shakatawa da kuma manyan jami'an. Na biyun ne kaɗai ke iya son a tuka shi a cikin motar Zil limousine - cunkoson ababen hawa ya tsaya don saukaƙa hanyar wucewarsu - ko kuma jin daɗin hutun wata guda a cikin wuraren kiwon lafiya na dazuzzuka. Hukumomi sun kasafita gidaje mafi kyau waɗanda suka fifita abokansu. Waɗannan duk rashin daidaito ne daga abin da ba a tserewa: waɗanda ke wahala da Su, ba su ma da ikon jefa kuri'a ko

kamfen don canja doka. Sabanin haka, duk membobin ƙungiyar da ke da 'yanci akalla za su iya burin samun kyakkyawan aiki ko kafa kasuwanci da samun wadata da samun kuɗi. Kila dukkansu ba su yi nasara ba, amma babu wanda ya hana su.

Ire iren daidaito

Daidaitawa a cikin al'umma mai yanci ba batun bawa mutane arziki daya bane ko kudin shiga ko yanayin rayuwa. Yana game da tabbatar da cewa an yiwa mutane iri daya.

Wannan yana nuna kanta ta hanyoyi masu mahimmanci guda huɗu.¹ Yan ƙasa na al'umma mai yanci suna da daidaituwar *halin dabi'a*: kowannensu yana da yancin zaɓi ɗaya don zaɓan kansa kuma a kula da su da girmamawa ta wasu. Akwai *daidaito a gaban doka*: doka ta kiyaye su kuma ta bi da su daidai, ba tare da la'akari da launin fatarsu, addininsu, jima'insu, dukiyarsu ko dangantakar danginsu ba. Suna da *daidaiton siyasa*: duk suna iya yin zaɓe kuma su tsaya takarar mukamin siyasa. Kuma suna da *daidaiton dama*: babu wasu shingayen da suka saba wa aiki ko zuwa makaranta ko wata hanyar ci gaban mutum.

Daidaita dabi'a

A cikin al'umma mai 'yanci, ana ganin mutane daidai suke da la'akari da girmamawa. Dukkanansu suna da 'yanci ɗaya don yin zaɓi game da rayukansu, idan har ba za su haifar da lahani ga wasu a cikin aikin ba. Wannan ra'ayi ya dogara ne akan zurfin imani game da yanayinsu na ɗan adam, yanayin da duk muke da shi. Dukanmu muna son yin zaɓin kanmu, ba tare da la'akari da kabilarmu, addininmu ko jinsinmu ba; kuma duk muna son wasu su mutunta haƙƙinmu na yin hakan. Tsarin mulki a cikin al'umma mai 'yanci shine 'yi yadda za ayi maka'. Wannan ba yana nufin cewa mutane suna da dabi'a daidai da ayyukansu ba. Waɗanda suka auka wa wasu ko fashin wasu ba sa yin halin kirki. Wasu na iya yin watsi da yarjejeniyar zaman jama'a da jima'i da gangan. Amma

rayukansu sun kasance masu kima. Dokarsu ko lalata ta buɗe su don azabtarwa ko tsawatawa wanda ya dace da laifinsu. Amma ba ya buɗe musu don zalunci ko wuce gona da iri da wulakanci.

Daidaitawa a gaban doka

Doka a cikin al'umma mai 'yanci tana kiyayewa kuma ta hukunta mutane ba tare da nuna bambanci ba. Masu laifi ba sa karɓar kulawa daban ta 'yan sanda, kotuna ko gidajen kurkuku saboda wasu halaye na mutum da ba shi da alaƙa da aikata laifin, kamar wadatar su, alaƙar su, banbancin su, jinsi, addini ko faɓilar su. Ba za a iya kama 'yan ƙasa ta hanyar cin amana ko musgunawa ba saboda kawai waɗanda ke cikin iko ba sa son su. Kowane mutum na da damar samun adalci iri ɗaya idan wasu suka cutar da Su ko suka yi masu fashi, ko da wanene su kuma komai girman waɗanda suke tuhumarsu.

A cikin ginin-mutumi da ke sama da gine-ginen kotun duniya, adadi na adalci , ana kwatanta shi da riƙe ma'auni a hannu ɗaya kuma takobi a ɗaya hannun. Amma mafi mahimmancin fasalin shi ne cewa adadi an rufe idanun sa. A cikin al'umma mai 'yanci, adalci makaho ne ga komai sai dai hujjojin da suka dace a kowane lamari.

Daidaiton siyasa

Wani nau'i na daidaito wanda ya samo asali daga dabi'ar mutane a matsayin mutane shine daidaiton siyasa. Kowane mutum yana da sha'awar ra'ayi da ra'ayinsa wanda ya cancanci la'akari. Don haka kowane mutum a cikin Al'umma mai yanci yana da 'yancin yin zabe a lokacin zabe ko na jin dadi, kuma babu wanda yake da kuri'a sama da ɗaya. Wannan yana tabbatar da cewa 'yan takarar da zababbun' yan siyasa suna la'akari da bukatun kowa. Akwai iyakantattun keɓaɓɓu. Ba a cika ba yara izini jefa kuri'a ba, muna masu imanin har yanzu ba su isa su bayyana ra'ayoyin da aka yi la'akari da su ba game da yadda za a gudanar da su da sauran mutane. Hakanan, nakasun mutanen kuma ana iya ware su daga yin zabe; amma irin wannan gazawar dole ne a tantance

shi da kansa don hana masu mulki damar cire masu adawa da su a kan waɗannan dalilai.

Ra'ayoyi sun banbanta kan ko ya kamata a bar masu laifi da aka yanke musu hukunci suyi Zabe. A wasu kasashen, mutanen da ke kurkuku sun rasa 'yancinsu na yin zabe, bisa hujjar cewa wani da ya karya doka da gaske bai kamata ya shiga aikin aiwatar da su ba. A wasu, sai waɗanda ke kurkuku don manyan laifuka an cire su. Wasu kuma, ana ganin masu aikata laifuka suna da cikakken 'yancin yin zabe ta hanyar yanayin da duk muke tarayya da shi a matsayinmu na mutane. Ka'idar daidaituwar siyasa tana nufin cewa mata na da 'yancin yin zabe kamar yadda maza suke da shi - duk da cewa, ko a cikin al'ummomin da ke da' yanci, wannan hakkin an rigaya yarda da Shi fiye da karni ɗaya.

New Zealand ita ce ta farko, ta bai wa mata baligi 'yancin yin zabe a 1893. Ostiraliya ta yi hakan a shekarar 1902, duk da cewa an hana mata' yan asalin kasar jefa kuri'a har zuwa 1962. Yawancin kasashen Turai sun ba wa mata damar jefa kuri'a jim kadan bayan yakin duniya na ɗaya, duk da cewa a Faransa ya kasance a ƙarshen 1944, kuma a Switzerland 1971. Duk wasu keɓewa zuwa haƙƙin zabe ya kamata a iyakance shi sosai. Abu ne mai sauki ga hukumomi a cikin kasashen da ba su da 'yanci su hana makiyan su jefa kuri'a ta hanyar tura su gidan yari ko kuma bayyana su da rashin iya tunani ko kuma wasu dalilai masu yawa. Wannan cin zarafin iko ne.

Kamar yadda za a iya aiwatarwa, kuri'ar kowane mutum ya kamata ya ƙidaya daidai. Misali, yakamata a samu kusan adadin masu zabe a kowane yanki na zabe wanda aka zaɓi wakilai daga ciki. Manyan gundumomi suna nufin cewa kowane mai jefa kuri'a bashi da ta cewa game da sakamakon. Iyakar uzuri don samun gundumomi masu girma dabam-dabam shine ainihin gaskiyar ilimin ƙasa. Dole ne hukumomi masu zaman kansu su yanke iyakokin zabe ta yadda ba za a iya karkata su ba don amfanin kungiyoyin masu mulki. Tare da 'yancin jefa kuri'a, kowa na da' yancin tsayawa takara da riƙe mukami. Babu kujeru a majalisar dokoki da aka keɓance ga mutane na wani jinsi, jinsi ko addini.

Dole ne tsarin zabe ya kiyaye wannan daidaito, ya tabbatar da, misali, cewa kowa na iya tsayawa takarar ba tare da tsoron barazanar ko tursasawa ba - musamman daga hukumomin siyasa masu mulki. Wannan yana nufin cewa dole ne su kasance suna da yancin yin kamfen da yin magana, bugawa da watsa ra'ayoyinsu da sukar da suke yiwa wasu 'yan takarar da kuma hakikanin dokoki da mazabun. Zabe ya kamata ya zama gasa ta tunani, kuma ba za a iya yin zabe na 'yanci ba idan aka danne tunani da fadin albarkacin baki. A wasu kasashen da ba 'yanci laifi ne a kushe Su gwamnati; a cikin al'ummomin da suke da 'yanci sosai irin wannan kushe wani bangare ne na yau da kullun na muhawarar siyasa.

Daidaitawar dama

Daidaita dama yana nufin cewa bai kamata mutane su fuskanci shingen son zuciya ba don bin son zuciya, a ilimi, aiki, ko wani bangare na rayuwa. Bai kamata tserersu ta hana su zuwa makaranta ko kuma cikin kungiyar wasanni, misali. Siyasar su ko jinsin su bai kamata ta hana su damar aiki ba. Haka nan talaucin su ko zamantakewar su ba zai hana su auren wani daga yanayi daban-daban ba. Wannan baya nufin, cewa, makarantu ko ma'aikata ko wani daban ana tilasta musu daukar kowa, ba tare da la'akari da kimar su ba. Makaranta na iya funtata shigar da ita ga waɗanda suka ci jarrabawa, kuma mai aiki na iya bukatar nassoshi da kwarewa. Ba dole ba ne mace mai 'yanci ta auri namiji saboda kawai ya sata a zuciyan shi. Daidaita dama yana nufin kawai cewa babu wasu cikakwas na son zuciya da aka sanya a hanyar kowa, kuma ba a tilasta musu su yi abin da ba sa so su yi. Misali, aure da aka tsara ya zama gama gari ne a wasu al'adu kuma ana samun karbuwa sosai a cikin al'umma mai 'yanci matuƙar dai dukkan su biyu sun yarda. Amma ba za a tilasta wa mutane yin aure ba tare da son ransu ba, koda iyayensu sun bukaci hakan. A cikin al'umma mai yanci ana daukar wanda ya isa aure to ya isa ya zaɓi ma kansa. Kamar kowane irin kwangila, aure ba shi da amfani idan an tilasta wa kowane abokin tarayya a ciki. Kodayake mutane bai kamata su fuskanci shingen zamantakewar rayuwa ba a cikin zaɓin

rayuwarsu, tabbas akwai rashin daidaito na al'ada. Wanda aka haifa kurma da wuya ya zama mawaki ko kuma makada.

Tambaya: Talakawa ba su da 'yancin sayen motocin limousines, ko ba haka ba?

Suna ba shi. A cikin al'umma mai 'yanci, kowa yana da' yanci ya sayi kayan alatu, koda kuwa 'yan kalilan ne za su iya sayen su. Tambaya ce ta iko, ba 'yanci ba; talakawa basu da ikon siyan babbar mota; amma babu wani mutum ko wata hukuma da zata hana su. Kowa na iya burin mallakar kayan marmari, ta hanyar aiki tukuru don neman kudi, ta hanyar tanadi ko ma rance.

Ka tuna kuma cewa hatta iyalai matalauta a cikin masu arzikin duniya masu 'yanci sosai yanzu suna jin daɗin abubuwa kamar zafin gida, haske, iko da ruwan famfo waɗanda suka kasance abubuwan alatu ne kawai' yan shekarun da suka gabata. A cikin al'ummomin da ba 'yanci ba, akasin haka, mutane ba sa ma iya yin sha'awar abubuwa kamar gida mai girma ko filin gona mai ni'ima sai dai idan hukuma ta ba su waɗannan abubuwa.

(kodayake a rayuwa ta gaba, Beethoven ya sarrafa ta). Mutum marar hannu ba zai iya burin hawa tsaunuka ba. Kuma yara suna da banbancin rayuwa a rayuwa gwargwadon yanayin iyalinsu: iyayen wani na iya saya musu littattafai kuma su taimaka musu da aikin makaranta, yayin da iyayen wani na iya yin watsi da su.

Wasu mutane a Yammacin duniya suna jayayya cewa, kodayake yara sun fara abubuwa daban-daban a rayuwa, ya kamata makarantu su yi niyya don tabbatar da cewa sun kai matsayin daya kafin lokacin da suka balaga da shiga ma'aikata. Dangane da haka, makarantu suna mayar da hankali ga manyan albarkatu kan ilimin gyara, da Kumar 'daidaita kasa' da yara masu haske maimakon miƙa su zuwa ga cikakkiyar damar su. Amma a zahiri, ba za mu iya biyan diyaa saboda bambance-bambance na daɓi'a ba - kuma hanyar da kawai za a bi don biyan bambance-bambancen zamantakewa ita ce mafarki mai ban tsoro tsammanin jihar ta dauki yara daga iyayensu lokacin haihuwa kuma ta tashe su daidai.

Nuna wariya mai kyau

Wadansu kasashe sun yi yunkurin biyan diyaa saboda bambancin yanayi, da kuma kawar da nuna bambanci, tare da shirye-shiryen nuna bambanci. Wannan na iya yadawa kawai zuwa ga kananan yara wanda ba za su iya tunanin cewa wasu zarafi suna hannunsu ba - yara masu ilimi amma matalauta, alal misali, wadanda ba za su taba tunanin neman shiga babbar jami'a ba - kuma ta karfafa su su gwada. Irin wannan isar da sako da karfafawa bashi da amfani, tunda kawai suna kara hanyoyin da wadannan kungiyoyin suke dashi. Amma nuna wariya mai kyau na iya daukar nauyin ba da fifiko ga kungiyoyin marassa rinjaye - a ce, sanya takunkumi a kan makarantu da masu daukar aiki domin tilasta musu su dauki yawancin 'yan takarar marasa rinjaye. Har zuwa wani lokaci, wannan na iya aiki: babu shakka, nuna wariya mai kyau a cikin Amurka daga shekara ta 1960 zuwa sama ya ba wa baƙar fata damar nuna karfinsu a makarantu da wuraren aiki, don haka ya taimaka wajen kawar da wariyar launin fata da ake nuna musu. Amma nuna wariya mai kyau bai dace da al'umma mai 'yanci ba. Duk da cewa yana iya taimakawa wajen kawar da son zuciya kuma saboda haka inganta 'yanci, ya fi son wasu kungiyoyi maimakon daukar su daidai. Wasu mutane suna jayayya don fifitawa da kayyadewa bisa dalilin rama wariyar launin fata da aka yi wa kankanin mutane. Amma abubuwan da suka wuce sun wuce: nuna wariya yadda ya dace da wasu mutane a yau baya gyara rashin adalcin da aka yiwa wasu daga yan kankani mutane da aka cutar a baya. Kuma irin wannan manufar ana iya ganin cewa rashin adalci ne ga yawancin, wanda dole ne ya kai matsayin mafi girma don samun makaranta daya ko damar aiki. Kankanin mutane na iya zuwa a matsayin sabon ajin masu gata, kuma kila za a sami fushin kiyayya ko ma tashin hankali ga manufofin da kankani mutane ke cin gajiyarta.

Wariya Marar kyau

Ba shakka, ba koyaushe bane ana nuna wariya don taimaka wa kankanin mutane. Mafi yawanci, nuna wariya lamari ne na yawancin masu jefa

kuri'a ma daman kansu, gata da fifiko waɗanda ba a samuwa a kankanin mutane. Malaysia da Afirka ta Kudu misalai ne guda biyu bayyanannu, amma duniya tana cike da shari'oi inda doka ke nuna wariya ga kankanin mutane kawai saboda dalilai na launin fata, addini, yare, sha'awar jima'i ko ra'ayin siyasa. Har wa yau, irin wannan nuna wariyar ba shi da gurbi a cikin al'umma mai 'yanci: a cikin al'umma mai 'yanci, mutane daidai suke a gaban doka kuma babu wata kungiya da za ta zabi kanta da wata dama ta musamman. Sau da yawa, irin wannan nuna wariyar ya rikide zuwa zama tsanantawa kai tsaye ga kananan kungiya. 'Yancin' da yawancinsu ke da shi, 'yan kananan kungiyoyi ba su da hanyar inganta kansu. Ana iya ganin su azaman karamar dabara, har ma a matsayin karamin ɗan adam. Kuma lokacin da aka cire musu mutuncinsu, babu iyaka ga wulakanci da tozartawar da za su iya sha.

Daidaitan sakamako

Lokacin da yawancin mutane suke magana game da daidaito, ba suna nufin haƙƙin ba da kulawa daidai ba a karƙashin ka'idodin daidaito dabi'a, daidaito a gaban doka, daidaiton siyasa da daidaito na dama. Suna nufin daidaito a cikin ladan abu kamar dukiya, samun kuɗi da matsayin rayuwa. Kuma da yawa suna ba da shawarar wani nau'i na sake rabiya daga mawadata zuwa matalauta don daidaita wannan ladan.

Kididdigar rashin daidaito na kudin shiga

Mutanen da ke ba da shawarar daidaiton sakamako, suna ambaton kididdigar da ake kira Gini coefficient, wanda aka laƙaba wa bayan masanin ilimin Italiyan da masanin zamantakewar al'umma Corrado Gini. Fihirisa ne na rashin daidaito a cikin mataƙai kamar su kudin shiga. Gini yana nufin cewa akwai cikakken daidaito, gwargwadon gwargwadon 1 na nufin cikakkiyar rashin daidaito (kamar yadda lokacin da mutum ɗaya ke da duk kuɗin shiga). Cibiyoyi daban-daban kamar Bankin Duniya da Hukumar Leken Asiri ta Amurka suna koƙarin gwada ka'idodin Gini na kasashe daban-daban kuma don haka a sanya su cikin

yanayin rashin daidaito. Irin wannan martaba yana ba da shawara cewa yawancin ci-gaban da aka ci gaba suna da masu habaka daga 0.25 zuwa kusan 0.5 - ma'ana shi ne suna da babban matakin daidaito. Ana samun rashin daidaito mafi girma a cikin kasashen Afirka, wanda Afirka ta kudu ke sama tare da hadin kusan 0.7. Ya kamata mu kasance masu shakka game da irin waɗannan kididdigar, har ma fiye da haka game da shawarar cewa kuɗaɗen shiga cikin manyan kasashe masu karfin tattalin arziki ya zama tilas a daidaita su da karfi. Da farko dai, kalilan ne ke da tabbatattun bayanai game da kuɗaɗen shiga, wanda ya sa Gini coefficient ya zama daidai gwargwado wanda ba za a iya dogaro da shi ba (wanda zai iya zama dalilin da yasa cibiyoyi daban-daban da ke lissafa suka zo da adadi daban-daban). Abu na biyu, manyan bambance- bambance na kudin shiga na iya yin amfani da yanayin zamantakewar da ke da kyau. Suna iya nuna saurin ci gaba a cikin sabbins fasahohi, ko karuwar wadata a biranen, wanda bai kai kauye ba tukuna. Ba zai zama da ma'ana ba a shaƙe wannan tashin wadata ta hanyar rage kuɗin shigar ma'aikatan IT na gari zuwa na manoma abinci. Maimakon haka, ya kamata mu sanya shi ya zama mai yuwuwa ga matalauta su shiga cikin wannan wadatar ta hanyar cire shingayen (kamar kuntatawa kan 'yancin motsi) wanda ke hana su yin hakan a halin yanzu. Wata matsalar kuma game da kididdigar ita ce, suna kwatanta kudin shigar 'danyen, suna yin biris da harajin da mutane ke biya da kuma fa'idodin gwamnati (walwala, fansho, kiwon lafiya kyauta da sauransu) da suke karba. Don daukar wani ɗan bambanci daban-daban daga Kasar Burtaniya, ɗan kuɗin da aka samu na kashi 10 cikin ɗari na masu karɓar ya ninka sau 30 na ƙananan kashi 10 cikin ɗari, wanda ya zama kamar babban rashin daidaito. Duk da haka bayan mutane sun biya harajinsu kuma sun amshi fa'idodi daban-daban na gwamnati sau da yawa abun yafi yawa ⁶. Mutane har yanzu suna bayyana adadi na farko domin neman hujja kan sake rarraba su, amma wannan yaudara ce ta amfani da kididdiga.

Daidaitan kudin shiga ko arziki?

Tunanin cewa mutane su more lada iri daya daga hallaransu a cikin al'umma ana kiran sa egalitarianism. Amma yana da wahala a kasa ainihin ma'anar wannan kalmar, saboda sabani nasa.

Egalitarians na iya zama mara tabbas game da ko suna son daidaiton albashi - ko na dukiya. Idan suna nufin cewa kuɗaɗen shiga su zama daidai, zasu yarda da cewa manyan bambance-bambance na dukiya kusan tabbas har yanzu suna faruwa. Wani mutum na iya adanawa da saka hannun jarinsa ta hanyar hikima da tara jari da dukiya, yayin da wani kuma a cikin shigar kudin zai iya cacar da shi ko kashe shi don biyan bukata nan take. Kafin wani lokaci, arzikinsu zai sha bamban. Hakanan, idan duk ayyukan sun biya daidai, za'a sami mai yawa -rashin neman ayyukan yi masu sauƙin daɗi da kuma ƙarancin mutane masu son yin ayyukan da suke da wahala da rashin daɗi. Me yasa kowa zai damu da yin aiki tukuru idan aka ba shi lada daidai da abokan aikinsa masu kin wuya? Hakanan akwai ƙarin aiki fiye da samun kuɗin shiga. Akwai abin da masana tattalin arziki ke kira kudin shiga na kwakwalwa - samun abokan aiki masu yarda, misali, ko aiki a wani yanki mai kyau na kasar ko wani yanki mai kyau da wadatar gari. Waɗannan halayen na iya zama masu daraja mai yawa ga waɗanda ke jin daɗin su, amma ba abubuwa ne da za a iya daidaita su ba.

Idan, a gefe guda, masu ba da izini suna nufin cewa ya kamata a daidaita dukiya, har yanzu ana iya samun manyan bambance-bambance a cikin kuɗaɗen shiga, ya dogara da ƙwarewar mutane da baiwarsu da kuma bukatar masu aiki a kansu. Kuma idan wasu mutane suka adana kuma suka kara akan dukiyoyinsu, yayin da wasu suka ciyar da ragi, to da sannu dukiyar su zata rabu. Menene abin yi? Wilfred Pickles, mai masaukin baki sanannen wasan kacici-kacici na rediyon 1950s na Burtaniya, *Have a Go*, zai fara ne ta hanyar tambayar masu takara game da kansu da kuma burinsu. Daya ta ce: 'Burina shi ne na samu dukkan kudi a duniya in raba daidai tsakanin kowa.' An yi tafi da karfi a wannan jin kai. Abin takaici dan takarar ya lalata sakamako ta hanyar karawa da

cewa: 'Kuma da na kashe kaso nawa za mu sake yi. 'A cikin duniya mai sauyawa yana da wuya a bar dukiya daidai.

Sakamakon da sun daidaita, ko na samun kuɗi ko wadata, saboda haka duka al'ada ne da rashin karfi. Don daidaita ko dai, kuma daidaita su daidai, na buƙatar cin zarafi mai yawa kan 'yanci da dukiya. Hakan zai unshi karɓar dukiya ta hanyar karfi daga wasu mutane da kuma ba wasu - da yin hakan akai-akai don kiyaye abubuwa a ko'ina daidai. Wasu wadata ba abune mai yuwuwa ba balle a rarraba su: a hadadden abu, mai aiki, masana'antar samar da dukiya ana iya shiga cikin tubalin kayanta da sassan inji, amma ba zai samar da komai ba Hakanan ba za'a iya siyar dashi don sake rarraba kuɗin ba - a cikin duniyar wadata ɗaya, babu wani mutum da zai sami albarkatun siye shi.

Irin waɗannan manufofin sake rarrabawar zai zama tilasci da rashin amfani sosai. Zasu hana mutane sakamakon aikin su kuma su lalata duk wani kwarin gwiwa na aiki da adanawa. Za su lalata dukiya maimakon sake rarraba ta. Kuma za su buƙaci babbar ikon siyasa don aiwatarwa - ikon da bai dace da zamantakewar al'umma ba.

Injiniyan sake rarrabawa

Wata matsalar ita ce yanke shawarar wanda ya kamata ya kasance wani ɓangare na aikin sake rarraba kayan. Yawancin lokaci, egalitarian a cikin ƙasashe masu arziki suna kididdige shawarwarinsu ga mazaunan ƙasarsu, ko kuma mafi yawan gungun ƙasashe. Hakan ya faru ne saboda raba kuɗin shiga ko dukiya daidai da sauran duniya yana nufin (koda kuwa zai yiwu) raguwar ƙimar rayuwa ga mutane a ƙasashe masu arziki. Ba siyasa ba ce wacce za a yarda da ita cikin lumana. Egalitarians a cikin ƙasashe matalauta, gabaɗaya suna da hangen nesan duniya na daidaito: raba dukiyar ƙasashe masu hannu da shuni, suna tsammani, zai kawo babban canji ga al'ummomin da suke talauci. Amma wannan mafarki ne mai yuwuwa, tunda ƙasashe masu arziki ba za su taɓa yarda ba. Haka kuma irin wannan sake rabawar hakika ba zai wadatar da talauci ga talakawa ba. Arziki ba 'wasa bane-sumul'. Babu wani tsayayyen gidan arzikin da

mutum zai iya zama mai wadata kawai idan wani ya talauce. Arziki an ƙirƙira shi ta hanyar bidi'a, kamfani, kasuwanci da jari. Lalatan babban birni na waɗanda ke da shi ba ya taimaka wa waɗanda ba su da shi. Manufar da ta fi dacewa ita ce magance matsalolin, kamar yaƙe-yaƙe da sata, waɗanda ke hana mutane a cikin ƙasashe masu talauci samun jarin kansu. Waɗannan tambayoyin game da abin da za a sake rarrabawa, zuwa ga kuma daga wane, suka bayyana a sarari cewa ba za a taɓa samun yarda a kan yadda manufar sake rarraba jama'a za ta kasance ba. Duk da haka don yin rarraba aiki, dole ne a sami tabbataccen shiri, wanda kowa ya yarda da shi. Idan babu yarjejeniya, hanya guda kawai don cimma hakan ita ce ta karfi.

Tilascin sallama ga daidaituwa zai iya kashe duk wanda ke neman abu mafi kyau. Tunda duk wata fa'idar da kuka samu ta hanyar ƙirƙire-ƙirƙire, kasuwanci ko aiki tukuru za'a dauke su, me yasa wani zaiyi kokarin cimmawa? Kuma akwai hasara mafi girma ga ɗan adam fiye da wannan. Sha'anin ƙirƙire ƙirƙire ne: mutanen da ke kokarin samar da kayayyaki da ayyuka masu inganci waɗanda suka shafi sabbin kayayyaki, mataƙai da fasahohi waɗanda suke inganta rayuwar kowa. Ta hanyar dakatar da wannan sha'anin da kere-kere, egalitarianism ya rufe damar cigaba da cigaba a rayuwar duniya baki daya.

Daidaito da adalci

Ma'anoni biyu na adalci Yawancin mutane da ke son a sake rabon arziki ko kuɗin shiga suna jayayya cewa 'rashin adalci' ne cewa wasu mutane sun fi wasu arziki - kuma wasu ƙalilan za su iya fi waɗanda suka fi talauci nesa ba kusa ba. Wannan 'rashin adalci na zamantakewar' yana tattare da gaskiyar cewa dukiyar mutane ba lallai bane ya nuna 'ƙimar su ga al'umma'. Wannan muhawara ta kwace kalmar 'adalci', duk da haka - wanda dukkanmu muka yarda da shi abu ne mai kyau kuma abin so, kuma wani abu ne da ya shafi kowannenmu a matsayinmu na mutane - kuma ya ba shi wata ma'ana daban, ta daidaito ko adalci.

Asalin ma'anar adalci ya shafi halin da muke tsammani daga juna. Idan wani ya karya wata yarjejeniya ko sata, sai mu ce sun yi ba daidai ba, saboda irin wannan halayyar haramun ce a karkashin tsarin babu cutarwa kuma a karkashin dokokinmu na doka da halaye. Watau, wannan ma'anar adalci, a na kiranta aikin adalci, Yana game da yadda 'yan Adam ke nuna hali ne. Yana aiki ne kawai inda mutane suke aikatawa da gangan Idan wani ya kamu da cutar mura ko kuma ya sami nakasa ta jiki, to wannan masifa ce, amma ba rashin adalci bane, saboda babu wanda yayi rashin adalci. Amfani na biyu na kalmar 'adalci', wani lokaci ana kiransa adalci mai rarrabuwa, ba game da halaye tsakanin mutane ba ne, amma game da rarraba abubuwa ne a tsakanin su. Amma duk da haka a cikin al'umma mai 'yanci, rabon arziki ko kudin shiga da yak fitowa sakamakon ayyukan tattalin arziki ne na son rai inda kowa ke bin ka'idodin doka da dabi'a. Ba zai iya zama 'mara adalci' ba domin babu wanda ya yi rashin adalci. Babu wanda ya yi nufin wannan sakamakon na musamman; gaskiya ce kawai ta rayuwa.²

'Daraja ga al'umma'

Amfani da kalmar 'adalci na zamantakewar al'umma' ya sanya kuskuren cewa al'umma wani nau'in mutum ne wanda ke yanke shawarar tsarin wadata da samun kudi. Amma 'alumma' ba ta da ra'ayin kanta: daidai mutane ne za su iya yanke hukunci kuma su yi aiki da su. Kuma mutane ba su yarda da juna sosai a al'amuran siyasa da tattalin arziki. Na daya daga cikin dalilan da ya sa ra'ayin 'adalci na zamantakewar al'umma' ya yi kira ga mutane da yawa shi ne cewa yana da matuƙar rashin tabbas game da ainihin sakamakon da ya kamata ya kasance, kuma yana ba da haske game da waɗannan rashin jituwa. Lokacin da muke kofarin tsokaci game da abin da ke raba 'lada kawai' na lada zai yi kama, rashin yiwuwar cimma yarjejeniya game da shi ya zama bayyananne. Mafi yawan mutane sun yarda cewa cikakken daidaiton kudin shiga ba shine manufa da ta dace ba, saboda daga nan ne

mutane zasu sami lada iri daya ko yaya ragwanci ko cikas suka zabi zama. A bayyane, lada dole ne a yi kofari ko cimma nasara cikin la'akari. Abun fahimta daya, saboda haka, shine maimakon cikakken daidaito, yakamata a ware lada gwargwadon kimar mutane ga zamantakewar su. Amma to wanene zai yanke shawarar 'kimar mutum ga al'umma'? Al'umma ba mutum ba ce, kuma ba ta da kimar kanta. Mutane ba za su iya danganta 'kima ga abin da ba shi da kimomin kansa ba. Mutane kawai ke da kimomi, kuma waɗannan kimomin suna da bambanci sosai kuma hakika, rikici ne. Wata kungiyar mutane na iya daraja wasan ɗan dambe, yayin da wasu kuma za su yaba da na ɗan wasan goge; ba shi yiwuwa a ce wacce ke ba da babbar 'kima ga al'umma' saboda ba za a iya kwatanta jin daɗin mutane daban-daban ba. Ta yaya za mu taɓa yanke shawarar 'kimar da ke tsakanin al'umma,' na mai jinya, mahauci, mai haƙƙin kwal, alkali, mai zurfin shiga teku, mai duba haraji, mai kirƙirar magani mai ceton rai ko farfesa a lissafi?

Rarrabawa akan cancanta

Wata shawarar kuma daga egalitarian ita ce cewa ya kamata a rarraba lada a kan 'cancanta'. Amma kuma, babu wata hanyar rarrabuwa yanke shawarar dangin 'cancantar' mutane daban-daban da yadda ya kamata a saka masa. Mutane daban-daban na iya ɗaukar ra'ayoyi mabanbanta game da yadda halaye daban-daban abin yabawa ke kasancewa. Ko da ma akwai batutuwa masu amfani a yanke shawarar yawan cancantar da ke ciki. Shin yakamata 'cancantar' wanda ya kashe shekaru yana wahala amma ya kasa samun lada, yayin da wanda ya kawo kima ga miliyoyin za a hukunta shi saboda sakamakon sa'a ce? Ba ma son karfafa wahala mara amfani: ci gaban tattalin arziki shi ne daukaka darajar abin da muke samarwa da rage sadaukarwar da ke ciki. Sakawa mutane saboda sadaka zata karfafa sadaukarwa, ba hidimtawa wasu ba. Babu tattalin arziki da zai iya tafiya akan irin wannan ka'idar. Kyautar kasuwa ba ta nuna halaye na kirki da na mutumtaka, ko kuma lokacin da kofarin da suke yi don kawo kayansu da ayyukansu zuwa kasuwa. Babu matsala ko kayayyakin

su sun bukaci wahala da saka hannun jari na shekaru ko kuma sakamakon hadarin sa'a ne. Amma ladan kasuwa suna nuna jin dadi da kimar da mutane ke bayarwa ga wasu. Abokan ciniki suna biyan masu kera kaya da aiyukan da suka samar saboda suna darajar wadancan kayayyakin. Kuma a cikin wannan ma'anar ta gaske, ladan yan kasuwa sun dogara da kimar da mutane ke bayarwa ga sauran membobin al'umma. Hakanan suna nuna faranci da baiwa na masu kera, lambobin kwastomomin da suke son sabis din da gaggawa ko mahimmancin da masu siye suke da shi.

Rarraba gwargwadon bukata.

Wani shawarar egalitarian shi ne cewa ya kamata a rarraba albarkatu daidai da 'bukata'. Amma kuma, wanene zai yanked shawarar menene 'bukata'? Babu wani layin fili da zai raba mabukata da wadanda ba su da bukata. Yanayin mutane ya bambanta sosai; suna da arziki da kudaden shiga daban, amma wannan na iya canzawa sosai. Suna kuma zama a wurare mafi kyau ko kyau, suna da matsala daban-daban na jiki da hankali, kuma suna aiki tare da mutane daban-daban a cikin ayyuka daban-daban. Wadannan fa'idodin ba na kuɗi ba kamar samun aiki mai yarda tare da abokan aiki ba zai yiwu a sanya adadi ba.

Ko mutane 'mabukata ne' ko a'a, saboda haka, batun yanke hukunci ne, kuma mutane daban-daban za su kimanta shi daban. Rarrabawa bisa bukata zai zama mai yuwuwa ne kawai idan aka ba wa wasu ikon siyasa ikon yanke shawarar 'bukata' kuma su yi aiki da ita. Amma mutane a cikin al'umma mai yanci ba za su taba yarda su ba da irin wannan iko ga wata hukuma ba. Ba zasu kara kasancewa mutane masu yanci ba. Za su zama bayin wannan hukuma. Hakanan kasancewar bukata ba ta haifar da wani nauyi a kan wasu ba. Mutumin da ke fama da matsalar koda yana iya bukar sabon koda. Amma wannan ba ya tilasta wa wani ya ba da gudummawar dāyan nasu. Dangi na kusa zai iya jin kamar dābi'a ce da ta iyali su ba da gudummawa, har ma baƙi suna iya jin tausayin. Amma ya

kasance zabin su. Muna iya karfafawa da yaba irin waɗannan ayyukan, amma al'umma mai 'yanci ba za ta iya tilasta wa mutane yin sadaukarwa don taimakawa wasu ba. Tattalin arzikin kasa na rarraba abubuwa, ba ta hanyar tilastawa ba, amma ta kimar da masu siye ke sanyawa kan kayayyaki da aiyuka daban-daban waɗanda tattalin arzikin kasuwa ke samarwa. Idan mutane sun fi son kayan kwalliya fiye da kifin da aka noma, misali, ko takalma fiye da sandal, to wannan shine abin da aka samar. Kuma yana rarraba albarkatu ma ta hanyar kimar da mutane ke bayyana a cikin kyaututtukan alherin da suke yiwa wasu. Irin waɗannan yanke shawara an bar su ga mutane: ra'ayin da yake cewa kasa ce kawai za ta iya sanin abin da ke haifar da cancanci tallafi an fi shi a cikin al'umma mai 'yanci.

Kara Lalacewar Egalitarianism

Lalacewar sakamakon mayar da hankali ga egalitarian a kan 'adalci na zamantakewar al'umma' shi ne cewa ya lullube ra'ayi da gaskiyar, aiki na adalci. Manufofin yau da kullun waɗanda ke samar da al'umma mai 'yanci - kamar daidaito a gaban doka - sun bace da darajar wannan sabon lokacin. Tare da sake rarrabawa, ba za a sami daidaito a cikin jiyya ba: maimakon mu ɗauki mutane iri ɗaya, ya kamata mu ɗauki Nau'uka daban-daban daga kowane mai ba da gudummawa sannan mu ba ma kowane mai karba fanni daban.

Son abin duniya ya ci gaba

Duk da yake akwai hakikanin adalci ya kasance don sasanta rikice-rikice, 'adalci na zamantakewar' a zahiri ke haifar da su. Da zarar gwamnati ta yi kokarin sake raba kudin shiga bisa cancanta, ko bukata, ko kima ga al'umma, to za ta ga wasu kungiyoyi daban-daban suna sonta, duk suna kirari cewa ya kamata a kara musu lada. Tunda babu wata babbar hanyar yanke hukunci tsakanin su, wannan rikicin na siyasa zai haifar da yanke

shawara ba tare da izini ba. Utearfin zalunci a karshe yana yanke hukunci, wanda bai dace da al'umma mai 'yanci ba.

Kuma mutane zasuyi kokarin lalubo hanyoyin da zasu zagaye tsarin domin su amfani kansu da danginsu. Tabbas wannan shine gogewa a cikin Tarayyar Soviet, inda mai yiwuwa ,n jama'a suka tsunduma cikin wasu ayyuka na haram don inganta rayuwarsu. Daidaitaccen kayan tilastawa kawai ya juya wasu mutane masu bin doka zuwa wata kasa ta masu laifi.

Matsayin attajirai

Rashin daidaito na samun kudi da wadata suma suna da ayyuka masu fa'ida. Muradin mutane su sami karin kuma watafila su zama masu arziki yana da karfin karfafawa. Yana zuga su don neman ingantattun ayyuka, da kirfira, samarwa da rarraba ingantattun kayayyaki waɗanda ke inganta rayuwar wasu mutane. Attajirai suna da muhimmiyar rawa azaman direbobin gwajin waɗannan sabbin kayan. Yawancin sababbin kayayyaki suna zuwa kasuwa a matsayin abubuwan marmari - ba tare da sun kafa babbar kasuwa ba, ana yin su ne kananan kuma da tsada. Don haka masu arziki sukan saya kuma suka gwada su. Martanin waɗancan mutane yana bawa masu samarwa damar kafa matakin bukatun samfuran da inda kuma yadda yake buƙatar haɓaka. Yana ba su damar yin watsi da samfuran da ba su da kyau kafin aikatawa ga manyan ayyukan samarwa, da haɓaka kimar samfuran da ke zuwa kasuwar taro. Ta wannan hanyar, kwarewar attajirai, abokan ciniki na farko suna fa'idantar da kowa. Mutanen da ke da wadata da manyan kudade suna da wasu mahimman matsayin zamantakewar. Suna da albarkatun gwaji don samar da sabbin kayayyaki da aiyuka, wanda ke faɗaɗa zaɓi kuma yana ciyar da ci gaban. Suna iya daukar nauyin zane-zane, ilimi da ayyukan bincike waɗanda suka yi imanin cewa gwamnati ba ta kulawa da su. Kuma suna da tallafin kudi don kalubalantar wata hukuma ta danniya ta hanyar yada sabbin dabarun siyasa da jami'an gwamnati za su iya yi wa barazana.

Wadannan duk mahimman lamurane idan har zamu kiyaye al'umma mai 'yanci.

Lalata babban birni

Ba kowa ne yake da kwarewa wajen sarrafa albarkatu masu amfani ba. Waɗanda suke yin sana'a a matsayin 'yan kasuwa dole ne su kasance: idan zasu sami riba daga abubuwan da suka sa gaba, suna buƙatar sanin yadda ake sarrafa hadari da tattaro albarkatu masu amfani domin samar da kayayyaki masu sauki da rahusa. Amma rarrabawa zai karɓi albarkatu daga hannun waɗannan kwararrun masu aikin, kuma ya watsa su ga wasu. Wannan yana nufin asarar jari da samar da jari. Amma jari shine ke sanya tattalin arziki ya zama mai fa'ida; tare da rashin kirƙirarwa, da karin cinye albarkatu kawai, dole ne wadatar al'umma daɗewa ta ragu. Rashin daidaito shima yana kawo ci gaban tattalin arziki. Babban nasarorin da masana'antun nasara suka samu suna aiki ne a matsayin maganadiso, suna jan mutane da albarkatu zuwa inda za'a sami mafi girman darajar, kuma nesa da karancin fa'ida da fa'ida. Don haka ana jan hankalin mutane da albarkatu zuwa inda zasu kara yawan kudaden shiga na gaba. Yana da ci gaba, tsaurin girma. Rashin daidaito da mutane da yawa ke ki shine, a zahiri, ainihin jan hankalin da ke jan hankalin mutane da albarkatu zuwa ga fa'idodinsu masu fa'ida, yana haɓaka wadata ko'ina. Idan muka sake rarraba kudaden shiga don neman daidaito, muna toshe wannan karfi mai kayatarwa, kuma muka rasa kimar gaba, fitarwa da ci gaban da zata iya samarwa. Tare da talakawa da yawa dangane da haɓakar tattalin arziki, sune zasu wahala mafi wahala. Ta yaya za mu iya kiran wannan 'adalcin zamantakewar'?

Haraji da walwala

Cikakken daidaiton dukiya ko kudin shiga na iya zama maƙasudin da ba zai yiwu ba, amma gwamnatoƙi da yawa suna koƙari su kusanci wurin, tare da haraji na ci gaba waɗanda ke sanya karin haraji akan mutane masu arziki. Amma waɗannan harajin na iya zama barna sosai. Ta

hanyar rage lada daga kamfani da kofari, suna hana wadannan ayyukan masu amfani - da aikin yi da habakawa da suka kirkira. Mafi munin har yanzu, irin wadannan haraji , ana dora su a kan ajiya da jari. Haraji kan tanadi yana barin mutane da karamar kudi don saka hannun jari a cikin kasuwancin kasuwanci wanda ke daga ci gaban daukacin al'umma. Haraji akan jari na nufin cewa karancin albarkatu zasu shiga gina kadarori masu amfani, tare da rage cigaban gaba dayan al'umma.

A cikin jama'ar da take da 'yanci, kasuwanci da musayar' yanci ne kawai. Masu samarwa suna samun kudi ne kawai ta hanyar kirkirar samfuran da sabis din da wasu mutane ke so kuma suna shirye su biya. Mutanen da suka zama masu kudi ba sa fashin kowa. Basu da wani laifin komai. Ba za mu bar dan fashi ya yi musu sata ba bisa hujjar cewa wannan zai rage bambance-bambancen kayan aiki: to me ya sa za mu kyale gwamnatoci su yi hakan?

5 Ciniki Da Kasuwanci

Tattalin arzikin kasuwa

Tsarin tattalin arziki a cikin al'umma mai 'yanci shine tattalin arzikin kasuwa. Yana aiki ta hanyar musayar kayan masarufi da sabis na son rai tsakanin mutane - wani lokacin kai tsaye amma yawanci ta hanyar matsakaiciyar kudi. Kowane mutum na da 'yancin zaɓar idan, ta yaya, yausha, a ina da kuma wa suke aiki, ciyarwa, saka hannun jari, addanawa da kasuwanci. Babu wanda aka tilasta wa irin wannan ma'amala.

Dokoki don haɓaka haɗin kai

Tattalin arzikin kasuwa ba haramtacciyar doka ba ce ga kowa-da-kowa inda mutane za su iya yin abin da suke so, ba tare da la'akari da illar hakan ga wasu ba. Ka'idar babu-cutarwa ta ci gaba har yanzu. Kuma akwai tsarin doka, wanda ya kunshi saye, mallaka da musayar kadarori, 'yancin mutane a kan aikinsu, da kuma tilasta aiwatar da kwangila. Waɗannan ka'idodin ba kawai halayyan mutane bane, amma kungiyoyi kamar haɗin gwiwa, kamfanoni da sadaka. Aikin gwamnati shi ne kiyaye dokokin da ke kare dukiyar mutane da 'yanci su, da kuma tilasta aiwatar da kwantiragin su. Wannan rawar takaitacce ce, kodayake. Dokokin basa nan don jagorantar kasuwanci ba, amma don sauƙaƙa shi. Sun kama da kwandon wuta cewa yana dauke da wuta. Kuma yana da mahimmanci kar ku sami ƙarfin tattalin arzikin kasuwa ta hanyar ka'idodi masu yawa. Amma ka'idoji na asali na dukiya, musaya da kwangila sun baiwa mutane damar haɗin kai, duk yadda suka zaba, don amfanin juna, bisa dogaro da amincewa da tsaro. Wannan yana ƙarfafa haɗin gwiwar tattalin arziƙi kuma ya ninka fa'idodi da yawa waɗanda suka samo asali daga gareta.

Fa'idodi na musayar son rai

Yana da sauƙi a yi tunanin cewa masu siyarwa kawai ke cin gajiyar kasuwanci. Bayan duk wannan, sun ƙare da ƙarin kudi daga yarjejeniyar, yayin da mai siye ya ƙare da kasa. Wannan yana sa wasu mutane suyi tunanin cewa masu siyar suna da haɗama kuma suna sha'awar ribar kansu, ba ga wasu mutane ba.

Wannan kuskure ne. Menene, bayan duk, amfanin kudi? A zamanin da kudi ya ƙunshi zinariya da azurfa, aƙalla tana da ɗan amfani azaman ƙarfe wanda za a iya yin kayan ado da na ado. Amma kudin da aka samu daga takarda da ƙananan ƙarfe ba shi da wasu amfani. Abinda kawai zaka iya amfani dashi shine kayi musayarsa da wasu kayayyaki da aiyuka. Watau, kudi matsakaici ne na musaya. Mai siye ya musanya shi don kayayyaki ko aiyuka; mai siyarwa sai yayi musayarsa don kaya ko aiyuka daban daga wani. Dukansu suna ganin kansu sun fi samuwa daga yarjejeniyar. In ba haka ba ba za su yarda da shi ba.

Yaya kasuwanci ke haifar da kima

Tun da babu wanda zai musanya abu ɗaya zuwa wani wanda ya fi ƙanƙantan daraja, ta yaya duka za su ƙarasa da kyau? Dalili kuwa shine cewa kima, kamar kyau, tana cikin idon mai kallo. Ba wasu ilimin kimiyya bane ingancin abubuwa, kamar nauyi ko girma. Abin da kowane mutum yake tunani ne game da abin. Mutane a cikin kasa mai ruwa sama da kasa ba za su ɗora wa ƙoƙon ruwan sha kima ba; amma waɗanda ke cikin hamada na iya ɗauka da daraja. Sabon salon tufafi na iya zama dole ne ga matasa, yayin da iyayensu na iya ɗauka abin ba'a ne. Daidai ne saboda mutane sun banbanta kan yadda suke kimanta abubuwan da kowannensu zai iya samu daga musaya. Abokin ciniki da yake siyan kaza daga dillalin kasuwa yana daraja kajin fiye da kudin da aka canza masa. Amma dan kasuwa ya fi ba kudin daraja fiye da kaza. Lokacin da dan kasuwa yayi amfani da kudin don siyo wasu abubuwa – burodi, a ce - haka zai faru. Dan kasuwa ya fi daraja burodi fiye da kudin da mai burodi yake nema. Dukkanin ukun sun samu, wanda shine dalilin da ya

sa dukansu suka yarda da waɗannan musayar. A zahiri, mafi girman bambancin darajar da suke sakawa kaza, kuɗi da burodi, kimar da kowannensu ke samu daga musayarsu. Duk abin da ya kamata su yarda da shi shi ne ka'idodin da suke kasuwanci da su - ka'idodin dukiya, gaskiya da kwangila waɗanda ke samar da tsarin tattalin arzikin kasuwar 'yanci. Bayan wannan, abokan hulɗa a kowace ma'amala gaba ɗaya suna da sha'awar kai tsaye: kowane yana yin musayar su don amfanin kansu, ba don fa'idantar da wani mutum ba. Amma duk da bin waɗannan ka'idodin, kowane ba da gangan yake amfanar da wasu ba - kamar dai an shiryar da hannun da ba a gani', kamar yadda Adam Smith ya faɗa.¹ Ko da yake son zuciya ne kawai ya motsa su, da yardar rai suna aiki tare da juna. Ta hanyar matsakaiciyar kuɗi, kowane ɗayanmu yanzu yana iya kasuwanci - da haɗin kai - ba kawai tare da wasu a kasuwa ɗaya ba amma tare da miliyoyin wasu a cikin ƙasashen da ba za mu taɓa ziyarta ba, wanda harsunan da ba za mu iya magana da su ba kuma za mu iya ƙin yarda da al'adunsu da siyarsu. A cikin waɗannan ma'amaloli na yau da kullun, kowane ɓangare yana samun. Mutane suna ba da haɗin kai. An kirƙiri kima. An inganta ɗan adam. 'Yan Adam suna cin nasara.

Talakawa sun fi kowa cin riba.

Saboda haka na halitta da amfani shine wannan tsarin musayar kyauta wanda ya yada ko'ina. Har ma akwai ta haramtacciyar hanya, ko an yarda da ita, a cikin ƙasashen da ke ƙin kasuwannin kyauta kamar wanni akida. Yawancin ƙasashe (har a cikin Asia da yawa) waɗanda ke ba wa 'yan kasa' yanci kaɗan a cikin al'amuransu da zamantakewar su duk da haka suna ba su babban 'yancin tattalin arziki. Tabbas, kasuwanci sun kasance muhimman abubuwa a farkon shekarun duniyar musulinci da yaduwar da ta biyo baya. Bude hanyoyin cinikayyar duniya ya haifar da dumbin arzikin farkawa a Turai, wanda hakan ya samar da fasaha, al'adu da ilmantarwa. Amurkawa sun sami ci gaba ta hanyar dangantakar kasuwancin su da Turai, sannan China.

Amma ba masu arziki ba ne suka fi yawa ta wannan hauhawar ta ci gaban ɗan adam. Inda 'yancin tattalin arziki ya bazu, yanayin rayuwar talakawa ya tashi matuka. Kamar yadda masanin tattalin arziki Ba'amurke Milton Friedman ya fada, ruwan famfo na gida wani alatu ne mara misaltuwa a cikin Rome; amma wani ɗan majalisar dattijan Rome bai buƙaci hakan ba saboda yana da bayin da ke aiki don kawowa maimakon.² Matalauta na Rome sun zauna cikin talauci; amma talakawan Rome na zamani yanzu suna ɗaukar alatu na ruwan mai zafi da sanyi ba wasa. Ana iya ganin wannan tasirin a bayyane a buɗe kasuwancin duniya da aka yi game da yada ka'idodin kasuwa a cikin ƙasashe kamar China da Indiya. A cikin shekaru talatin kawai, watakila mutane biliyan ko fiye sun fita daga mummunan talauci sakamakon haka. Miliyoyin mutane yanzu za su iya son zama matsakaita don jin daɗin rayuwa irin su wayoyin hannu, talibijin da jigilar motoci - kuma hakika aiki a cikin sanyi, ofisoshi masu kyau da masana'antu maimakon fita a duk yanayi na ƙasar.

Yadda ake arziki

Dole furodussa su yi bauta wa abokan ciniki aiki.

A cikin al'umma mai 'yanci, kwastomomi suna da zaɓi. Ba a tilasta musu su sayo daga wasu furodusoshi, kamar su masarufin da gwamnatoci ke gudanar da su ko kuma danginsu. Masu samarwa na iya ƙoƙarin haɗa baki don haɓaka farashin, amma yana da wuya a sanya irin wannan haɗin gwiwar, tunda kowane ɗayansu na iya yin yaudara ta rage farashin su don jan hankalin ƙarin kwastomomi. Ma'ana yayin, sauran masu Kerala suna da 'yanci don shiga kasuwa kuma suyi gogayya da kamfanonin da ke ƙoƙarin tsayar da farashi mai tsada. A cikin tattalin arziƙin kasuwa na gasan gaske, saboda haka, masu kerawa ba su da ikon cin amanar abokan cinikin su. Sai dai idan sun samar da abin da kwastomomi suke so, da kimar da suke so kuma a farashin da ke jan hankali, da sannu za su rasa kasuwanci. Ba a riƙe mutane ɗaure a hannun ikon hukumomi. Akasin haka, furodusoshi suna rayuwa ne kawai ta hanyar amsa buƙatun sauyawar jama'a. Kamfanin na iya zama babba, amma har yanzu yana

fuskantar gasa. Babban kamfani mai yiwuwa yana samar da samfuran daban daban kuma yana cikin kasuwancin daban daban. Amma ba wai kawai yana fuskantar yuwuwar gasa daga sauran manyan kamfanoni ba. Hakanan yana fuskantar gasa daga kananan da yawa waɗanda zasu iya gasa don takamaiman ɓangarorin kasuwancin. Kananan kamfanoni waɗanda ke da kananan canje-canje na iya samar da wasu daga cikin manyan kayayyakin kamfanin mafi kyau ko mafi arha. Sababbin kamfanoni na zamani na iya samar da sabbin kayayyaki waɗanda ke nuna Mandan kamfanonin sun zama tsohon yayi. Saboda haka tatsuniya ce, saboda haka jari-hujja ke haifar da manyan kamfanoni, kuma daga karshe ya zama mallakan kamfanoni, yayin da kamfanoni ke bin tsarin sikeli. Sikeli yana da farashinsa kuma: manyan kungiyoyi suna da wahalar gudanarwa da jinkirin kafafunsu. Yana da kyau a duba duk wata mujallar ta Yamma, misali, shekaru hamsin da suka gabata. Kadan daga cikin kamfanonin sannan talla suke har yanzu. Dukkanin su 'yan gasa sun mamaye su waɗanda suka fara karami amma suka kasance masu kirkira ko kuma masu saukin farashi.

Ba a riƙe ikon tattalin arziki ba

Don haka, babu ikon riƙe ikon mallakar tattalin arziki daga kamfanoni, ko kuma mutanen da ke tafiyar da su. Kowane mutum na iya zama mai arziki a cikin tattalin arziki, amma fa har sai sun ci gaba da yi wa jama'a aiki da jawo hankalin kwastomomi. Haƙiƙa, 'daga hannayen riga zuwa rigunan riguna a cikin ƙarni uku' wani lamari ne na yau da kullun a cikin al'ummomin da ba su da 'yanci: mutane suna kafa kamfanoni don neman kuɗi ga danginsu, amma a lokacin da jikokinsu suka fara wannan harka, wasu kamfanoni sun fara wuce su. Wannan tsari ne mafi adalci fiye da inda fitattu ke da iko kan siyasa da tattalin arziki, kuma su tabbata cewa su da iyalansu sun mamaye shi. A cikin tattalin arziki mai 'yanci, duk wanda ke da baiwa da azama na iya burin gina arziki - matukar sun yiwa wasu hidima. Damar samun waɗata ba a takaita ba ga abokai, dangi ko jam'iyyar waɗanda ke kan mulki ba, ko waɗanda ke cik

Tambaya: Shin gasa, fa'ida da talla ba su da almubazzaranci?

A'a. Riba ita ce ke motsa mutane suyi, don neman dama da kirƙirar samfuran da sabis ɗin da sauran mutane suke zaɓa da yardar rai su saya. Har ila yau, fa'idodi ya nuna cewa ana amfani da albarkatu don samar da kayayyaki ko aiyukan da al'umma ke fiftawa fiye da albarkatun da kansu.

Talla yana da mahimmanci saboda yana gaya wa mutane game da sabbin kayayyaki da haɓaka abubuwan da ake dasu. Gasar tana bawa mutane zaɓi tsakanin samfuran daban daban, turawa masu samar da kayayyaki don kirƙirawa da samar da ingantaccen inganci a farashi mai rahusa. Ba tare da gasa ba, masu amfani za su zama marasa ƙarfi. Dole ne su karɓi abin da mai ba da izinin mallake ya tsara don bayarwa - ko tafi ba tare da ba.

wata kabila ko kungiyoyin addini. Tabbas, wasu daga cikin mutanen da suka fi waɗata a cikin al'ummomin yanci baƙi ne, waɗanda suke shigowa da masaniya da ra'ayoyi daban-daban da kuma samar da sabbin kayayyaki ko aiyukan da mutane ke sha'awar saya.

Inda akwai wata gwamnati mai ƙarfi da za ta iya ba da alheri ga ƙawayenta, kodayake, 'yan kasuwa za su yi ƙoƙarin yin amfani da shi don amfanin kansu. Suna iya neman ƙa'idar da ke hana masu fafatawa, ko ma cikakken mallaka. Kodayake suna iya kokarin tabbatar da hakan ta hanyar cewa hakan zai kare jama'a daga kayayyaki marasa kyau, ainihin dalilinsu shine kusantar da kasuwar. Amma wannan zai basu ikon tilastawa wanda bai dace da al'umma mai 'yanci ba. Bai kamata gwamnatoƙi su sami ikon karkatar da kasuwanni da kirƙirar kamfanoni ba; maimakon haka, rawar da ya kamata su taka shine mika 'yanci da gasa.

Kasuwanci

Ba koyaushe bane ana yin nasara a cikin tattalin arziki mai yanci ta wurin aiki tuƙuru - kodayake hakan yakan taimaka. Dole ne ku samar da

kaya da aiyukan da sauran mutane ke so kuma suna shirye su saya. Hakan na iya haɗawa da ɗaukar kasada – gane sabbin kayayyakin da mutane za su bukata - da shirya jerin abubuwan samarwa waɗanda na iya haɗawa da sauran masu samarwa, ma'aikata da masu rarrabawa. Kwatanta mutane kalilan ne suke son daukar waɗannan kasada da nauyi; amma nasarar da aka samu na bukata da tsara tsarin samarwa, hanyoyin sadarwa da koƙari shine ainihin gudummawar waɗannan yan kasuwar. Suna daukan babban kasada, kuma idan jama'a sun sayi kayan su hakika, suna da lada mai kyau. Hakan kuma yana karfafa aiki da kere-kere. Yana sa mutane su kirkiro da ingantattun kayayyaki da tsari tare da fatan suma zasu cimma arzikin da magabatan da suka gabata suka samu. Kuma wannan ci gaba da kirkirar da ake samu yana amfanar kwastomomi don haka yana amfanar da jama'a duka. Irin kirarin da ke rege ma mutane aiki ko kuma inganta rayuwar su, yana haɓaka waɗata da yaɗa dukiya fiye da kowane tsarin jin dadin gwamnati.

Abokan ciniki suna cin gajiya kayayyaki da aiyukan da ba za su taɓa samu ko samarwa da kansu ba. Yana ɗaukar kyakkyawan bincike da kwarewa, misali, don haɓakawa da samar da ingantaccen magani. Da wuya mutane su sami kwarewar sinadarai, ilimin halittu da kere kere - amma kamfanonin kwararru na magunguna suna da su. Ko da masana harhada magunguna na cikin gida na iya tara kwarewar kwararru game da amfani, inganci da illar watakila magunguna dari biyar ko sama da haka a cikin kayan su. Abokan ciniki ba za su iya samun irin wannan ilimin na kwararru ba - tabbas ba haka ba ne idan har su ma sun zama kwararru kan abinci, abin sha, tufafi, takalma da duk sauran abubuwan da suke bukata a rayuwar su ta yau da kullun.

'Yan kasuwa na iya tara dukiya. Amma ba sa yin hakan da kuɗin wasu mutane. Kudin da suke samu yana zuwa ne kawai daga biyan son rai na kwastomominsu. Suna samun arziki ne kawai ta hanyar taimakon wasu, ba ta hanyar biyan haraji ko cin zarafin mutane ba. Kuma suna kiyaye dukiyoyinsu ne kawai muddin suka ci gaba da yi wa jama'a aiki. Don ci gaba da samun kuɗi, dole ne su fahimci abokan cinikin su kuma suyi

tsammanin bukatun su. Don haka koyaushe suna neman wasu samfuran samfuran da ba'a cika su ba kuma suna neman cika shi. Yana da tsari na yau da kullun don koƙarin sa abokan ciniki su gamsu.

Riba da Hayashi

Burin samun fa'ida, to, ya sa masu kera - manya da fanana - ɗaukar kasada, haɓaka abubuwa, tsarawa da aiki don yiwa wasu mutane aiki. Yawancin masu sukar tattalin arziki kyauta suna wulakanta ra'ayin 'riba' - amma a zahiri dukkanmu masu neman riba ne. Mun sadaukar da wasu abubuwa don mu sami abin da muke da fifiko sosai. Misali, muna bata lokaci da himma wajen tsaftacewa domin samun gida mai tsabta. Muna daraja gidan tsabta fiye da koƙarin tsabtatawa: bambancin shine ribarmu. Ba riba ta kuɗi ba ce, amma ta wasu hanyoyin ta zama kamar ɗan kasuwa yana siyan kayan masarufi da samar da wani abu da yake siyarwa fiye da farashin shigarwa. Ko da lokacin da muke cikin ayyukan taimakon al'umma ko taimakon al'umma - bauta a hukumar makaranta, a ce - mun yi hakan ne don biyan bukatunmu, duk da cewa waɗannan karshen suna iya zama muna son ganin dukkan yara na gari suna da ilimi. Wannan ma riba ce (ba ta kuɗi ba) a gare mu. Amma fa'idodin kuɗi ne kawai waɗanda masu sukar ra'ayi suke gani da fi. Wannan rashin hankali ne kuma bai dace ba. Haka abin yake idan aka soki hasashe. A zahiri, jita-jita ba'a keɓance ga kasuwannin kuɗi ba. Mu duka ne masu hasashe. Manoma suna shuka iri a cikin begen haɓaka amfanin gona mai kasuwa. Muna zuwa makaranta ne don samun cancantar da muke fatan zata sa mu zama masu aiki sosai. Waɗannan kirar kira ce. A cikin duniyar kuɗi, jita-jita yana da mahimmanci. Jiragen ruwa ba za su taɓa tafiya ba idan kamfanonin inshora da masu rubutun karkashin kasa ba su shirya yin jita-jita da haɗari a kan hanyarsu ta aminci ba. Yawancin samfuran zamani sun dogara ne da manyan kwangila na dogon lokaci - kamar yarjejeniyar samar da kayayyaki, ko kwangila don ginawa da kula da masana'anta. Produceungiyoyin keɓaɓɓu ba za su iya ɗauka cikin haɗarin yadda ya kamata ba. Don haka suna gayyatar wasu su sayi hannun jari a

cikin kasuwancin su. Wannan wani nau'i ne na zato. A kasuwannin hada-hadar hannayen jari, masu hasashe kan saye da sayarwa da fatan samun riba, amma don yin hakan suna bukatar samun kwarewar masaniyar kamfanonin da suke kasuwanci, da kuma abubuwan da zasu sa gaba. Wannan kwarewar tana kawo bayanai masu amfani a kasuwa, kuma yana taimakawa farashin ya kai matsayinsu da sauri fiye da yadda za su yi ba tare da shi ba, hakan yana sa kasuwar gaba daya ta zama mai karɓa da inganci. Samun riba ba daidai yake da hadama ba. Mutane suna neman riba don son kansu, amma wannan ba daidai yake da hadama ba. Wasu matakan son kai suna da mahimmanci idan kowannemu ya tsira, guje wa rauni da ciyar da jikinmu. Amma kwadayi ra'ayi ne na dabi'a, wanda ke nuna cewa wani yana da son kai fiye da kima, don cutar da wasu. A cikin al'umma mai 'yanci, furodusoshi zasu iya biyan bukatur kansu ta hanyar taimakon wasu kawai.

Kasuwanci da dangantaka

Kodayake yana da mahimmanci, kasuwanci ba duk rayuwa bane. Koda mai kasuwancin da ke aiki tukuru a cikin al'umma mai 'yanci yana da dangi da sauran abubuwan sha'awa kamar wasanni ko abubuwan nishadi, ko fungiyoyi da fungiyoyi tare da raba babbar sha'awa. Abinda ake bukata shine kawai a kalli kasashe masu jari hujja kamar Italyasar Italiya, inda dangantakar dangi ke da karfi sosai, don a fahimci cewa dangi da tattalin arzikin kasuwa suna zaune tare cikin sauki. Kasancewa cikin kasuwanci ba ya ba da dalilin zaluntar wasu mutane ba da gangan ba, kuma tabbas ba ya halatta cutar da wasu - wannan ba shi da lahani. Kuma yawancin alakar da ke da fa'ida suna tare da abokan kasuwanci a wurin aiki. Tattalin arzikin kasuwa yana inganta dangantakar jama'a ta wasu hanyoyin kuma. Yana ba mutane wadata da lokaci don kebewa ga wasu bukatur, kamar fungiyoyin addini ko fungiyoyin jama'a da abubuwan taimako.

Yadda Kasuwanni Ke Aiki

Tsarin sadarwa na farashin

Yawancin kasuwanni suna aiki ta hanyar matsakaiciyar kudi. Za a iya samun musayar kai tsaye - musaya ko musaya - ba tare da shi ba; amma kudi yana kawo sauki. Mai siyarwa na iya musanya mai kyau ko sabis don shi, sa'annan ya yi ciniki a kan mafi kyawun kimar kafin musanya shi da wasu kaya da sabis. Yana nufin cewa wanzamai masu yunwa basa bukatar neman masu yin burodi waɗanda suke bukatar aski don kasuwanci. Ana yawan bayyana farashin a cikin kudi. Farashi ba mizanin kima bane, saboda kimar tana cikin tunanin waɗanda suka shafi lamarin kuma mutane daban-daban suna daraja abu daya daban. Amma farashi yana bayyana wani abu game da bukatur mutane don samfuran da kuma game da karancin su. Suna nuna kimar da mutane ke shirye don musanya abu daya zuwa wani. A matsayin mai nuna karanci, farashin yana da wahalar dokewa.³ Kuma ba kawai suna bayyana inda bukatur ke da karfi. Babban farashi ma yana sa masu samar da kaya su biya wannan bukatur. Ganin tsadar farashi, masu kera shiga cikin kasuwa don kamun fa'idar da ake samu, suna mai da hankali kan albarkatu kamar kwadago da jari kan biyan bukatur. Pricenananan farashi, kamar wancan, yana nuna cewa bukatur ba ta da karfi kuma ana amfani da albarkatu a wasu wurare. Ta wannan hanyar, farashi suna taka muhimmiyar rawa a cikin tattalin arziki kyauta, yana taimakawa motsa albarkatu zuwa inda bukatarsu ta fi yawa kuma yana nisantar da su daga inda akwai ragi. Hakanan suna taimakawa matattarar sharar gida: don samun riba mafi girma, masu samarwa suna bukatur nemo hanyoyin shigar da tsada mafi tsada. Wannan yana taimakawa adana albarkatu da tabbatar da cewa anyi amfani dasu azaman yadda zasu iya. Wannan tasirin ya yadu daga kasuwa zuwa kasuwa a duk fadin tattalin arzikin, kuma hakika a duk duniya. Misali, a ce an gano wani sabon amfani da kwano. Mafarai sa'annan suka fara neman karin kwano. Za su kasance a shirye don biyan karin fiye da da. Babban farashin zai sa kamfanonin hakar ma'adinai su samar da karin kwano, da kuma manyan dillalai don samar da shi. Amma dai dai, sauran masu

amfani da kwano za su fara neman madadin, maimakon biyan mafi tsada. Za su bukaci karin wadannan maye gurbin, kuma farashin su zai tashi. Wannan yana karfafa mutane don samar da karin abubuwan maye gurbin, kuma yana sa masu amfani su nemi madadin wadanda maye gurbinsu.

Ta wannan hanyar, farashin suna watsa bayanai game da karancin ruwa a cikin duk tsarin tattalin arzikin. Masanin tattalin arzikin Nobel F. A. Hayek ya kira shi 'babban tsarin sadarwa' na kasuwar, yana mai bayyana inda ragi da rashi suka kasance tare da fadawa mutane inda yafi dacewa su bada himma da albarkatun su.

Kasuwanni ba za su iya zama cikakke ba

Idan ka karanta littafin tattalin arziki, zaka iya samun ra'ayin cewa kasuwanni sun dogara da 'cikakkiyar gasa' tsakanin manyan masu samar da kayayyaki iri daya masu siyar da kayayyaki iri daya ga abokan ciniki iri daya. Ba su yi ba. Wadannan su ne ka'idojin ka'idoji kawai. A zahiri, kasuwanni suna aiki - kuma suna iya aiki kawai - saboda mutane da samfuran sun bambanta. Idan kowa yana da irin ka'idodinsa, babu wanda zai taɓa cinikin wani abu. Duk bangarorin biyu za su daraja kayan daidai, don haka babu amfanin musayar su. Musayar yana faruwa ne kawai saboda ba mu yarda da kimar ba. Bugu da kari, idan kowane mai samarwa ya ba da samfuran iri daya a farashin iri daya, babu abin da abokan ciniki za su zaɓa tsakanin su. Babu wani kamfani da zai iya cin gasar kuma ya sami riba mai yawa. Amma fa'idar da ta fi yawa ita ce ke sa 'yan kasuwar wuce gona da iri. Suna yin hakan ta hanyar sanya samfurinsu ya zama mai arha - ka ce, ta hanyar inganta aikin samarwa. Amma mafi mahimmanci, suna yin ta ta hanyar haɓaka samfuran kansu mafi kyau. Suna kirkirar abubuwa da bambanta su. Suna ba mabukata wani sabon abu kuma mafi kyau fiye da tsofaffin kayan da suka saba. Kuma suna haskaka wadannan canje-canje a cikin fatan cewa masu siye da gaske zasu fifita kayan su fiye da na wasu.

Wannan yana sanya kasuwannin kyauta masu ban mamaki - ba tsayayyu ba, mai daskarewa da rashin motsi kamar wadataccen littafin rubutu da bukatun zane. Masu samar da kayayyaki koyaushe suna kirkirar sabbin kayayyaki masu kayatarwa, kuma kwastomomi suna neman ci gaba koyaushe.

Rashin yiwuwar tsarin tsakiya

Koƙarin gwamnati na sarrafa tattalin arziki da kuma samar da kayayyakin da mutane ke bukata ba zai iya daidaita da tasirin wannan tsarin kasuwar ba. Akwai 'yan matsin lamba kan kadarorin gwamnati don kirkire-kirkire. Hakanan ma'aikatan gwamnati ba za su iya sanin ainihin abin da membobin jama'a ke so da muhimmanci ba. Suna iya gudanar da zaɓen ra'ayi na fakuwa, amma hakan ya yi nesa da yawan gasa na kasuwa, wanda zaɓin sayayyar masu amfani ke ba wa masu keɓaɓɓen bayani minti-minti game da bukatunsu. Don samun nasara, dole ne 'yan kasuwa su fahimci kwastomominsu. Ba za su iya jira shekara da shekaru don samun ra'ayinsu game da dayan samfuran samfuran ba, kamar yadda gwamnatoci ke yi a zaɓe. Suna bukatar fadakar da abin da kwastomomi suke so, da kuma tsada da damar wadatar kayayyaki da abubuwan shigarwa. Wakilin dillalai, alal misali, yana bukatar sanin abin da ke faruwa a kasuwar kadarorin cikin gida - wanda masu siya ke da sha'awar wasu nau'ikan gidaje, misali - ba wai kawai daga wata zuwa wata ba, amma daga rana zuwa rana har ma daga awa zuwa awa. Babu wata babbar hukuma da za ta iya tattara wannan saurin sauya bayanai, kada ka taɓa yin aiki da shi kafin duk abin ya sake canzawa. Wasu mutane suna tunanin cewa saboda ba a tsara tattalin arzikin kasa daga cibiyar ba, dole ne ya zama haɗari da rashin hankali. A zahiri, kasuwanni suna da tsari sosai. Ta bin ka'idojin kadarori da musayar da aka amince da su, mutane suna iya kasuwanci da haɗin kai, kuma suna adawa da ayyukan wasu, tare da tabbaci sosai. Kasuwanni sun fi hankali sosai. Suna amfani da kwarewar gida da ilimin miliyoyin mutane, wadanda duk suna yin nasu

tsare-tsaren kuma suna dacewa da canjin shirin na wasu. Mafi yawan tsare-tsaren

Tambaya: shin kasuwanni masu 'yanci ba su kasa kare muhalli ba?

A'a Kasuwa basu gaza ba. Babu kasuwa a cikin yawancin kayan muhalli. Kasuwanni suna aiki da kyau yayin da abubuwa suka yi karanci kuma lokacin da za a cire wadanda ba su biya ba, ba lokacin da abubuwa suka yi yawa ba ko kuma inda ba za a iya hana wadanda ba su biya ba.

Mutane sun fara gani, duk da haka, cewa za'a iya samun kasuwa a cikin kayan muhalli suma. Maimakon ba da damar tara kayan kifin a teku zuwa lalacewa, alal misali, yanzu kasashe da yawa sun kafa iyaka mai dorewa tare da bayar da izini don girbar wani bangare na wannan jimlar. Izinin izini mai sauƙi ne, kuma kasuwa tana fitowa da sauri, haɓaka haɓaka yayin kiyaye hannun jari mai tsada.

Kuma yayin da mutane ke haɓaka, albarkacin tattalin arziƙin kasuwa, suna iya daukar farin kulawa tare da muhallin su. China tana fama da mummunar gurbacewa daga masana'antunta, amma mutanen can suna ba da fifiko ga haɓakar tattalin arziƙi fiye da alaƙar iska mai tsabta. Yayinda suke haɓaka, kamar kowace kasa mai arziƙi a gabansu, mizani zasu canza kuma zasu iya daukar matakan masana'antu masu tsafta wadanda ke gurbata kasa da kasa

yana ci gaba a cikin tattalin arziƙi mai 'yanci fiye da wanda ake sarrafawa ta tsakiya - kawai yana faruwa ne a matakin mutane maimakon matakin jiha.

Jihohi Masu Daukar Nauyi

'Yan jihohi kalilan a yau sun yi imanin cewa za su iya mallake su da kuma sarrafa su gaba daya ayyukan ci gaban al'ummarsu. Yawancin tattalin arziƙin duniya 'tattalin arziƙi' ne wanda gwamnatoci suka mallaki kawai wasu masana'antu da yunkurin shiryarwa da sarrafa fitowar wasu ta hanyar tsarawa, ka'idoji, tallafi, haraji da rabon hannun

jari na jihohi. Arnin na 20 ya ga kasashe da yawa suna mayar da kasashen masana'antu masana'antu wadanda aka ce suna da mahimmancin dabaru, kuma kasashe da yawa suna ci gaba da mallaka da sarrafa wadannan masana'antun - wadanda zasu iya hadawa da sadarwa, jigilar kayayyaki, harkar banki, abubuwan more rayuwa, hakar ma'adanai da sauransu. Abun takaici shine, mallakar irin wadannan masana'antun kusan koyaushe yana haifar da mamayar gwamnati. Irin wadannan kididdigar suna da girma sosai ga kowa don gudanar da shi yadda ya kamata. Amma babu damuwa ko kadaice wani na gwamnati ne ko na sirri; koyaushe zai zama mai kumburi da kasala da samar da sabis mara kyau da tsada mai tsada. Mahimmancin mahimmancin wadannan masana'antun har yanzu ba shine dalilin da yasa dole jihar ta mallake su ba. Bankunan ,n kasashe masu arziƙi masu zaman kansu ne: hakika, mayar da su mallakar mamayar kasa nan da nan zai lalata bankuna da kasuwanci da dangin da suka dogara da su. Kamfanonin kasuwanci, wadanda ke aiki azaman masu samar da kayayyaki ga gwamnati ko ma'amala kai tsaye da masu amfani da su, yanzu suna ba da yawancin sadarwa, jigilar kayayyaki da kayayyakin masarufi a duniya. Countriesasashe da yawa sun ba da statean kasuwanninsu mallakar gwamnati, saboda sanin cewa wadannan manyan ayyuka za a iya kawo su da kyau ta hanyar kamfanonin gasa wadanda za su iya kawo kwarewar gudanarwa ta zaman kansu da kuma jari mai zaman kansa. Gwamnatoci sun koya, duk da haka, cewa za su iya sarrafa masana'antu ba tare da mallakan su ba. Suna iya kawai siyan gungumen azaba a cikin mahimmin kamfanin (kuma na sirri masu zaman kansu), da amfani da haƙƙinsu na masu hannun jari don sarrafa abin da kamfanin ke yi da kuma wanda aka nada a cikin kwamitin. Wani lokacin sukan bayar kansu 'hannun jari na zinariya' wanda ke ba su magana ta karshe game da mahimman batutuwa. Irin wannan katsalanda masu rarrafe za'a ki su a cikin al'umma mai 'yanci. Ya yi daidai da mallakar kasa da kwacewa, yana ba gwamnatoci damar yanke shawara ga masana'antar ba tare da sayan ta ba. Masu su - gami da talakawa wadanda ke iya saka ajiyar su

da fansho a cikin kamfanonin shuɗi-shuɗi - ana wawure musu dukiya. Kuma dama ga cin hanci da rashawa suna da yawa - ana iya samun lada ga abokan hamayya da mukaman kwamitin gudanarwa, za a iya samar da masana'antu a wuraren da aka fi so, kuma za a iya amfani da fitarwa don amfanar magoya baya. Hakanan gwamnatoci na iya daukar iko mai kyau na kwatancen masu zaman kansu ta hanyar tsari. Dokokin za su iya iyakance ko bayyana yadda kamfanoni ke aiki, abin da suke samarwa, nawa za su iya cajin, inda za su iya saka hannun jari da kirƙirar ayyuka, nawa ne za su biya ma'aikatan su - da sauran abubuwa. Irin wannan ikon mallakar albarkatu masu zaman kansu abu ne da ya zama ruwan dare, har ma a kasashen da ke kiran kansu 'yanci - amma ya saba wa tsarin mallakar kadarori wanda shi ne muhimmin tushe na' yantacciyar al'umma.

Cinikin duniya

Ciniki tare da kariya

Ana samun fa'idodi da ke fitowa daga kasuwancin kyauta tsakanin mutane a cikin kasa ɗaya yayin da mutane ke fatauci a kan iyakokin kasashen duniya. Ciniki yana ba wa kasashe damar kwarewa kan abin da suka fi kyau, da kuma aika rarar abin da suka samu zuwa kasashen da suka fi dacewa don yin wasu abubuwa. Babban rabo na yanke furannin duniya, misali, sun samo asali ne daga Kenya, inda kasa da sauyin yanayi yana da kyau don bunkasa su; yayin da aka san Chile, Ostiraliya da Faransa a matsayin manyan masu samar da ruwan inabi saboda yanayin kasarsu da yanayinsu da kuma kwarewar da suka gina. Indiya, tare da karancin ma'aikata amma masu ilimi sosai, ta zama muhimmiyar kasa don ayyukan IT da samarwa. Cinikin kasa da kasa yana bawa mutane damar kwarewa da habaka jari kamar kayan aiki da kayan aiki don samar da su ya zama mai tsada sosai. Kuma saboda kimar mutane a kasashe daban-daban watakila sun bambanta kwarai da gaske fiye da kimar mutane a kasa ɗaya, damar da ake da ita ta cinikin juna ta fi yawa. Misali

a zamanin da, alal misali, matafiya na Turai za su biya farashi mai yawa don kayayyaki kamar shayi wanda ya tsiro da sauƙi a yalwace a Indiya da China, ko don kayan kanshi da ke da arha kuma gama gari a Gabas ta Tsakiya. A yau, mutane suna tashi rabin duniya don ziyartar gine-ginen Venice ko al'adun Thailand, suna mamakin yadda suka bambanta da kasashensu na asali. Al'umma mai 'yanci tana buƙewa ga samfuran daga duk kasashe. Ya gano irin fa'idar da ake samu daga kasuwanci, da yadda cinikayya ke taimaka wajajen wadata. Madadin shine kariyar, ta inda kasashe suke kokarin kare masu samar dasu ta hanyar hana shigo da kayayyaki daga wasu kasashen. Wannan yana bawa masu samarda cikin gida lokaci mai sauƙi. Amma yana nufin an hana masu amfani da gida mafi kyau ko rahusa da kayayyaki da aiyukan da suka zo daga kasashen waje. Suna biya mafi tsada ga masana'antun cikin gida masu kariya, suna da zaɓi kaɗan kuma dole su haƙura da samfuran talauci.

Kariya kariya ce

Lokacin da kasa ta samar da wani abu a cikin gida wanda za'a iya samar dashi mafi kyau ko mai rahusa a kasashen waje, yana bata albarkatu (gami da albarkatun muhalli). Adam Smith ya nuna cewa ta hanyar koren bishiyoyi, ana iya nome inabi a cikin sanyi, da ruwan sama na Scotland - amma a kusan sau talatin kuɗin ciyar da su a cikin hasken rana na Faransa. Me yasa za a batar da albarkatu - lokacinku, kuɗinku da koƙarinku - kan koƙarin yin wani abu da kanku yayin da wani ya yi shi mafi alheri ko mafi rahusa? ⁴ Ba abin mamaki bane, ingantattun furodusoshi suna fusatar da wasu kasashe suna koƙari su hana kayan su ta hanyar hanawa, kayyadewa da kuma haraji. Suna iya ramawa ta hanyar tayar da shingen nasu. Irin wannan yakin basasa bai amfanar da kowa ba. Zai fi kyau - musamman ga matalauta mazauna kasashen biyu, waɗanda , ke samun riba daga shigo da abubuwa masu rahusa - idan aka kawar da dukkan shingayen kuma aka ba mutane damar yin kasuwanci kamar yadda suka zaɓa. Haka batun shige da fice. A cikin al'umma mai 'yanci gwamnati ba za ta sanya shinge ga mutanen da ke tafiya tsakanin

al'ummomi ba. Bakin haure suna kawo kuzari da sabbin dabaru wadanda zasu amfani kasar da suka koma. Ruwan igiyar kaura a Turai da Arewacin Amurka, alal misali, ya haifar da babban ci gaba. Gudanar da abubuwan bayarwa da aka gabatar shekaru da yawa na iya zama ba mai sauki ba, kuma yana iya haifar da matsaloli na wucin gadi: amma ya kamata ya zama babbar manufa ga masu imani a cikin al'umma mai 'yanci.

Kasuwancin 'yanci a taikace

Kasashe masu bude gwamnatocin kasuwanci suna bunkasa cikin sauri kuma suna zama mafi wadata fiye da wadanda ba tare da. Yi la'akari da kananan biranen kasuwanci kamar Hong Kong da Singapore - dayansu ba shi da albarkatun kasa da yawa da zai taimaka musu. A cikin shekarun 1960, sun kasance matalauta kamar yawancin kasashen Afirka da na Caribbean wadanda ke da albarkatu masu yawa. A yau, albarkacin kasuwanci da 'yanci na tattalin arziki, sun ninka sau da yawa. Yaduwar kasuwanci ya rage talaucin duniya a wani babban adadi. Wasu mutane suna fargabar cewa barin shigo da kaya, da kuma saka hannun jari na musamman daga kasashen waje, zai haifar da amfani da al'umar cikin gida - kamar 'samar da rigar gwal' ta samar da takalma ko sutura. Gaskiyar ita ce, babu wanda ya tilasta wa kowa yin aiki a masana'antu; amma yawancin mutane sun fi son aiki a masana'antu don albashi na yau da kullun zuwa koma bayan aiki a cikin filayen karkashin rana mai zafi don rashin tabbas da karamar lada. A cikin kasashe irin su Vietnam, inda saka hannun jari daga kasashen waje, wadancan ma'aikatan masana'antar a yanzu na iya burin mallakar scoan keke, talbijin da sauran abubuwan alatu wadanda ba su yi mafarkin su ba a da.

Kusan kowane samfurin zamani a yau - kamar wayar hannu ko kwamfutar hannu - ya kunshi albarkatu, kwarewa da kwarewa da aka tattara daga ko'ina cikin duniya. Ila masu zanen suna zaune a cikin Kalifoniya, amma mutanen Hong Kong ne za su iya sarrafa kirar kuma

wasu za su yi ta a China. Ana iya haka karafa da sauran kayan aikin da aka yi amfani da su daga Asiya, Ostiraliya ko Kudancin Amurka. Ana iya jigilar samfuran ta layukan jigilar kaya da ke Girka ko kamfanonin jiragen sama da ke Netherlands. Kuma masu amfani, ba shakka, suna ko'ina cikin duniya. Yayinda mutane suke kasuwanci tare da wadanda suke cikin wasu kasashe, suna fahimtar su da kyau, ko kuma akalla su girmama su. Yan kasuwa ba za su iya daukar kansu sama da na sauran kasashe ko launin fata ba. Don amfanar da kansu, dole ne su yi ciniki cikin lumana tare da wasu azaman masu kawo kaya ko masu hadin gwiwa ko abokan ciniki. Kasuwancin duniya yana haifar da fahimta da zaman lafiya, wanda ke da nasa, fadi, fa'ida. Ba abin mamaki bane cewa mafi yawan al'ummomin da suke da yanci da budewa sune wadanda suke da yanci da kuma bude kasuwanci.

6 Dukiya Da Adalci

A Babi na 4 mun ga cewa 'adalci' yana da ma'ana ta musamman - yadda mutane ya kamata su kasance masu girmama juna, maimakon yadda ya kamata a rarraba ladan ayyukansu a tsakaninsu. Amma dokokin da ke kula da yadda mutane ke mu'amala da juna suna da rikitarwa. Adanawa da aiwatar da waƙannan ka'idodi na dabi'a yana buƙatar wasu kimomi da cibiyoyin zamantakewar jama'a - abubuwa kamar dukiya, bin doka da mutunta hakkin wasu mutane.

Kadarorin masu zaman kansu

Ma'anar dukiya

Ikon mutane na mallakar mallaka abu ne mai mahimmanci ga aikin al'umma mai 'yanci. Mallakar mallaka na fasa tana nufin cewa za ka iya rikewa da sarrafa wani abu, kuma - mafi mahimmanci - cewa kana da hakkin cire wasu daga gare ta. Kuna iya jin daɗin sa, bada haya, sayar da shi, ba da shi ko ma lalata shi, amma wasu mutane ba za su iya amfani da shi ba ko karɓar su ba tare da izinin ku ba. Ba za a iya cire dukiyarka bisa doka ba daga hannunka.

Kowane mutum na iya mallakar kadara, haka ma fungiyoyi, kamar ma'aurata, haɗin gwiwar kasuwanci da hukumomi, da gwamnatoci da hukumomin jama'a. Dukiya ba koyaushe abu bane na zahiri da rashin motsi irin wannan a matsayin yanki na fili ko gini. Zai iya zama wani abu mai motsi, kamar dabbar gona, babbar motar hawa ko wani abu na tufafi. Zai iya zama wani abu wanda ba a iya gani ba. Yana iya zama mallakar ilimi kamar alamar kasuwanci ko hakkin mallaka a kan wani abu da ka rubuta ko zane, ko kuma hakkin mallaka a kan abin da ka tsara. Zai iya haɗa da hannun jari a kamfani, bashin da wani yake bin ku, ko ajiyar ku. Zai iya zama haya don mallakar kasar wani don wani takamaiman lokaci ko hakkin gidan rediyo don amfani da takamaiman mita. Dukiya, to, ba lallai bane ya zama wani abu tabbatacce kuma na

zahiri. Ana iya kirƙirar dukiya ma. An tara babbar mota ko kayan sawa daga sassan kayan don yin sabon abu na kadara. Dabbobin gona ana kiwon su kuma suna girma har su zama manya. Mutane suna rubuta sababbin littattafai, ko haɓaka sababbin fakitoci. Fasahar kere-kere ta zamani ta ba da damar kirƙirar adadi mai yawa na tashoshin wayar hannu - wani sabon salon mallaka ne. mAbu mai mahimmanci, dukiyar ku ta haɗa da hakkin ku akan jikin ku da hakkin ku na cin gajiyar aikin ku. A cikin 'yanci na' yanci, ba za a iya kama ku a kurkuku ba tare da kyakkyawan dalili ba. Ba za ku iya tilasta muku yin aiki don wani ba. Ba a kuma yarda wasu su saci abin da ka kirƙira ba ta hanyar kwarewarka, baiwa, ilimi ko kokarinka.

Dukiya da ci gaba

Tsarin kadarori masu zaman kansu sun tsufa kamar na ɗan adam, kodayake ba koyaushe ake girmama shi ba. A tsohuwar Sparta, an raina ra'ayin mallakar mutum. A kwanan nan, kasashe irin su Rasha da China sun yi gwaji tare da mallakar gonaki da masana'antu. Amma sai da sannu-sannu yarda da kadarori masu zaman kansu, da kariyar sa, sannan kasuwancin zamani ya bullo - kawo gagarumar karuwar arziki tsakanin kasashen kasuwanci. Abu ne mai sauki ka ga dalilin. Masanin kimiyyar halittu Garrett Hardin ya rubuta game da 'masifar da ke tattare da yanayin'.¹ Lokacin da mutane suka mallaki kayan aiki, sun fi sha'awar kiyayewa da kula da shi fiye da yadda idan basu dashi. Kasa masu zaman kansu sun fi kyau fiye da wanda ake nomawa gaba ɗaya. Matsakaitan bene da sauka na rukunin gidaje yawanci suna da datti kuma suna lalacewa, kodayake kowa na iya kiyaye gidajen su da kyau. Mutane ba su ga dalilin da ya sa za su ba da lokaci da kofari a kan abin da ba nasu ba, tunda wasu mutane za su sami fa'idar ko da kuwa ba su yi wani aikin ba. Kare dukiya da mutunta mallakar mallakar ya ba mutane damar gina jari mai amfani. Manoma zasu iya shuka iri, suyi noma da sayan taraktoci idan sun mallaki amfanin gonar da aka samu. Yan

kasuwa na iya daukar kasada na saka hannun jari a masana'antu, kayan aiki da hanyoyin samar da kayayyaki idan har zasu iya yanke hukunci da kansu yadda ake amfani da wannan dukiyar kuma su sani cewa wasu basu da ikon karɓar ta. Idan ana kiyayewa da mutunta haƙƙin mallaka, mutane suna haɓaka jari mai amfani da haɓaka sana'a sai girma, wanda ke taimakawa daukacin al'umma. Amma idan wasu za su iya sata ko lalata wasu, ko kuma wani ya iya daukar abubuwan da ta samar, babu wani abin da zai karfafa mutane su saka kwarewar su, lokacin su, kuɗin su, koƙarce koƙarcen su da kwarewar su wajen samarwa - kuma duk jama'a suna shan wahala.

Dukiya da sauran haƙƙoki

'Yanci da' yancin da mutane suke da shi a cikin 'yanci na gari an kafa su ne a cikin tsarin mallakar ƙasa. Ba tare da mallakar keɓaɓɓu ba ba za a sami haƙƙoƙi da 'yanci. Auka, misali, 'yancin mutane na faɗin albarkacin baki, da hulɗa da wasu, da kuma shiga harkokin siyasa. Idan babu kadarorin masu zaman kansu - a ce, idan wasu gwamnatoci suna sarrafa duk albarkatu - ta yaya 'yan takara za su hau yakin neman zabe? Don isar da sakonsu, za su buƙaci hayar zauren taro, buga takardu da watsa ra'ayoyinsu. Amma idan gwamnati ta mallaki dukkan wuraren taron, ta mallaki samar da takardu da buga takardu, da gudanar da kafafen yada labarai, to hakan na iya dakatar da kamfen din kowa.² (Lallai, idan dan takarar ya soki gwamnati ko manufofin ta Zai yiwu hakan ya faru da gaske.) Mafi muni ma, idan mutane ba su da dukiya a cikin mutun nasu, babu abin da zai hana gwamnati rufe bakin masu sukarta ta hanyar kamawa ko ma kashe su. (Abin mamaki ne, amma misalan wannan duk suna gama gari.) Idan babu dukiya, babu adalci. Sai dai idan kuna da haƙƙi a kan jikinku, aikinku da dukiyoyinku, za a iya karɓar su daga gare ku ba tare da gyara ba. Idan bakada haƙƙi a jikinku, ana iya kama ku, daure ku da kisan kai ba tare da dalili ba; idan ba ka da haƙƙi a kan aikin ka, za a iya mai daku zama bayi; idan bakada haƙƙi ga dukiyar ka, to za'a iya sata. Ba za a sami kariya daga rashin adalci ba.

Fa'idodin dabi'a na dukiya

Kadarori, da kare haƙƙin mallaka, suna ba wa mutane mahimmin abin kariya ga ikon gwamnati da tilasta wasu. Mallakar kadarori na baiwa daidai mutane ikon kare kansu, da kuma yin zabin kansu, tsara irin shirin su, biyewa burin su ko kuma bayyana ra'ayoyin su, ba tare da sanya son rai na wasu ba, walau gwamnatoci ko mutane. Kadarori, da ka'idojin kasuwanci da musayar da suka taso daga gare ta, suna ba mutane damar haɗin kai cikin lumana don amfanin juna. Yana ba su damar zama tare da juna kuma suna raba albarkatun ƙasa da kuma sakamakon aikinsu bisa ka'idodin yarjejeniya, ba tare da jayayya, tashin hankali da tilastawa ba. Ba wai kawai dukiya ke inganta haɗin gwiwar zaman lafiya ba; yana sanya haɗin kai ya zama larura ga duk wanda yake son inganta yanayin kansa. Mutane ba sa iya daukar abin da suke so da ƙarfi. Ana iya sauya dukiyoyi - sayar, haya, raba, raba haya, ko bayarwa - kawai tare da izinin mai shi. Su kungiyoyin da ba su da 'yanci suna da ka'idodi masu ƙarfi don kare wannan mahimmin haƙƙin, kamar dokokin biyan bashi da girmama kwangila. Mutanen da suke da 'yanci suna daukar wannan a matsayin hanyar da ta fi dacewa ta yadda ake kwashe albarkatunsu fiye da kwace su da karfi ko sata ta hanyar zamba.

Matsayi a cikin al'umma

Ba waɗanda suka mallaki kadara kawai ke cin gajiyyar wannan duka ba. Ta hanyar inganta saka hannun jari, kirƙirar jari da kasuwanci, dukkan al'umma suna amfana. Misali, mazauna birni ba tare da wani yanki na kansu ana ciyar da su ba saboda himmar manoma don kula da amfanin gonar su da kuma kasuwanci su da son rai tare da kwastomomi. Hakan ya samu ne saboda 'yancin manoma na mallakar su a cikin gonakin su da kuma amfanin gonar su. Kuma sakamakon yana da banbanci sosai da ƙasashe waɗanda ba a kiyaye haƙƙin mallaka a ciki - alal misali, a Zimbabwe ta Robert Mugabe, inda aka karfafa mutane su mallaki ƙasar manoman da aka kafa kamar nasu. Yayin da manoma (, fararen fata) ke gudu, sakamakon bai kasance mafi wadata ba, amma ƙasa da haka: ba

tare da bayyananniyar dokar mallakar kasa ba, karancin kayan masarufi ya ragu kuma mazaunan birni suka sami kansu cikin karancin abinci. A cikin al'umma mai 'yanci, kiyaye hakkokin mallakar mutane saboda haka muhimmin aiki ne na gwamnati. Yana taimaka wa mutane kare kansu daga tilastawa daga masu aikata laifi da manyan masu karfi ko masu kudi. Kaddamar da kadarorin masu zaman kansu yana ba kowa damar shiga cikin jama'a da sha'awar hadin kai. Kowane mutum na samun dama daga hakkin mallaka wanda ke karfafa abubuwan da aka mallaka don gudanar da su da kyau, yana ba da damar haɓaka babban jari mai amfani da kiyaye shi. Mallakar kadarori a cikin al'umma mai 'yanci ba dama ce ta musamman ta' yan kafan ba. An bude wa kowa kuma yana amfanar kowa.

Dokokin adalci

Neman adalci

Adalci yana nufin ka'idojin da ake bayar da lada da hukunci. Ya dogara ne da tunaninmu na mutum game da abin da mutane suka cancanta sakamakon ayyukansu. Idan wani ya cutar da wasu, alal misali, yawancin mutane sun yarda cewa su rama wa wanda aka azabtar kuma su fuskanci hukunci kan laifin da suka aikata. Dokokin adalci ba abu ne da zamu iya gyara su ba kanmu. Suna daga cikin halayenmu. Wasu mutane sun gaskata cewa wannan 'ka'idar doka' Mahaliccinmu ne ya ba mu kuma aka saukar mana da ita ta hanyar addininmu. Sauran, kamar masanin tattalin arzikin Nobel kuma masanin falsafa F. A. Hayek, sun dauki ra'ayin juyin halitta, suna masu cewa dokokin adalci sun girma tare da mu saboda suna taimaka mana mu zauna tare cikin lumana a matsayin halittu na zamantakewa. Ko ta yaya, da alama muna da dabi'a na adalci wanda ke taimakawa haɓaka hadin kai da zamantakewar dan adam mai aiki da kyau. Idan ba mu da irin wannan tunanin kuma ba mu ji rashin adalci ba - idan ba mu dauki wani mataki ba lokacin da aka yi wa mutane fashi ko aka kashe su, ka ce - ba za mu rayu tsawon lokaci ba. Don haka

majalisar dokoki da bangaren shari'a na 'yanci ba za su iya bayyana abin da adalci ya kamata ba. Duk wata dokar da zasu iya mafarkin ta da wuya tayi aiki da kyau Faye da wadanda suke daga cikin halayen mu. Abin da kawai za su yi fatan yi shi ne gano menene dokokin adalci³. Mutum na iya ganin wannan a cikin aikin ka'idar gama gari ko tsarin shari'a na gari. Rigima tsakanin mutane - rikice-rikice kan iyaka tsakanin maƙwabta, alal misali - ana gabatar da su a kotu. Kotu ce za ta yanke hukuncin abin da sakamakon zai kasance daidai, saboda yanayin yanayin shari'ar. Rikicin kan iyaka na biyu na iya zama daidai a wasu hanyoyi amma ba ta wasu ba, kuma dole ne kotu ta sake yin koƙari don neman sakamakon da ya dace. Alkalai ba sa yanke shawara ba da son rai ba. Suna amfani da ka'idodin da aka yarda da su zuwa sababbin yanayi. Kuma ta hanyar dogon gwajin irin wannan, sannu a hankali ana samun fahimtar juna game da halaye tsakanin maƙwabta ana dauka adalci da kuma abin da ake dauka mara adalci.

Adalci ba doka bane,

dabi'a ko daidaito

Babban fasali na ka'idojin adalci a cikin al'umma mai 'yanci shi ne cewa ya kamata su yi daidai da kowa. Yakamata a bi da mutane daban-daban a yanayi iri daya. Dokoki da adalci ba koyaushe abu daya bane. Misali, dokoki ba koyaushe suna daukar mutane daidai ba. Itesila manyan mutane ne suka kirkireshu don taimakawa abokai da cutar da abokan gaba. Wadannan dokokin marasa adalci ne. Haka kuma ba adalci da dabi'a abu daya bane. Mutane da yawa na iya daukan jima'i kafin aure a matsayin lalata sosai. Amma wannan ba ya sanya shi rashin adalci. Babu wani da cutar da ayyukan yarda kamar wadannan; don haka a karkashin dokar babu cutarwa, ba wai kawai a hukunta wadanda suka aiwatar da su ba ne. Bugu da fari, dokokin da suke yin hakan dokokin marasa adalci ne. Idan doka na iya hukunta mutane saboda kawai wasu suna ganin dabi'unsu ba daidai bane, da babu 'yanci da ya rage ga dayanmu. Daidaita, haka nan,

ba daidai yake da adalci ba. Kasancewar wasu mutane masu kudi ne wasu kuma talakawa bai sanya al'umma rashin adalci ba.

Kungiyar da ba ta da daidaito na iya zama kowane dayan daidai da daya. Idan har mutane sun sami dukiyoyinsu ta hanyar da ta dace ba tare da tilastawa ba, suna yin adalci gaba daya. Wasu masu sukar kadarorin masu zaman kansu sun ce kadarori na iya samo asali ne kawai daga sata. Wannan ba gaskiya bane. Mutanen farko wadanda za su iya yin da'awar zuwa wani yanki na jejin da ba a amfani da shi ba kuma ba su cutar da kowa ba. Idan kuma suka ci gajiyar hakan ta hanyar noma shi ko gano ma'adinai masu tamani a farkashinsa, wannan shi ne sa'ar da suka samu: babu wanda ya rage cikin wahala, don haka babu wani rashin adalci da aka yi. Hakanan, idan dan kasuwa ya kirkiri wani sabon abu ko tsari, kuma ya zama mai wadata daga siyar dashi ga masu son saye, ba wanda ya cutar da shi: Akasin haka, duk duniya tana cin gajiyar kirkirar.

Aiwatar da adalci

Babbar manufar samar da 'yanci ita ce ta rage amfani da karfi. Amma dole ne a aiwatar da adalci ko ta yaya. Idan mutane sun cutar da wasu, muna tsammanin za a hukumta su, mu ce tare da tara ko d'auri. Wannan yana nufin amfani da karfi akan mai laifin. Idan adalci zai tabbata, wasu tilastawa ba makawa. Kungiyar 'yanci ta warware wannan matsalar ta hanyar ba da ikon tilastawa ga hukumomin farar hula. Su ne kawai za su iya yin amfani da karfi, har ma a lokacin kawai don aiwatar da adalci da kare 'yan kasa daga makiya na ciki da na waje. Amfani da karfi ta wasu mutane haramun ne. Idan har gwamnati za ta mallaki wani karfi na karfi, dole ne a takaita shi sosai. Gwamnatoci mutane ne, kuma babu wani mahaluki da za a yarda da shi ya yi amfani da ikon tilastawa ba tare da wata matsala ba. Jarabawar amfani da shi don son ranka ya fi girma.

A kan haka, tsarin adalci na 'yantacciyar al'umma ya kunshi tsattsauran dokoki wadanda suka takaita karfin tilas na hukumomi. Misali, dole ne a samu dokoki masu karfi kan ikon hukuma na ikon bincike da kamewa, kan yadda ake yin shari'a, da kuma yadda ake zartar da hukunci.

Wadannan ka'idodin tsarin suna game da yadda ake yanke shawara, ba game da abin da aka yanke shawara ba. Wajibi ne a bi wadannan ka'idodin domin a yi la'akari da tsarin shari'a na gaskiya da adalci.

Barazana ga adalci

Wannan tsarin yana da karfi idan ba a tilasta wa mutane zalunci ta hanyar tilasta masu iko ba. Abune mai saukin warwarewa, hatta ga mutanen da suke tsammanin suna aiki ne don biyan bukatun adalci. Misali, alkalai, wani lokacin suna tunani cewa aikinsu shine kirkirar kyakkyawan sakamako maimakon bin ka'idojin aiwatarwa. Amma irin wannan fafutuka ta shari'a ya sanya ra'ayin na alkalai sama da adalci. Hakanan yana sanya sakamakon ayyukan shari'a ya zama mara tabbas: ana iya yin hukunci iri daya hukunce-hukuncen, ya danganta da takamaiman alkalin. Kuma yana ba wa wadanda ke cikin iko tasiri mafi girma a kan sakamakon shari'a: idan za su iya cin hanci ko tsoratar da alkalai, za su iya canza hukuncin mutane. Amma idan akwai tsayayyun ka'idojin aiwatarwa wadanda dole ne a bi su a kowane yanayi, irin wannan tasirin yana kangewa. Wannan babbar kariya ce ga wadanda suka zo gaban kotuna. Wata hanyar da ke gurgunta gudanar da adalci ita ce ra'ayin 'adalci a zamantakewar al'umma'. Kirkirar samar da daidaiton rabon arzikin kasa da samun kudin shiga ya sabawa ka'idojin dukiya da adalci. Don kirkirar daidai ra'ayi, dole ne a karbi dukiya daga wasu mutane a ba wasu. Ka'idojin mallaka, wadanda suka ba mutane 'yancin mallakar dukiya da kuma yar da ita yadda suka zaba, dole ne a yage su. Bugu da kari, da zarar mun ba wa hukumomi irin wannan iko, babu wanda zai sami lafiya. Hakanan za'a dakile kasuwanci, don me yasa kowa zai dauki kasada ko kofari don mallakar kasa, idan hukuma zata iya kwace ta? Tabbatattun dokoki da yakamata suyi amfani da su ga mallakar kasa ba koyaushe bane bayyananne. Mallakar mallakar kasa ta ba ni haƙƙin amfani da ma'adinan da ke farkashinta? Shin hakan yana bani izinin hana mutanen da ke shawaginsa a cikin jirgin sama? Shin zan iya Hana masana'antar da ke kusa da gurbata iska ta da hayaƙin hayaƙi?

Wadannan bayanan dole ne a tantance su.⁴ Kuma a cikin al'umma mai 'yanci sun kasance, ta hanyar ci gaba da gwada su da kuma tsabtace su a kotuna, ta alkalai marasa karfi waɗanda suke koƙari kawai su faɗi ainihin menene ka'idojin adalci.

Adalci na gari

A cikin al'umma mai 'yanci, duk yin doka da aiwatar da doka dole ne su bi ka'idodin adalci - ka'idodin da ke da tushe kwarai a cikin dabi'armu har ana kiransu adalci na dabi'a. Da fari dai, dole ne doka ta kasance sananne, tabbatacciya kuma tabbatacciya. Idan doka na sirri ne ko kuma tana ci gaba da sauyawa, mutane ba za su iya sanin ko suna karya ta ba, don haka ba za su iya kare kansu daga fuskantar hukunci ba. Dokoki dole ne su zama abin iya hangowa. Kowane mutum ya sami damar yin aiki a inda dokoki ba sa aiwatarwa da waɗanda ba sa amfani da su, da kuma yadda hanyoyin keta su za su kasance. Ko da a cikin al'ummomin da ake zaton suna da 'yanci, , ana gabatar da dokoki don manufa daya - kamar su dakile ta'addanci ko aikata laifuka - sannan a yi amfani da su don wata daban. 'Yan kasa na iya samun kansu suna fuskantar hukunci mai tsanani ga abin da a zahiri kananan kananan laifuka ne.

Abu na biyu, dokoki ba za a iya yin waiwaye ba. Suna iya amfani ne kawai ga ayyukan gaba. In ba haka ba, mutane na iya samun gurfanar da su a gaban shari'a saboda ayyukan da suka yi daidai da doka lokacin da suke yin su. Bugu da fari, waɗanda ake tsammani al'ummomin 'yanci sun gaza a kan wannan. Misali, dokar 2008 ta Burtaniya wacce ta haramta wasu tsare-tsare na kaucewa biyan haraji sun yiwa dokar farko kwaskwarima ta hanyoyin da suka dora alhakin haraji kan mutane 3,000 waɗanda basa yin doka ba a lokacin. Doka ta uku ta adalci ita ce, doka ba za ta iya tilasta wa mutane yin wani abin da ba zai yiwu ba, tunda shi ma hakan zai sanya mutane su guji karya doka. Ko da kasashen da ake zaton suna da 'yanci suma sun faɗi wannan gwajin, musamman ma inda dokoki suka yi rikici: saboda haka ka'idodin wuta na iya buƙatar mai shi ya girka hanyar tserewa wuta a kan Gina cewa dokokin tsarawa sun hana a canza

- don haka ko ta yaya, maigidan yana karya doka. Mafi yawan hargitsi, gwamnatoci marasa adalci na iya yin amfani da dokokin da ba za su yiwu ba da gangan don tsananta wa abokan adawar su. Wani mahimmin ka'idar doka ta dabi'a ita ce zato na rashin laifi. Babu wanda za a iya dauka kamar mai laifi har sai an tabbatar da hakan, koda kuwa batun da ake yi da su kamar ba ruwa. Mafi mahimmanci, wannan yana nufin ya rage ga hukumomi su tabbatar da laifinsu, ba don su tabbatar da rashin laifi ba. Wannan ya sa ya zama da wahala ga gwamnatoci su musgana wa abokan gaba tare da tuhumar karya: dole ne a tabbatar da duk tuhumar a kotu kafin a hukunta mutane. Babban mahimmin ka'ida shine cewa alkalai da kotuna su zama marasa izinin hukumomin siyasa. Akwai buƙatar rarrabe iko tsakanin waɗanda ke yin doka da waɗanda ke daukarta a kanta. Alkalai ba za su zama wakilai ne kawai na 'yan siyasa ba: ra'ayinsu na siyasa ya zama ba shi da alaka da yadda suke gudanar da karar. Idan alkalai suna da kusanci da 'yan siyasa ta yadda za su iya yin tasiri ko tsoro daga gare su, to, tsarin kotu yana zuwa ne don biyan buƙatun siyasa maimakon adalci na gaskiya. Kungiyoyin da ba su da 'yanci, suna da kungiyoyi masu zaman kansu don nada alkalai, ko sanya su har abada, wanda ke rage tasirin da' yan siyasa ke iya yi a kansu.

Tsarin Doka

Ma'anar bin doka

Babu wani abu da ya bambanta 'yanci daga al'ummar da ba ta da' yanci fiye da yadda doka ta tanada. Wannan shine ra'ayin cewa yakamata a gudanar da bean kasa ta hanyar cikakkun ka'idodi na doka, maimakon son zuciya na masarauta da politiciansan siyasa. 'Yan majalisa ba za su iya ba kawai kayi yadda suka ga dama. Dole ne dokokinsu su shafi kowa daidai, har da kansu. Dalilin bin doka shi ne kare mutane daga nuna ikon da ba daidai ba. Idan muka bai wa gwamnatoci damar mallakar karfi, dole ne mu tabbatar an yi amfani da shi ne kawai ga dalilan da aka nufa, da hangen nesa, tare da bin diddigin abin da ya dace, da kuma amfanin

jama'a gaba daya, ba wasu fitattu ba. Doka ta doka ta tabbatar da cewa wadanda ke da iko suna fuskantar hukunci daidai da na laifi kamar kowa. Yawancin kasashe masu tayar da hankali sun bai wa shugabanninsu na yanzu da na tsohuwar gwamnatin rigakafi daga gurfanar da su a gaban kotu - kuma wani adadi mai yawa na wadannan shugabannin sun tsere wa adalci sakamakon hakan. Duk da cewa akwai shari'ar kare mutuncin jama'a - da ma wani - daga hujjoji marasa tushe (ko kuma masu nasaba da siyasa) da kuma gurfanar da masu laifi, to babu wata hujja da za a bai wa kowa kariya daga adalci na gaskiya. Dokar doka, to, ta dogara ne ga manyan jigogi da dawwamamme, maimakon sauyawa da yanke shawara ba na masu mulki ba. Yana ba mu tabbacin adalci na halitta ta hanyar dokoki kamar daidaito a gaban doka, tsarin doka, shari'a mai zaman kanta, rashin adalci, habeas corpus (ba a tsare na dogon lokaci ba tare da fitina ba), ba tare da izini daga hukumomi ba (ka ce, ta ana ta gwada ku akai-akai kan irin wannan laifin - abin da ake kira hadari biyu), zato na rashin laifi (kamar yadda ba a dauke ku a matsayin mai laifi ba har sai an yanke muku hukunci a zahiri) da tabbaci, kwanciyar hankali da yiwuwar doka. Kuma mafi mahimmanci, wadanda ke yin dokoki suna da alaƙa da su tare da kowa. Al'umma ba za ta sami 'yanci ba idan wasu mutane, ko da yake sun daukaka, ba za su iya ba da lissafin ayyukansu ba.

Kare doka da oda

Kasashe na da hanyoyi daban-daban don hana bin doka da oda daga masu iko. Wadannan sun hada da rubutattun kundin tsarin mulki, tsarin shari'a wanda aka gina akan doka gama gari da kuma abin da ya gabata, da kuma sadaukar da kai ga adalci na dabi'a. Rubuta kundin tsarin mulki na iya ba da karfi ga bin doka. Amma ya fi sauki a kirkiri irin wannan kundin tsarin mulki a lokacin da aka haifi sabuwar kasa, lokacin da 'yan kasa za su hadu a karo na farko, maimakon a cikin wata kasa da ta balaga, inda manyan mutane da masu fada aji ke da karfin iko kan mulki da yiwuwar karkatar da kowane sabon kundin tsarin mulki don amfanin kansu. Hakanan ana iya tallafawa bin doka da oda ta shekarun da suka

gabata yayin da ake shigar da shari'u daban-daban kotu. Kowane mutum na iya yin adawa da hukuncin 'yan majalisa da jami'ai, kuma ya gwada adalcinsu da kuma halaccinsu a kotu. A hankali, wani jigo na nuna alamun iyawar hukuma. Hanya ta uku ta karfafa ikon doka ita ce ta inganta tattaunawa a kan dokokin adalci da ka'idodin da ke tabbatar da daidaito tsakanin jama'a. Idan 'yancin fadar albarkacin baki ya yi nasara kuma kowa yana da' yanci don tattauna wadannan ra'ayoyin, zai zama da wuya ga hukumomi su karkatar da fahimtar su don amfanin kansu.

Keyaya daga cikin mahimman ra'ayin da ke fitowa daga tattaunawa game da bin doka shine cewa, idan mutane suna haduwa a karo na farko don yanke shawarar ka'idodin da za'a bi da su, babu wanda zai yarda wasu su tilasta shi, sai dai ta hanyoyi - kamar azabtar da sata ko tashin hankali - da duk za su ga suna cikin bukatusu na dogon lokaci. Don haka muna iya fahimtar cewa duk al'ummomin da suke da 'yanci ya kamata su dogara ne da dokokin da suka takaita tilastawa da hana wasu kungiyoyi damar cin zarafin wasu.

Gudanar da adalci

Duk wata hanyar da aka zaba don kiyaye doka, akwai wasu takamaiman mata kai wadanda tabbas zasu taimaka. Dole alkalai su kasance da kansu, kuma a siyasance, masu cin gashin kansu. In ba haka ba, ba za a mutunta tsarin shari'a ba, kuma za a yi babban rashin adalci da sunan adalci. A cikin kasashe da yawa, alkalai ba sa biyan kudade, ba za a iya lissafin su ba kuma ba a kula da su sosai: saboda haka suna yanke hukunci a kan lamuran cin hanci maimakon doka. Madadin haka, dole ne a biya alkalai yadda ya kamata kuma a bincika su akai-akai don kada irin wannan cin hanci da rashawa ya zama dole kuma a yarda da shi. Tsarin shari'ar shima yana bukatar goyan bayan kyakkyawan kotu. A cikin kasashe da yawa yana iya daukar watanni ko ma shekaru don ko da karamin takaddama ya isa kotuna saboda babban aikin hukuma da ke faruwa da kuma rashin kwararar jami'ai don gudanar da shari'u. Tsarin doka wanda ya danganci abin da ya gabata yana bukatar saurin isa ga shari'u da

hukunce-hukuncen da suka gabata, don haka ba a kawo kararraki a face zuwa kotu kawai saboda babu rikodin abubuwan da suka gabata. A cikin kasashe da yawa, 'yan sanda ma bangare ne na matsalar maimakon maganin su. Saboda karfin kamawa da tsarewa, suna iya haifar da rashin adalci mai girma a kan mutane kuma su amfani kansu ta hanyar rashawa. Jami'ai suna sanya kananan 'tara' na zahiri ko kuma waƙanda ake tunanin kananan laifukan zirga-zirga alama ce ta wannan. Ya zama wani bangare na al'adun gargajiya - amma da zarar an karfi ka'idar cin hanci, babu wata doka da za ta hana mafi munin abubuwa. 'Yan sanda suna buƙatar a basu horo yadda ya kamata tare da sanya musu ido, daidai gwargwado tare da hukuma mai zaman kanta da aka ba ikon gudanar da bincike da kuma aiwatar da korafe-korafe a kansu. Hakanan dole ne a nada aikin gwamnati bisa cancanta, maimakon ta hanyar yardar siyasa. Dole ne su zama yadda ya kamata hisabi.

Dokar hukunci don siyasa ko fa'idar kansa ya kamata a hukunta shi. Dole ne a gudanar da zabe cikin adalci idan ana son adalci da bin doka da oda. Dole ne a sami magana kyauta don 'yan takarar da ke sukar hukumomi su iya tsayawa su gabatar da ra'ayinsu. Har ila yau dole ne a samu kuri'un sirri da kuma hukumar zabe ta gaskiya wacce ba ta da tabbas don tabbatar da cewa an daidaita iyakokin zabe cikin adalci kuma ana gudanar da zabe cikin gaskiya.

Adalci da ci gaban tattalin arziki

Dokar doka tana da mahimmancin tattalin arziki da ma zaman jama'a. Kowace shekara, Bankin Duniya yana sanya kasashe cikin sauƙi na kasuwanci a cikinsu. Janyo hankalin kasuwanci da saka hannun jari daga kasashen waje, da sauƙaƙa wa mutane kasuwanci a cikin gida, ba shakka wani muhimmin al'amari ne ga ci gaban tattalin arziki da ci gaban jama'a. Indexididdigar tana kallon bayyananniyar haraji da ka'idodi, matakan cin hanci da rashawa tsakanin jami'ai, da yadda sauƙi mutane za su iya fara kasuwanci, rijistar kadarori, kasuwanci a kan iyakoki, magance matsaloli, da sauransu. Singapore, wacce ke da 'yanci sosai ta fuskar

tattalin arziki (duk da cewa ba ta da 'yanci sosai), ta hau kan martabar duniya har tsawon shekaru bakwai, sannan sauran kasashe masu 'yanci irinsu Hong Kong, New Zealand, Denmark, United Kingdom da Amurka. Na gaba ya zo Jamhuriyar Koriya, wata kasar ba ta da tattalin arziki amma kasa ce mai takaita jama'a. Thearshen kididdigar ya zo kasashe inda adalci da bin doka suka yi rauni sosai - kamar Congo, Venezuela, Zimbabwe, Iraq, Kamaru, Bolivia da Uzbekistan.

Barazana ga bin doka

A cikin kasashe da yawa, musamman kasashe masu tasowa, tsarin adalci daban-daban sun yi nasara. Baya ga dokokin matakin jiha da tsarin adalci, akwai tsarin gida, na kabila ko na addini, da kuma dokar sirri ko ta kwangila tsakanin mutane. Cin hanci da rashawa ya fi dacewa a cikin tsarin jihohi. Tsarin shari'a na gari, mai aminci da masu zaman kansu, suna da tushe mai zurfi cikin adalci na dabi'a, sabili da haka ya sami karbuwa sosai. Tsarin jihohi, akasin haka, turawa ne suka mamaye shi. Watakila ba su taɓa samun karbuwa da yawa ba, amma ikonsu da taimakonsu ya rage ga kowane lalatacce ya yi amfani da shi. Mutanen da ke cikin gwamnati da kotunan jihohi, ba sa ganin wani abu ba daidai ba cikin amfani da ikon kasa. Sojoji, 'yan sanda da jami'ai na karbar cin hanci. Kusan ana tsammanin 'yan siyasa za su yiwa jihar fashin don amfanar al'ummar yankinsu, ko ma kansu. Amma abin da ake dauka ba daidai ba a rayuwar mutum ya kamata a gani ba daidai ba a fagen jama'a ma. A wuraren da tafiye-tafiye da sadarwa ke da wuya kuma lamuran cikin gida sune mafi mahimmanci, cakuda tsarin yana da ma'ana. Amma manufar dole ne ga dukkan tsarin adalci su sami iko da yardar dokokin gida, bayyananniya da ka'idodin dokokin kasa, da mahimmancin bin doka.

'Yancin dan Adam

Bayyana hakokin dan adam

Daga irin wannan tunani kan adalci ya fito da ra'ayin 'yan Adam.⁵ Wannan shine ra'ayin cewa mutane suna da 'yanci na asali ta hanyar Adamtaka - hakkoƙin da, kamar doka ta dābi'a, ta haɓaka aiki na al'umma, amma hakkoƙi waɗanda aka yarda da su gaba amfani da su a ko'ina da kowa da kowa) kuma ba za a iya raba za a ba su ba, wasu kuma ba za su iya hana su ba) Waɗannan 'hakkoƙin' ɗan adam zai fi kyau a kira su 'yancin ɗan adam. Sun ha] a da irin waxannan 'yanci kamar mallaki kadara, azurta kai da mallakan jikinka da aikinka,' yancin motsawa da gano inda kake so, da kuma 'yancin gudanar da addinin ka. Sakamakon su shine iyakance jihar ta yadda zata iya bi da mutane. Abun takaici, 'yancin dan adam , ya rikice da' yancin doka wanda aka gabatar ta hanyar tsarin siyasa, ko kuma da tsarin zamantakewa da al'adu. Amma dokokin da ke ba wa ma'aikata kudaden hutu, alal misali, ba 'yancin dan adam ba ne saboda ba na kowa ba ne. Suna aiki ne kawai ga ma'aikata kuma kawai a kasashe inda irin waɗannan abubuwan alatu suke da araha. Kuma ana iya ware su - ma'aikaci na iya barin hakkin hutu don musanya kuɗi, ba tare da rasa wani 'yanci ba. Hakanan, dokoki akan biyan daidai ga maza da mata ba 'yancin ɗan adam bane saboda ba da'awar' yancin ɗan adam bane amma buƙata ce ta tilastawa akan ma'aikata. Hakkoƙin ƙungiya ma ba 'yancin ɗan adam bane. Ba sa amfani a duk duniya. Kulawa ta musamman da aka yi, ka ce, asalin mutanen Amurka gata ce kawai ta doka: wasu mutane ba sa jin daɗinsu. Wani abu ba zai iya zama 'yancin ɗan adam ba idan ya mai da hankali ba ga mutuntakar mutane ba amma ga membobinsu na wasu rukuni na musamman.

'Yanci, hakkoki da wajibai

Yana da mahimmanci a bayyane game da irin waɗannan batutuwa. Mai rikitarwa hakkoki tare da ka'idodin zamantakewar al'umma da gata na doka suna ba da ikon ƙarya ga na ƙarshe kuma yana lalata duk ra'ayin tsohon. Yayinda wasu abubuwa - albashi daidai, ranakun hutu ko ma girmamawa ta musamman ga wasu gungun marasa galihu - na iya zama

kyawawa, gaskiyar ita ce ba duk abin da ake so yake ba hakkin dan Adam ne. 'Yancin' yan Adam sun ba da tabbaci ga 'yancinmu - ba sa tilasta wa wani. 'Yancin faɗar albarkacin baki, alal misali, ba ya ɗora wa wani nauyi ko nauyi a kan wani, ban da wajabtawa ko nauyin girmama shi. Babu wanda ake buƙata ya samar maka da layin jarida ko gidan rediyo domin a watsa ra'ayoyin ka, ko kuma a taimaka a tabbatar da cewa da gaske kana magana kyauta, ko ma sauraron abin da zaka ce. Ya bambanta, Sanarwar Majalisar Dinkin Duniya game da 'Yancin Dan Adam ta lissafa' hakkin 'ilimi kyauta. Amma ilimi kyauta ba 'yancin ɗan adam bane saboda wannan yana nuna cewa dole ne wasu mutane su biya shi. Samar da ilimi yana da tsada - lokaci, koƙari, kayan aiki da kuɗi duk an kashe su wajen samar da shi. A cikin al'umma ta gaske mai 'yanci, babu wanda zai iya samun' yancin walwala da ilimi kyauta, saboda hakan zai ɗora wa wasu mutane alhakin samar da waɗannan abubuwan. (Tabbas, mutane da yawa na iya yarda su raba abin da aka kashe: amma al'umma mai 'yanci ba za ta iya tilasta su ba.) Sau da yawa, mutane suna magana game da hakkoƙi ba tare da ambaton, ko ma fahimtar, wajibein da ke kan wasu ba, tilasta yin hakan ana buƙatar aiwatar da su, da kuma barnar da ta fi wannan wannan tilas ya haifar.

Har yanzu, babu hakkin walwala a cikin al'ummomin da suke da 'yanci: wannan yana nuna cewa wasu mutane suna da wani nauyi na tallafawa wasu, alhali kuwa tilas ne kawai ya cutar da su. Amma wannan ba yana nufin cewa talakawa ko nakasassu suna cikin halin rayuwa fiye da na al'adun walwala ba. Kudaden haraji na walwala na iya hana Aoki da sha'anin kasuwanci, sanya al'umma gaba ɗaya cikin talauci, da fa'idodin jindadin na iya ƙarfafa dogaro. Kuma ƙungiyoyin agaji a cikin wadatacce, al'umma mai 'yanci na iya tallafawa masu buƙata fiye da hukumomin gwamnati.

7 Al'umma Maras Fa'ida

117

Oda Ba Tare Da Umarni Ba

Kungiyar 'yanci na iya tafiyar da kanta ba tare da bukatar babbar kasa ba. Wannan na iya zama abin mamaki, amma rayuwar dan adam tana cike da misalai. Kamar yadda masanin tattalin arziki Ba'amurke Daniel B. Klein ya lura, kuna iya tunanin cewa wasan motsa jiki - tare da wataƙila ɗari ko sama da mutane daga yara zuwa kakanni, tare da kafafun da aka dora a kan takalminsu amma ba hular kwano, kwalliyar gwiwa ko cancantar wasan motsa jiki, duk suna tafiya zagaye bene mai wahala a hanyoyi daban-daban - zai zama jerin hadari da ke jiran faruwa. Amma, a hakikanin gaskiya, masu skat suna gudanar da zirga-zirgar su ta hanyar zagayen ririn, suna gujewa wasu, ba tare da bukatar iyakokin saurin hukuma ba, kunna sigina da tsayar da fitilu.¹ Ba ya bukatar wasu masu tsarawa ko kuma hukumar yan sanda su fada musu inda kuma yaya saurin skate. Ta kowane ɗayan suna neman na kansu, gami da ɗan karamin girmamawa ga wasu, suna cinma fahimtar juna ta hanyar more rayuwa tare da gujewa haɗuwa. Ko da ma mafi burgewa, harshen mutum yana da tsari sosai kuma yana da amfani a gare mu, duk da cewa ba wata hukuma ce ta tsara shi da gangan. Dokokin nahawu da ke sanya aikin harshe ya girma sosai bisa ɗari bisa ɗari a karnuka, saboda suna ba mu damar fahimtar juna. Muna bin waɗannan dokoki kodayake suna da dabara da rikitarwa kuma zamu sami wahalar rubuta su. Babu wani kwamiti na gwamnati da zai iya kirƙirar fa'idodi irin wannan rikitarwa, dabaru da kuma tasiri. Suna kawai canzawa tare da mu. Yawancin bangarorin zamantakewar mutane suna aiki kamar haka. Ba tare da an gaya mana yadda jami'ai za su nuna hali ba, duk da haka muna yin aiki cikin tsari, na yau da kullun, hanyoyin hango nesa, ta hanyar bin wasu 'yan ka'idoji da muka taso da su a matsayin wani bangare na dabi'ar mu. Ta bin su, muna kirƙirar fa'idodin zamantakewar jama'a masu fa'ida da fa'ida. Thea'idodi masu sauƙi waɗanda ke ba mu

damar kasuwanci cikin lumana tare, alal misali, sun kirƙira tattalin arziƙin kasuwar kasa da kasa wanda duk duniya ke ba da haɗin kai.

Al'ummomin da ke jagorantar doka

Dokokin hulda da jama'a na 'yanci na bai wa mutane damar da ba su da yawa fiye da yadda suke da ita a cikin al'ummar da ke karkashin ikon gwamnati. Mutanen da ke da 'yanci na iya yin ɗayan abubuwa da yawa waɗanda ba a hana su musamman ba, maimakon a iyakance su ga' yan abubuwan da hukuma ta ba da izini na musamman. Wannan yana nufin cewa al'ummomin kyauta na iya zama masu sauƙin kai da daidaitawa, amsa sauƙi ga sauye-sauyen yanayi maimakon jiran umarni. Waɗannan fa'idodin - kamar fa'idodin mallaka da kadara a cikin tattalin arziƙin kasuwa - suna kunshe da wata hikima, wacce aka gano tsawon shekaru, game da abin da ke aiki da wanda ba ya aiki.

Suna daidaitawa kuma suna canzawa yayin da yanayi ya canza, yana nuna darussan gwaji da kuskure a cikin shekaru da yawa da miliyoyin huldar ɗan adam. Sun haɗa da fa'idodin halayyar mutum game da yadda za a bi da wasu mutane, na doka. Wannan al'umma mai shiryarwa, al'umma mai zaman kanta ba kawai ta fi kirƙira da daidaitawa ba; yana iya zama mafi rikitarwa fiye da wanda aka tsara daga cibiyar. Kamar yare, yana iya zama mai rikitarwa ta yadda babu wani daga cikinmu da zai iya bayyana duk fa'idodinta - kuma duk da haka yana aiki sosai. Al'adar da ta dogara da umarnin wasu hukumomi babu makawa iyakance ce, a cikin girma da yanayi, ga abin da wadancan kalilan ke cikin iko ke iya sanya tunaninsu zagaye. Amma al'umar da ta ginu bisa ka'idoji waɗanda aka ginasu sakamakon miliyoyin ayyukan ɗan adam a cikin dubunnan shekaru suna dauke da hikima mai fadi da zurfi. Directedungiyar da ke jagorancin tsakiya ta dogara da iyakance hikimar fewan kaɗan; al'ummar da ke jagorantar doka ta kunshi hikimar mutane da yawa. Saboda haka kuskuren da hukumomin gwamnati ke yi sau da

yawa, cewa za su iya tsara al'umma ko tattalin arziki mafi kyau kuma mafi ma'ana fiye da dokokin yau da kullun na huldar jama'a da tattalin arziki. Ta hanyar watsar da jujjuya hikimar da ke cikin wannan rikittaccen tsarin mulki, koyaushe suna kara yin abubuwa.

Tarwatsa ilimi da iko

Babu hikimar da ke tattare da son rai, wacce al'umma ke jagoranta a wasu cibiyoyi. Miliyoyin mutane ne ke riƙe da shi yayin ci gaba da rayuwarsu ta yau da kullun. Tunda wutar ta watse, waɗancan mutane na iya gwada nasu, ƙananan gwaje-gwajen rayuwa. Suna iya ɗaukar kasada da kuma damar da ba zata razanar da kowa sai su kaɗai. Amma idan wa) annan wa) annan matsalolin sun biya, to, akwai su, don kowa ya amfana da shi. Wannan yana inganta gwaji da daidaitawa ga canza yanayi, yana ba wa al'umman masu zaman kansu babbar damar nasara a duniyar canji. Hukumomin gwamnati, akasin haka, suna yanke shawara ga kowa, kuma game da shi sa rayuwar kowa da kuma sa'a. Don haka dole ne su yi aiki da ra'ayin mazan jiya fiye da yadda za a yi wa mutane masu kyauta - ko kuma yin kasadar yin manyan kurakurai. Sabili da haka, al'ummomin da ba su da 'yanci sukan daidaita cikin sauri da nasara. Tabbas, zamantakewar al'umma da tattalin arziki ba zasu taba zama cikakke ba. Samfura ne na aikin mutum (kodayake ba ƙirar ɗan adam bane) kuma ɗan adam bai taba cika ba. Ba za mu iya yin hasashen nan gaba ba, misali, saboda haka muna yin kurakurai a ƙoƙarinmu na daidaitawa da shi. Kuma bayanin da kowannenmu yake da shi babu makawa na bangaranci da na gida. Amma a cikin duniyar huldar ɗan adam kyauta, wannan bayanin na gida da na gida yana haifar da kyakkyawar ma'amala da ma'amala da tattalin arziki. A cikin al'umma mai 'yanci, dole ne mutane su nemi wa kansu yadda za su dace da sauran mutane - waɗanda su kuma suke ƙoƙarin daidaitawa da ayyukan kowa. Ya zama kamar tashar jirgin ƙasa ce mai aiki a lokacin gaggawa lokacin da kowa yake ƙoƙarin yin hanyar zuwa ɗayan hanyoyin da yawa, ko shigowa a ɗayan ƙofofin shiga da ƙoƙarin isa zuwa ga jirgin ƙasa na musamman.

Kowannensu yana da ido ga inda za shi, kodayake hanyar da suke zuwa can tabbas ba za ta kasance kai tsaye ba. Dole ne su sakarwa wasu mutane, dukansu suna ƙoƙari suyi haka, canza alkibla yayin da wasu suka shiga hanyar su. Zai iya zama kamar hargitsi, amma a zahiri kowa ya isa inda yake so ba tare da rikici ba. Idan wasu hukumomi zasu fadawa kowane daya daga cikin daruruwa ko dubunnan mutanen da ke tashar daidai lokacin da ya kamata su motsa, to zai zama awanni ko kwanaki kafin wani daga cikinsu ya isa ko'ina. Matsalar tana da matuƙar rikitarwa ta yadda za'a warware ta ta tsakiya. Amma zamantakewar al'umma ta warware ta cikin sauƙi kuma a ainihin lokacin.

Hakuri

Ma'anar hakuri

Ta wannan hanyar, mutane a cikin 'yantacciyar al'umma kowannensu dole ne ya saba da ayyukan wasu. Don haka yana da mahimmanci mutane su nuna hakuri ga wasu - gami da waɗanda aikinsu da salon rayuwarsu ba su yarda da su ba ko kuma ma abin mamaki. A cikin al'umma mai 'yanci ba za mu iya hana wani yin wani abu ba kawai saboda muna ƙi shi. Zamu iya shiga tsakani ne kawai idan ayyukansu ke haifar ko wataƙila zai iya cutar da wasu. John Stuart Mill ya bayyana sarai cewa wannan na nufin cutar ta jiki. Idan 'cutarwa' ya haɗa da abubuwa kamar gigicewa, ƙyamar ɗabi'a ko kunya, to kusan kowane aiki za a iya hana shi kuma ba za a sami 'yanci kwata-kwata ba. A kowane hali, halayyar ɗabi'ar waɗanda ke son hana halayyar za ta dace da halayyar ɗabi'ar waɗanda suka ƙi 'yancinsu na gudanar da ita ana tauye su. Komai yawan yadda kowane ɓangare zai kasance, ko har yanzu babu wata babbar hanyar yanke hukunci a tsakanin su. Kuma tunda al'umma mai 'yanci ba ta yarda a sasanta rikice-rikice ta hanyar karfi ba, kowane ɓangare sai kawai ya jure wa ra'ayoyi, halaye da salon rayuwar wani. Wannan ba daidai yake da rashin kula da ɗabi'a ba. Iyayen da ba su da mummunan halin yaro ba za su yi aiki da hakuri ba, amma za su yi watsi

da tarbiyyar dābi'a. Idan manya suka yi halin da muke dāukarsa abin birgewa, muna da cikakken 'yancin fadin haka kuma mu yi kōkari mu shawo kansu su yi aiki dabam - ko da ba tilasta su ba. Haka nan hakuri ba daya yake ba da dangantaka da dābi'a - ra'ayin cewa duk dābi'a daidai take da inganci saboda mutane ba su yarda da dābi'a ba kuma babu wata hanyar hakika da za ta zaɓi tsakanin su. Muna da cikakken 'yanci muyi imani cewa halinmu ne ko lambobin addini sun fi na sauran mutane kyau - amma ba tilasta ra'ayinmu kan wani ba.

Hakuri, Bambancin Yanayi Da Zabi

Yin hakuri da wasu na iya zama da wahala yayin da yawan jama'a ke taɓarɓarewa. Saukin tafiye-tafiye na kasashe mafi sauƙi, faɗuwar shingen shige da fice da tattalin arzikinmu na duniya ɗaya ne kawai daga cikin dalilan da ya sa yawan kasashe da yawa ya bambanta fiye da na shekarun da suka gabata. Wasu mutane suna jayayya cewa zaɓi mafi girma zai haifar da bambancin launin fata, al'adu, ƙasa, yare ko addinai daban daban, suna ƙara tashin hankali da zai lalata hakuri. Misali, iyaye na iya son yaransu su girma tare da wasu masu jinsi daya, kuma idan za su iya zaɓar makarantunsu na iya samun damar rabewa fiye da yadda yara za su halarci makarantar da hukumomin gwamnati suka ayyana kawai. A zahiri, da alama makarantu basu cika hadewa ba lokacin da gwamnati zata sanya guraben makarantu, tunda , za'a tura yara zuwa makarantar mafi kusa. Kuma tunda mutane masu jinsi ɗaya suna son zama tare da juna, yawan makarantun zai nuna wannan rashin cakudawar. Amma idan iyaye za su iya zaɓar makarantu, za su iya zaɓar makarantu a wasu unguwannin, ko waɗanda za su zaɓa don wasu halaye waɗanda suke da fifiko fiye da ƙabilanci, kamar ilimin ilimi, kiɗa ko yare. Raba kabilanci abu ne na dabi'a, kuma mutane sukan zaɓi abokai da abokan aiki daga kungiya daya. Amma akwai kowane bambanci tsakanin wannan da rashin hakuri da sauran al'ummomi. Rikicin rikice-rikicen kabilanci shine a wuraren da wasu an hana kungiyoyi haƙƙoƙin wasu da kuma fifikon

wasu - a wata ma'anar, lokacin da aka keta ƙa'idodin zamantakewar al'umma.

Barazanar masu tsattsauran ra'ayi ga hakuri

Babbar barazanar yin hakuri da wasu ita ce dābi'a, akida ko tsattsauran ra'ayi na addini. Mutane da yawa da ke da ƙaƙƙarfan ra'ayi na addini, in ji su, na iya dāukan luwadi ko jima'i kafin aure a matsayin abin kyama, abin kunya, abin birgewa ko lalata. Suna iya yin la'akari da abubuwa kamar lalata, yin gumakan allahntaka, musun matanin addini, ƙin ƙa'idodin dābi'a na addini ko bin wani addini azaman tsarkakakken sharri. Wannan za su ga a matsayin dalili isa ga irin waɗannan halaye don haramtuwa da hukunta su.

Amma duk da yawan kyama ko firgita da ayyukan mutum suka haifar a cikin wasu, kuma duk da sharrin da za a iya yanke musu hukunci a kan dalilan addini, babu wanda ke da ikon hana su a cikin wata 'yantacciyar al'umma sai dai idan sun cutar da wasu ta zahiri, ko kuma barazanar yin hakan. Bugu da ƙari, wannan ba zai hana membobin addinin sukar waɗannan ayyukan da jayayya da su ba, ko kuma keɓe masu yin su daga kungiyar addini - idan har babu ɗayan wannan da ya zama tsoratarwa ko cutarwa ta ainihi. Amma kuma ba ta ba da izinin kowa, gami da gwamnatoci, don takurawa, tantancewa, kamewa, ɗaure, azabtarwa, nakasa, ƙaura ko aiwatar da wani mutum ko kungiya don waɗannan ra'ayoyi da ayyuka. Rubutun kafa da yawa na addinan duniya sun haɗu da yin hakuri da wasu, kodayake a wasu lokuta hukumomi na fassara su daban don biyan bukatunsu. Kasashen waje waɗanda suka mamaye yanki sun shagaltar da addininsu sau da yawa, suna karkatar da ƙa'idodinta na dābi'a da na shari'a zuwa ba da hujja da aiki nasu gudanarwar. Wasu gwamnatocin kama-karya ma sun yi yunkurin murkushe addini gaba ɗaya, suna ganinsa a matsayin kishiya ga akidunsu da ikonsu. Amma ba shi da wata damuwa a cikin al'umma mai 'yanci ko akidar da ake magana a kanta addini ce ko akida. Har yanzu ba ta ba da ikon tilasta wasu

wadanda ayyukansu, dabi'unsu, addininsu ko akidunsu suka bambanta ba.

Gyara siyasa

Akwai Karin barazanar dabara ga hakuri: daidaituwar siyasa. Anan ne ake sanya matsin lamba na zamantakewar al'umma da siyasa don yarda da halaye da ra'ayoyin wasu mashahurai masu rinjaye. ,, wadanda ba su yarda da ra'ayin da ake rinjaye ba, an lasafta su a matsayin rabaɓɓe ko mugaye, manufar ita ce a bata ra'ayoyinsu a matsayin batattu ko mugaye ma. Wannan yana ba da damar watsar da wadannan ra'ayoyin yadda ya kamata maimakon tattaunawa. Hakanan yana nuna cewa ra'ayoyin fitattu sun fi karfin gaske fiye da yadda suke. Wannan tsari ya dogara ne da wata hanyar tilastawa, wacce masu ra'ayoyi mabambanta ke gurbata ta yadda zasu sami banbanci ta hanyar su ta hanyar al'umma. Misali, malaman jami'a da ke tambayar hujja game da canjin yanayi da mutum ya kirkira ana iya hana shi aiki ko karin girma a jami'o'i. A cikin al'umma ta 'yanci, masu daukan ma'aikata ba za su dauke mutanen da ba su yarda da su ba, tabbas; kuma ba a tilasta wa kafofin watsa labarai bayar da rahoto game da ra'ayoyi masu rikitarwa. Amma inda cibiyoyin ilimi ko kafofin watsa labaru mallakin gwamnati ne ko kuma kusa-da-mallakar monopol, wannan kebewar mutane da ra'ayoyi marasa rinjaye ya zama tilas ta gaske.

Hakuri da neman gaskiya

Yin hakuri a cikin al'umma mai 'yanci ya wuce hakurin hakuri da bambancin addini ko akida. Misali, ya hada da 'yancin fadar albarkacin baki - a cikin magana, rubuce-rubuce, watsa shirye-shirye ko kowane irin matsakaici - wanda kuma hakan ke nuni da rashin takunkumi. Wasu mutane na iya daukar duniyar da babu takunkumi a matsayin mai matuƙar damuwa. Da yawa suna iya mamakin kalmomin, hotuna, jayayya da ra'ayoyi wadanda za a gabatar da su cikin duniyar kyauta. Amma a cikin 'yanci ba mu da 'yancin hana fadin albarkacin baki da

toshe ra'ayoyin mutane, koda kuwa kusan dukkanmu ba mu yarda da abin da aka fada ba, ya zama abin ban haushi ko kuma mu yarda da shi mara kyau.

Tabbas, akwai shari'ar wasu yankuna game da 'yancin fadar albarkacin baki idan abin da aka fada ya haifar da hadari ga wasu - kamar su ihu' Wuta! 'A cikin gidan wasan kwaikwayo. Za mu hukunta wanda ya yi kasada da rauni ga wasu kamar wannan. Hakanan, muna kiyaye yara daga kalmomi ko hotunan da muke tsammanin zasu iya lalata su. Watakila ba za mu kyale tallace-tallace bayyanannu na kwayoyi, a ce, su bayyana a kan allon talla kusa da makarantu ba. Kuma akwai wata hujja mai karfi da za a bai wa mutane bayanai - kamar yadda ake rarraba fina-finai - don kada su yi tuntube ba da gangan ba game da abubuwan da za su dame su. Wannan ya bambanta da takunkumi kai tsaye - hana takamaiman kalmomi, hotuna, jayayya da ra'ayoyi daga watsa iska kwata-kwata. Ba za a iya yin irin wannan takunkumi ba a cikin al'umma ta gaske mai 'yanci saboda al'umma mai' yanci ta dogara ne da budi da zabi. Dole ne mutane su san zaɓuɓɓukan da suke da su idan za su zaɓi mai hankali kuma su gwada sabbin dabaru wadanda za su iya inganta makomar kowa. Sanatan ya rufe wadannan zaɓuɓɓuka da zaɓuɓɓuka kuma ta haka yana hana mu ci gaba. Hakanan ba za mu iya amincewa da takaddun ba. Gaskiya da iko biyu ne abubuwa daban-daban. Wadanda ke kan mulki na iya samun nasu Delilah - kamar kiyaye kai - don hana watsa wasu ra'ayoyi. Amma koda masu binciken suna da kyakkyawar fahimtar jama'a, ba ma'asumai bane. Ba su da ikon mallakar hikima kawai, ba su da ilimi na musamman game da abin da yake gaskiya da wanda ba na gaskiya ba. Muhawara, jayayya da gogewa kawai za su iya tabbatar da hakan. Masu tacewa na iya danne gaskiya kawai bisa kuskure. Ba za su taɓa tabbatarwa ba idan suna taƙure ra'ayoyin da a farshe zai tabbatar da daidai. Wasu ra'ayoyi na iya zama mafi kuskure ,, amma duk da haka suna dauke da ma'auni na gaskiya, wacce mahawara zata iya haifar da ita. Gaskiyar wasu ra'ayoyi na iya bayyana bayyane lokaci kawai. Hanyar da za mu tabbatar da cewa ba mu dakile ra'ayoyi na

gaskiya da amfani ba shine a ba da damar dukkan ra'ayoyin a watsa, muna da yakinin cewa za a bayyana cancantar su ko kuma gazawar su ta hanyar muhawara. Wannan yana nufin ba mutane damar yin jayayya game da batun nasu, har ma a kan batutuwan da ,nsu ke ganin ya tabbata. Gaskiya za ta iya karfafa ta irin wannan hamayya. Wannan dalilin ne ya sanya, daga 1587 har zuwa 1983, Roman Katolika ta nada 'shedan mai loya' don ya shigar da karar mutumin da aka zaba don zama waliyi. Yana da amfani mu bijirar da abubuwan da muke gaskatawa ga tambaya. Idan muka yi imani wasu sun yi kuskure a cikin ra'ayoyinsu, ya kamata a dauki waɗannan ra'ayoyin kuma a yi watsi da su, ba shiru ba. Tun daga Socrates zuwa gaba, tarihi cike yake da misalan mutanen da aka tsananta musu saboda ra'ayoyinsu. Irin wannan fitinar yakan sa mutane su yi shuru, duk da cewa ra'ayinsu a baya ya zama daidai. Saboda tsoron fushin Roman Katolika, Nicolaus Copernicus bai buga ra'ayinsa na yin bayani ba cewa taurari suna juyawa game da rana har sai da ajalinsa a 1543. Mai bin sa Galileo Galilei an yi masa gwaji kuma ya kwashe sauran kwanakinsa a gida. kama. Irin wannan tsoratarwar na danne gaskiya, muhawara da ci gaba. Yana cutar da al'umma harma da yan bidi'a wadanda ake zalunta. Idan kawai muka yarda da ra'ayoyi masu rinjaye ba tare da barin wata hujja ba, waɗancan ra'ayoyin suna kan tushe mara tsaro. Karɓar su ba ta da ma'ana. Sun zama masu fa'ida maimakon gaskiya mai ma'ana. Kuma lokacin da sababbin ra'ayoyi suka bullo daga karshe, mai yiwuwa ya zama mai rikici da rikici. Yana iya zama damuwa idan mutane suka fadi abin da ba mu yarda da shi ba, bayyana ra'ayoyin da muka yi imanin cewa sun yi kuskure kwarai, aikata abubuwan da muke dauka a matsayin abin firgitarwa kwarai, ko ma raina dabi'armu da addininmu. Amma hakurinmu da waɗannan abubuwa yana nuna kaddamarwamu ga 'yanci, da imaninmu cewa muna samun karin ci gaba, da kuma gano sababbin gaskiya da sauri, ta hanyar barin ra'ayoyi daban-daban muhawara maimakon danniya.

Haramtawa

Za mu yi fushi idan aka hana yawancin abubuwan da muke jin daɗin rayuwarsu ta yau da kullun. Abin takaici, yawancinsu sun riga sun kasance.² Dokar babu cutarwa ta ce ba mu da ikon hana ayyukan sai dai idan sun cutar ko haɗarin cutar da wasu. Amma an hana ayyukan da yawa kan cewa suna cutar da waɗanda suke aikata su. Wannan shine dalili a bayan hanin shan kwayoyi, shan sigari, giya da kari mai yawa. Matsalar ita ce hujjar ceton mutane daga cutar da kansu zai ba da izinin dakatar da kowane irin aiki. Abu ne mai sauki a yi jayayya cewa an cutar da mutane ko sanya su cikin haɗari ta hanyar shan abubuwan sha masu daɗi, cin abinci mai kanshi, shiga cikin wasanni masu haɗari, shiga karuwanci ko liwadi, karɓar wani addini daban ko ikon yin tambayoyi. Ganin yawan mutanen da ke jayayya daidai da waɗannan abubuwa, da zarar an rasa mabiya ba zai iya daukar dogon lokaci ba kafin a danne wa kanta 'yanci. Haramtattun abubuwa , suna da sakamako mai cutarwa kuma. Ta hanyar tilasta bukatun wasu abubuwa a karfashin kasa, sun zama da wahalar saka idanu da sarrafawa, kuma masu aikata laifi na iya matsawa don waɗata su. Misali, Amurka har yanzu tana fama da kasancewar mafia mai aikata laifi wanda ikonta ya karu a Haramcin shekaru a karnin da ya gabata, lokacin da samar da giya laifi ne na laifi. Ci gaba da haramtacciyar doka ta caca da karuwanci a yawancin sassan Amurka ya kara inganta irin waɗannan masu aikata laifuka, waɗanda ke farin cikin samar da waɗannan ayyukan don saduwa bukatar su. Haramtattun abubuwa kuma suna sanya mutane cikin wahalar fahimtar tasirin halayensu. Mutane har yanzu suna bukatar kwayoyi, amma idan kwayoyi ba bisa ka'ida ba ne ya zama da wuya a samu kyakkyawan bayani game da haɗarin su. Hakanan yana da wahala ga masu amfani su duba ingancin abin da suke siya. Yana da wahala ga mutanen da suka dogara da kwayoyi su nemi taimakon likita ko taimakon jama'a, tunda yin hakan shine yarda da laifin su. Kuma mutane suna fuskantar wasu haɗari, kamar haɗarin cutar kanjamau da ake dauka ta allurar da ba a sani ba, saboda karancin magungunan kwayoyi ya sa ba zai yiwu a dauke su a

cikin lafiya ba. Sakamakon shine yawancin idan ba yawancin cutarwar da kwayoyi keyi ba saboda gaskiyar cewa basu da doka.³ Haramtattun abubuwa kamar waɗannan suna yin laifi idan ba haka ba mutane masu gaskiya waɗanda ba sa ganin wata illa a cikin shan kwaya, ko caca, ko shan giya a gida tare da abokai, babu ɗayan da zai cutar da wasu

Tambaya: Shin bai kamata mu kare mutane daga kansu ba?

A'a Shin kana son a 'kare ka daga kanka? Ko kuwa kuna ganin yakamata ku yanke shawara da kanku game da yadda zaku tafiyar da rayuwar ku? Ba da izini ga gwamnatoci su yanke shawarar abin da ke mai kyau da mara kyau a gare mu ba shi da tasiri: muna cikin matsayi mafi kyau fiye da jami'ai da ke nesa don yanke hukunci game da haɗarin da muke yi. Kuma yana da haɗari: gwamnatoci na iya farawa ta hana abubuwan da kowa ya yarda suna da lahani, amma da zarar an yarda da ka'idar, za su iya dakatar da komai. Shin ya kamata a hana mu daga shakar hodar iblis, shan taba sigari, shan giya, cin abinci mai mai ko swigging abubuwan sha? Shin ya kamata doka ta tilasta mana yin motsa jiki, daina wasanni masu haɗari da zuwa coci? Shin ya kamata a hana mu karanta littattafan 'masu haɗari' ko sukar masu mulkin mu? Amsar a cikin 'yanci kyauta ita ce a'a. Idan mutane suna cin mutuncinmu ko kuma suna yin wani abu mai haɗari, ya kamata mu fada musu haka. Amma muddin ba su cutar da wani ba, ba mu da ikon hana su.

mutane kwata-kwata. Kuma sun keta doka tare da laifuka marasa mahimmanci, suna iya ci gaba da fuskantar masu tsanani da haɗarin cutarwa. Haramtawa kusan ba ta aiki. Haramcin giya a cikin Amurka kawai ya sa shan giya a cikin kasa zuwa inda ba za a iya sarrafa shi ba. Tsattsauran dokokin miyagun kwayoyi da manyan hukunce-hukuncen shaye-shayen kwayoyi a duniya ba su hana cinikin da aka kiyasta ya kai ɗaruruwan biliyoyin daloli ba. Karin kawar da halayyar gama gari ya zama barna. Kuma barazana ce ga yanci saboda yawan sa ido da Ana buƙatar kayan aiki idan zai iya yin tasiri kwata-kwata. Wannan kawai

yana karkatar da albarkatun tilasta bin doka daga saka hannun jari da gurfanar da laifuka masu lahani na gaske. Har ila yau, yana buɗe damar cin hanci da rashawa tsakanin 'yan sanda da kotuna; duk da cewa ba za a iya cutar da wasu ta hanyar caca ko shan kwaya ba, hukuncin zai iya zama babba, wanda ke baiwa jami'ai damar cire babban rashawa daga waɗanda ke hannunsu Halin jama'a da na sirri

Halayyar jama'a na fili da sirri

Dokokin 'yanci na walwala suna tafiyar da halayyar jama'a - yadda mutane ke nuna girmamawa ga wasu. Amma halin sirri - wanda ya shafi wanda abin ya shafa kawai - ya kasance a cikin keɓaɓɓu. Ya zama batun shari'a ne kawai idan ya haifar da cutarwa ga wasu. Amma duk da haka a cikin al'umma mai 'yanci ya zama dole a kula sosai cewa ainihin cutarwa ko haɗarin cutarwa na gaske ne. Shin ya kamata a ba mutane izinin sayar da guba? Ganin cewa guba suna da amfani da yawa waɗanda ba sa cutar da mutane, za a iya cutar da kari ta hanyar hana siyarwar su fiye da kyale shi. Wataƙila akwai batun shigar da sunayen waɗanda ke siyarwa da sayan guba, don masu guba su san cewa da alama ana iya gano su; amma bai fi hakan ba.⁴

Shin ya kamata a yi doka game da buguwa da jama'a? Ko kuma game da aikin gidajen karuwai ko gidajen caca? Haka ne, idan sun haifar da tashin hankali, shi ya sa kasashe da yawa suka zaɓi ba su lasisi. Amma „ waɗannan ayyukan suna shafar mutanen da abin ya shafa ne kawai. Wasu mutane na iya kyamar tunanin su, amma idan muka bari a hana ayyukan akan wani abu amma cutarwa ta haƙiƙa da aka haifar wa wasu mutane, babu wani aikin ɗan adam da yake amintacce daga masu ɗabi'a. Shin ya kamata a bar mutane suyi fatauci a ranakun tsarki? Ko kuma yin auren mata fiye da daya? Abun nasu ne, ba namu bane; ba ya cutar da wani. Dokokin zamantakewar 'yanci suna nan don kiyayewa da faɗaɗa freedomancin mutane, ba tilasta ɗabi'ar wasu mutane akan wasu ba. Koyaya, a cikin al'umma mai 'yanci ana barin mutane su kafa ka'idojin kansu akan dukiyoyinsu, muddin ba a karya dokar babu cutarwa ba. A

cikin kasashe da yawa, wasu filayen jama'a (kamar manyan kasuwannin kasuwanci) mallakar su ne masu zaman kansu maimakon ikon hukumomin siyasa. Don haka a 2005 cibiyar kasuwanci ta Bluewater da ke kudu maso gabashin Ingila ta hana zagi, shan sigari, bautar ganye da sanya tufafi da ke rufe fuska (kamar waɗanda aka rufe a sama). A cikin Bournville, tsakiyar Ingila - garin masana'antar da mai yin cakulan George Cadbury ya kirkira kuma ke kula da shi ta hanyar amintaccen sirri wanda ya ci gaba da bin ka'idodinsa - ba a ba da izinin buɗe giya ba. Tunda Bluewater da Bournville dukiya ce masu zaman kansu, suna cikin cikakken haƙƙinsu.

Matsalar Rashin Girma

Mutane da yawa suna damuwa da tunanin cewa al'ummomi masu 'yanci da tattalin arziki kyauta suna aiki ne bisa ra'ayin kansu na waɗanda ke ciki. Sun fi son duniyar da maimakon hakan ta hanyar son rai - rashin son kai da son rai da lafiyar wasu. Amma wannan yana haifar da matsaloli da yawa fiye da yadda yake warwarewa⁵

Babu jagora don taimakon wasu

Ta yaya, don farawa, za mu taɓa sanin abin da ke cikin sha'awar wasu mutane? Ba mu da damar kai tsaye ga tunaninsu da dabi'unsu. Idan har muna kokarin yin abin da yake maslaharsu, to da gaske zamuyi manyan kurakurai. Duk wanda ya taɓa samun kyautar ranar haihuwa cikakke mara kyau ya san yadda ko dangi da abokai na iya zama talakawa alƙalai na dandanan mutum. Al'adar bayarwa da alama rashin ingantaccen tushe ne wanda zai tafiyar da al'umma gaba daya. Hakanan yana da wuya mu soki abubuwan da wasu mutane suka ba mu. Muna karɓar kyauta tare da alama da godiya, koda kuwa mun fi su. Wannan yana nufin cewa mutane a cikin al'umma mai taimakon jama'a ba za su taɓa sanin ainihin abin da wasu suke so ba. Wancan ya sha banban da tattalin arzikin da aka gina shi bisa son rai, inda idan kwastomomi ba su sami ainihin abin da suke so daga mai kawo su ba, sai su ce haka, kuma suna barazanar kai

kasuwancinsu wani waje. Sha'awar kai yana mai da hankali ga masu ba da kayayyaki kan ba mutane ainihin samfuran da suka dace cikin rahusa.

Rashin son kai yana haifar da rikici

Idan da gangan koƙarin taimaka wa wasu abin da ke motsa ma'amalar kasuwanci, za a sami tashin hankali tsakanin masu saya da masu sayarwa kamar yadda yake cikin duniyar yau ta son kai. Masu saya za su buƙaci ƙarin farashin don amfanin masu sayarwa. Masu sayarwa za su rage farashi kaɗan don ƙara fa'idodi ga masu siye. Hoton madubi ne kawai na abin da ke faruwa a yau. A cikin tattalin arzikin kasuwa, masu sha'awar kai tsaye suna rikici da juna, amma suna iya magance rikice-rikicensu ta hanyar sasantawa. Idan kawai dalili ya amfanar da wasu, da ba yadda za a magance rikice-rikice. Kowane mai taimako zai nace kan yin ɗayan mafi kyau. Tunda babu ɗayan da ke son cin riba daga yarjejeniyar, hanzarin buƙatun kansu ba zai taimaka musu su yarda ba.

Son kai da kuma tsada – fa'ida

Sha'awar kai tana mai da hankali ga masu ba da sabis - da abokan ciniki ma - kan tabbatar da fa'idodin ma'amala sun wuce farashin sa. Mai sayar da kayan aiki wanda yayi aiki ba tare da sakamako ba zai aika sigina mai batarwa ga kowa - alamar cewa lokacin su da ƙwarewar su ba su da tsada. Abokan ciniki, ɗaukar wannan siginar a ƙimar fuska, ba da daɗewa ba za su mamaye masu samar da buƙatunsu. Masu samar da kayayyaki ba za su sami hanyar da za su fi ba da sabis ba, koda kuwa fa'idodinsa na ƙasa da ƙasa ko kuma farashin ya dusashe. Masu aikin fata, alal misali, zasu fuskanci layukan mutane marasa iyaka tare da kaya don gyara. A cikin tattalin arzikin kasuwa na son kai, irin waɗannan 'yan kasuwa za su gaya wa kwastomomi abin da ba shi da fa'ida idan kayansu ba su da darajar gyarawa; ko kuma za su faɗi farashi mai tsada wanda kwastoma zai yanke shawarar ba damuwa. Kasuwa tana sarrafa buƙatu, kuma yana mai da hankali kan abin da ya cancanci gaske. A cikin duniya mai son kai, mutane za su yi hanzarin taimaka wa maƙwabta da kowane irin aiki -

gina gida, in ji su. Amma a aikace kuma cikin sauƙin amfani, zai iya zama mafi kyau ga maƙwabcin ya je kasuwa ya dauki hayar ƙwararren magini gida, maimakon dogara da ƙwarewar aikin abokai. Rashin hasara yana dada haɗuwa idan waɗancan maƙwabta za su iya amfani da ƙwarewar su yadda ya kamata a cikin wasu nau'ikan aiki. Kasuwa tana karfafawa mutane su sanya lokacinsu da basirarsu inda aka fi girmama s

Tambaya: Shin bai kamata mu sarrafa farashi ba don talakawa su iya sayan abubuwa?

A'a. Farashi alamu ne na karanci. Suna gaya mana inda akwai mafi yawa da kuma karanci. Suna gaya wa masu kera cewa ana buƙatar samfuran, da masu amfani cewa yakamata su rage ko su nemi madadin. Gudanar da farashin suna kashe waɗannan siginoni don haka buƙatun ya wuce wadata, kuma akwai karanci. Wannan yakan haifar da ragin kayan masarufi, wanda ma ba shi da inganci.

Misali shi ne sarrafa haya, an tsara shi don sanya gidaje masu araha. Abin da suke yi a zahiri shine ya sa gidaje zama mafi muni ko babu, saboda masu mallakar suna yanke shawarar haya da suka samu ba su da daraja yayin Su Kumar, suna kwashe dukiyoyinsu daga kasuwar haya.

Idan wasu mutane basu iya biyan buƙatun masarufi, mafi kyawun mafita, ba shine tsoma baki tare da tsarin kasuwa ba, amma don basu da kuɗi - ko dai ta hanyar sadaka mai zaman kanta ko kuma ta tsarin biyan kuɗi mafi karancin kuɗin shiga. Sannan za su iya siyan waɗannan abubuwan a cikin ingantaccen tsarin kasuwa da gasa kamar kowa.

Abi'ar kasuwa

Kasancewar tattalin arzikin kasuwa mara tushe ya dogara da son kai ne bai sanya shi lalata ba. A kasuwanni, mutane zasu sami ci gaba ta hanyar haɗa kai da wasu ta hanyar samar da abubuwan da suke so. Ana hukunta halaye marasa kyau: me yasa kowa zai yi kasuwanci tare da mummunar barna yayin da akwai wadatattun mutane masu yarda a waje, masu son yin kasuwanci? Har ila yau, akwai dokoki don tabbatar da cewa kasuwanni suna aiki lami lafiya ba tare da tilastawa ba. Amma dokoki na

yau da kullun ba za su iya magance kowace takamaiman lamari ba. Babu makawa kasuwanni sun dogara da amana, kuma suna ba da lada ga waɗanda suka yi ƙaurin suna don kasancewa abin dogaro da aminci. Duk da cewa motsawar motsa jiki son kai ne, kasuwanni suna haɓaka ɗabi'a mai fa'ida.

Hadin kan jama'a

Mutane da yawa suna son kasuwancin su yi aiki da ɗabi'a, da haɓaka 'alhakin zamantakewar kamfanoni'. Yawancin manyan 'yan kasuwa na duniya yanzu suna buga rahoto shekara-shekara, suna bayanin abin da suke yi don zama' yan ƙasa na gari. Amma daidaikun mutane na iya zama masu alhaki ko mara nauyi, masu ɗabi'a ko lalata. Kungiyoyi ba su da ɗabi'a daban-daban na kansu. Wata ƙasa, gari, launin fata, ƙabila, kulob ko kamfani ba za su iya zama masu ɗabi'a ko lalata ba - kawai membobinsu. Tabbas, muna son shugabannin kasuwanci su gina ɗabi'ar ɗabi'a a cikin kungiyoyinsu. Amma ɗabi'a da dawainiya suna bayyana a cikin ayyuka - kuma mutane ne ke daukar mata kai, ba kungiyoyi ba. Yunkurin daukar nauyin zamantakewar kamfanoni a zahiri yunkuri ne na ƙaddamar da farashin shirye-shiryen jama'a da na jin dadin kasuwanci. Kasuwanci suna ƙofari su nuna irin nauyin da suke da shi ta hanyar tallafawa makarantu na cikin gida, kungiyoyin jama'a da sauransu. Zai iya zama ma'anar kasuwancin su mai kyau don yin wannan: Bayan haka, dole ne su dauki aiki daga makarantu na gida kuma kyakkyawar dangantaka da su na iya sauƙaƙa daukar ma'aikata. Amma wannan yakamata ya zama shawarar kasuwanci ce da zartarwa da masu hannun jarin suka yanke, ba tilasta su da sunan ɗabi'a ba.

Idan kasuwanci ya kasance gasa yadda yakamata, da babu yadda za ayi a sami rarar kuɗi don tallafawa ayyukan gida waɗanda ba su dace da kasuwancin ba. Idan kamfanoni suna da kuɗi don ajiyar irin waɗannan ayyukan, to alama ce ta cewa kasuwa ba ta aiki (misali, dokokin gwamnati suna kiyaye kamfanoni daga gasar). A cikin kasuwar gasa da gaske, waɗannan kamfanonin za su yi asara ga wasu da suka fasa

ayyukan taga - kuma suka rage ribar da aka samu. Haka kuma 'yan kasuwa ba su da kwarewa wajen tabbatar da an kashe kuɗin da suke bayarwa don ayyukan al'umma. Zai fi kyau a shawarce su da su maida hankali kan muhimmiyar rawar da suke samu na samun riba ta hanyar samar da kayayyaki da aiyukan da mutane ke so da gaske - wanda hakan zai haifar da wadatar arzikin da ke sa samar da agaji ya zama mai sauki

8 Sayarwa Da Cigaban Duniya

Hijira Da Fasaha

Duniya mai budewa

Kauyuka masu nesa sau ɗaya na duniyar sun daina nesa. Telebijin, rediyo, intanet da sauran hanyoyin sadarwa suna kusantar da wasu al'adu, salon rayuwa, jinsi, mutane, kasashe da tsarin mulki. Jirgin sama da saurin jigilar kasa suna ba da damar ziyarci karin wurare da farko.

Wannan ya sanya ya zama da wahala gwamnatoci su boye kuskurensu. Babu sauran fa'ida a cikin gwamnati ta gina katanga a kan yankunanta da fatan barin 'yan kasa su san gazawarta. Godiya ga tuntuɓar yau da kullun tare da sauran duniya ta hanyar kafofin watsa labarun ko TV na kasashen waje da aka kama a cikin tauraron ɗan adam, waɗancan citizensan kasa tabbas sun riga sun san dama mai ban mamaki a wasu wurare. A sakamakon haka, kasashe da dama sun daina yunkurin kasancewa a rufe daga duniya. Yanzu suna budewa ga masu yawon buɗe ido da sauran baki. A cikin fewan shekarun da suka gabata, manyan kasashe kamar Rasha, China, Vietnam, Burma (Myanmar) da sauransu da yawa sun zama buɗe baki cikin al'ummomin duniya. Yau, kashi biyar cikin ɗari na jama'ar kasar Afghanistan sun yi rayuwa kasashen waje na wani tsawon rayuwarsu.

Musayar ra'ayi

Ba wai kawai mutane ne ke yin tafiya cikin wannan sabuwar duniyar ba - ra'ayoyi suna jan hanya tare da su. Masu yawon buɗe ido sun shigo da labaran duniya daban-daban, inda mutane ke da 'yancin yin aiki, tunani da magana. Mutanen karkara suna zuwa kasashen waje kuma suna mamakin ganin cewa tatsuniyar matafiya gaskiya ce. Idan mutane suna da damar yin amfani da intanet ko talabijin na tauraron dan adam, labaran da suke ji ana tabbatar da su ta hanyar abin da suke gani a kan

allo. Kasuwanci yana da tasiri iri ɗaya. Da zarar an buɗe wata kasa ga kasuwancin kasa da kasa, 'yan kasarta sun samu kansu suna kasuwanci, kuma suna zama abokai, tare da waɗanda ke cikin al'adu daban-daban, kuma suka fahimci wasu hanyoyin rayuwa. Wannan yana karfafa matsin lamba akan gwamnatoci don buɗe ko da kari. Mutanen da a zahiri suke gani kuma suke dandana 'yanci da farko sun fahimci girman ikonta na inganta ci gaba da yada waɗata. Suna son wasu daga cikin wannan ci gaban da ci gaban kansu. Fasaha, kasuwanci, kaura, yawon buɗe ido da kasuwannin duniya duk jakadu ne na al'umma mai 'yanci.

Girman Al'umma Mai 'Yanci

Jari-Hujja Ba daga sama zuwa kasa bane.

Kirkirar 'yanci na gari inda babu wani a da hakan ba aiki ne mai sauki ba. Sabbin gwamnatoci da kungiyoyin agaji na duniya, suna neman manyan canje-canje na ban mamaki, kamar maye gurbin baki dayan ofisoshin gudanarwa, ko mayar da manya-manyan masana'antun gwamnati. Sau da yawa, wannan hanyar masifa ce. Tare da al'adar amfani da mulki don amfanin kashin kai har yanzu yana nan, kuma babu wani yanki na kasuwanni da gasa, da yawa daga cikin ayyukan samar da kamfanoni (irin su na Mexico a karshen shekarun 1980) kawai sun mayar da ikon mallakar kananan hukumomin ne a hannun abokai. Ga jama'a, wannan dan banzan tsarin jari hujja ba shi da bambanci da mulkin danniya da ya gabata. Kuma tun da sake fasalin tsarin adalci na iya daukar shekaru da dama, irin wannan zalincin na iya zama har ma ba a kalubalantar kotuna. Don haka mutane su zama masu kushe ne kamar yadda ake tsammani mafita na kamfanoni- masu zaman kansu kamar yadda suke matsalar matsalar kula da jihar. Da yawa na iya yin imanin cewa kawai masu tsattsauran ra'ayi da masu neman sauyi suna ba da sabuwar hanyar da za ta iya amfanar jama'a maimakon manyan mutane.

Masu hadda 'yanci daga kasa

Tsarin 'jari-hujja daga sama zuwa kasa' ya kasa saboda yana kokarin sauya bayyanar cibiyoyin zamantakewar al'umma ba tare da canza dabi'un tunani ba, ayyuka da karfafa gwiwa wadanda ke haifar da tallafawa. **Kirekire** da ci gaban al'umma mai 'yanci ya girma ne daga tsarin ka'idodin doka da dabi'a wadanda ke kayyade yadda mutane ke rayuwa da haɗin kai tare da yardar kaina. Idan har za mu iya gabatar da irin wannan tsarin na ka'idojin aiki, kuma mu ba wa mutane 'yanci su gudanar da rayuwarsu a cikin wadannan ka'idojin, to, kuzarin halitta da burin dukkan jama'a zai haifar da canjin tsari. Misali, a ce, mun saukafa wa mutane su fara sabon kasuwanci, su mallaki kuma su gudanar da kasuwanci da gaba gadi, su mallaki kadarorin da suka dace, su gina riba mai amfani da kuma kasuwanci cikin 'yanci. Ta yin wannan, muna kirƙirar dokoki da karfafa wadanda ba da dadewa ba za su samar da ci gaban tattalin arziki da haɓaka tsarin tsarin zamantakewar jama'a. Mutane za su fara kananan kamfanoni, su koyi yadda ake kasuwanci, kuma su sami ci gaba - cimma ba kawai fa'idodin kuɗi ba amma har ila yau, ya fi yarda da kai. Kungiyar da ta fi yarda da kai za ta iya magance manyan matsalolin hukumomi kamar sake fasalin tsarin mulki da masana'antar gwamnati. Don haka bai kamata mu fara a matakin farko na kokarin kawo gyara gaba dayan hukumomin gwamnati ba. Yakamata mu fara a matakin kananan abubuwa ta hanyar sakin abubuwan karfafa gwiwa wadanda zasu haifar da canjin tsari ta hanyar dukkanin tsarin hukuma.¹

Hakkin mallaka a taikace

Hakkokin mallaka a cikin Peru

Misali mai ban sha'awa shine sake fasalin haƙƙin mallaka a cikin Peru, wanda , masanin tattalin arziki Hernando de Soto ke jagoranta a farkon 1990s. De Soto ya koka da cewa, sakamakon aikin hukuma da cin hanci

da rashawa a kasar ta Peru, za a iya daukar kusan shekara guda kafin a yi rajistar wani sabon kasuwanci. Hakanan ya kasance da wahalar mallakar dukiya. Sakamakon haka shine miliyoyin kananan kasuwa basu mallaki gonar su ba, karamar kasuwanci ko gida. Hakan ya sanya basu wahala samun lambar yabo don faɗaɗa kasuwancin su. Ba za su iya sayar da gidansu ko kasuwancinsu ba. Kuma ba za su iya amfani da kotuna don sasanta dukiyoyinsu ko rikice-rikicen kasuwancinsu ba. Akwai tasirin tattalin arziki biyu a cikin Peru, daya a cikin doka da jin dadin duk fa'idojin tattalin arziki na halacci da kariyar doka, da kuma wani wanda ya hada da miliyoyin 'yan kasuwa da suka shiga cikin talauci saboda gidajensu da kasuwancinsu ba su da doka. Gwamnati ta yi asarar kuɗaɗen shiga saboda ta kasa tantance ko karɓar haraji a kan kananan kamfanoni. Kuma ba tare da wata kariya ta doka ba, waɗannan 'yan kasuwa sun kasance da Sauki yin amfani ga masu laifi da' yan kwaminisanci masu haskaka hanyar kwaminisanci

Maganin da De Soto da wasu suka sanya a wurin shine kawar da mafi yawan ka'idodin tsarin mulki da ke tattare da rajistar sabuwar kasuwanci, da kuma watsar da yawancin lasisi da izini wadanda dole ne a samu su don tafiyar da su. Har ila yau, akwai sake fasalin kasa wanda fiye da miliyoyin iyalan Peruvian suka sami takardun mallakar kasa a karon farko. A sakamakon haka, ingancin kananan kasuwancin ya haɓaka, tun da masu mallakar sun sami damar yin rance don faɗaɗawa da saya da sayar da kadara. Yayinda mutane suka sami jari da tanadi, sai darajar gidaje ta inganta kuma iyaye sun fara kashe kuɗi sosai wajen ilimantar da yaransu. Sauye-sauyen ba tare da suka ba. Wasu mutane sun yi gardama cewa bayar da filayen kasa bai dace ba saboda yana da wahala a kafa wanda ya mallaki me da me ta hanyar hukuma. Wasu kuma sun yi iƙirarin cewa bayar da filayen kasa ya amfanar da manyan masu yawo a kan matalauta, kananan kaɗan; Wannan takaddun ya ci cikin kasashen da talakawan manoma suka dogara da shi; ko kuma wancan taken ya lalata shirye-shiryen wa'adin zaman - kodayake ba na yau da kullun ba - ya yi aiki sosai. Wasu kuma sun yi iƙirarin cewa sake fasalin kasa ba

'harsashin azurfa' ba ne kuma manyan matsalolin da ke hana ci gaban tattalin arziki su ne iyakokin da al'adun mutane suka d'ora a kan burinsu. Ba abu ne mai sauƙin kafa kasuwa mai aiki sosai yayin da babu wanda ya taɓa wanzuwa. Abu ne mai sauƙi a sanya miyar kifi daga akwatin kifaye, amma ba sauƙi a sanya akwatin kifaye daga miyar kifin ba. Duk da haka, wasu ƙasashe sun nemi yin maimaita sake fasalin Peru, kuma De Soto da kansa ya shawarci mutane da yawa, duka a Latin Amurka da Afirka.

Tallafawa gyare-gyare.....

Amma yayin da haƙƙin mallaka ke da kyau, ke da mahimmanci, tabbas ana buƙatar wasu canje-canje masu tallafawa. Misali, a ce yana buƙatar zama kasuwa mai aiki da kasuwar ba da rancen kuɗi, wanda ƙa'idodi masu wuyar sha'ani da tsarin mulki na iya taƙaitawa cikin sauƙi. (Wani misali tsakanin microcredit shi ne Bankin Grameen da ke birnin Banglarsh, wanda ke ba da rance ga kasuwancin karkara - ciki har da rancen da mata 'yan kasuwa da ba su da filaye za su iya kafa sabis na wayar tarho ta hanyar amfani da wayar tarho. Hakanan akwai buƙatar a sami amintaccen kuma ingantaccen tsarin doka, don mutane su sasanta rikice-rikice cikin sauri da amincewa. Bai kamata mu jira har sai 'yan majalisa sun yi tunani kuma sun ba da takamaiman gyare-gyare ga tsarin shari'ar jihar ba. Dokar gama gari, wacce aka gina ta daga shari'un mutum, ta fi sauri, kuma ana iya samun tsarin shari'a na cikin gida wanda ya rigaya ya kasance tare da wani rukunin da aka kafa wanda ya dace da tunanin mutanen gari na adalci. Amma muna buƙatar fitar da ƙa'idodi na ƙa'idodi na yadda kasuwancin ke gudana, kamar tsarin mallakar mallaka, alhaki na mutum, haƙƙin masu hannun jari da tsarin fatarar kuɗi.

Hakanan muna buƙatar rage ƙa'idodin da ke hana shigarwa cikin kasuwanni domin sabbin dabaru su sami damar shigowa. Misali, sarakunan Nepal, kasar da akasari ke rufe da ita ga kasashen waje kafin shekarun 1950, sun yi watsi da siyar da tsarin wayar su kai tsaye bisa hujjar cewa mutane za su firgita da tunanin kamfanoni masu zaman

kansu ke tafiyar da ita. Amma sun yarda da bayar da sabbin lasisi wanda ya baiwa sabbin shiga damar. Saboda hake wadannan sabbin masu shigowa sun yi nasara kasancewar kasar Nepal yanzu tana da tsarin wayar tarho mai kyau gani. Da yawan misalan da ke akwai na kananan kamfanoni da sabbin masu shigowa kasuwa suna bunkasa, samar da ayyukan yi, kara wadata da inganta hidimomin kwastomomi, da yawa mutane na iya fahimtar babbar dama ta 'yanci don samar da kudin shiga da arziki. Supportarin goyan bayan da zai tattara, ƙananan mutane ba za su yi doƙin samun masu tsattsauran ra'ayi amma a ƙarshe tilasta hanyoyin maye gurbinsu ba.

Gyara aikin gona

Misali na ikon haƙƙin mallaka a taikace shi ne sake fasalin aikin gona a cikin Soviet Russia, China da Vietnam. Gwamnatocinsu na kwaminisanci sun gina aikin noma a kusa da mallakar ƙasa da kamfanonin gona. Kungiyoyin jama'a sun mallaki haƙƙin amfani da aiki a kasar kuma sun sanya tsarin rarraba talauci. Amma ya kasance bala'i. Kungiyoyin sun kasance masu yawa, marasa ƙarfi da tsarin mulki. Kuma saboda daidai mutane sun raba amfanin ƙoƙarinsu tare da wasu da yawa, ba su da ƙwarin gwiwa don yin aiki tukuru ko fiye da amfani. Kodayake, ba ta son barin ƙa'idar mallakar mallakar jama'a, China ta karye da ga wannan mummunan samfurin na Soviet a ƙarshen 1970s. 'Tsarin kula da gida' ya shigo, tare da iyalai ke yin aikin kashin kansu na musamman. Wannan ya dawo da hanyar haɗi tsakanin ƙoƙari da lada. Noman kasar din ya bunkasa. Noman gonar a farkon shekarun 1980 ya haɓaka cikin sauri, tare da ƙaruwa kosan shekara ⁵ na hatsi, kashi 8 na auduga da kuma kashi 14 cikin dari na mai. Amma wannan ci gaban na farko bai dawama ba. Tsarin har yanzu yana da nakasu. Da fatan daidaita bambance-bambance a cikin ingancin ƙasa, izini ya ba wa iyalai ƙananan filaye da yawa maimakon babba ɗaya. Tare da kokarin kowane iyali yadawo kan filaye biyar ko shida, ba shi yiwuwa a gabatar da ingantattun hanyoyin. Hatta hanyoyin tsakanin makircin sun dauki babban ɓangaren

yankin da aka noma. Kuma tsarin rarrabawa baiyi la'akari da bambance-bambance a cikin yawan amfanin iyalai ba. Don haka aka yanke shawarar barin mallakar fasaha ta kasa ba canzawa ba, amma don gabatar da tsarin haƙƙin mallakar kasa – bayarwa iyalai na haƙƙokin dogon lokaci don yin aikin kasa, samun amfanin gona da samun kudi daga gare ta, da kuma ba da waɗancan haƙƙokin ga wasu. Bugu da kari, wannan tsarin bai zama cikakke ba daga kasuwa-kyauta ko ra'ayin-haƙƙin mallaka. Tsarin siye da siyarwa na jihohi ya lalata ikon manoma na yin shawarwarinsu da kuma jin dadin duk amfanin aikinsu. Ba tare da ainihin kasuwa a cikin kasa ba, har yanzu akwai karamar karfafa kananan filaye. Amma sannu-sannu wani abu kamar kasuwa a cikin amfani da kasa ya buɗe. Misali, a cikin gundumar Meitan da ke arewacin Guizhou, mazauna kauyuka da jami'ai sun tsayar da tsarin mallakar filaye a cikin shekaru ashirin, suna taimaka wa iyalai su tsara na dogon lokaci. An bai wa manoma ikon yin wasiyya da musayar wuraren zama da kuma hada filayen kasa. Kuma akwai abubuwan karfafa gwiwa don amfani da kasar da ba ta noma ba. A sakamakon haka, an kara samara da filayen noma, an inganta darajar kasar saboda iyalai sun kula da ita sosai, kuma an gabatar da kayan aiki na zamani. A cikin 1995, gwamnatin kasa ta bukaci sauran kauyuka da su bi misalin Meitan, kuma wani abu makamancin tsarin haƙƙin mallakar kasa ya fara yaduwa.

Hakkin ruwa

Ruwa wata hanya ce ta karancin da haƙƙin mallaka zai iya bayarwa fiye da gwamnatoƙi. A busasshiyar yamma da Amurka, barazanar fari ya kasance ruwan dare - ba wai saboda rashin ruwa ba amma saboda tsarin da aka tsara sosai don rabar da shi. Waɗanda suka fara ɗebo ruwa daga rafi, misali, suna da fifiko akan duk wani mai zuwa; amma don kula da wannan haƙƙin, dole ne su ci gaba da haƙo - koda kuwa bukatar su ta ruwa ta ragu.

A farkon shekarun 1990, jihohi kamar Montana da Arizona sun fara ba mutane damar cinikin haƙƙinsu na ruwa. Duk da cewa har yanzu akwai

sauran ka'idodi da yawa waɗanda ke hana wannan kasuwa, ya taimaka don tabbatar da cewa ruwa ya tafi amfani da shi mafi daraja. Tunda ana iya saya da siyarwa ga albarkatun ruwa, masu amfani da keɓaɓɓu (waɗanda zasu iya amfani da karancin ruwa, ko sake amfani da ruwan da aka amfani da su) yanzu sun ba da haƙƙin cire ruwa ga waɗanda ke da bukatar gaggawa. Waɗannan fa'idodin wannan tsarin ne wanda kasuwar haƙƙin ruwa yanzu ta faɗi ko'ina cikin yammacin Amurka.

Injiniyan Aikin Mallakar Kamfanoni

Masana'antu da ke cikin kasa, mallaka ce, wanda baya ba abokan ciniki zaɓi. Don haka za su iya (kuma yin) cajin farashi mafi girma don kayayyaki da ayuka marasa kyau. Ko da kuwa sun kasance a tsayin daka daga masu mulki, ana gudanar da su ta wata hukuma, har ilayau manyan masu mulki ko abokansu suna sarrafa su gaba daya. Bonyads a Iran, alal misali, amintattu ne waɗanda ke kula da kusan kashi ɗaya cikin biyar na tattalin arzikin Iran, a ci gaban kasa, noma, masana'antu da jigilar kayayyaki. Shah ne ya kafa na asali, ana sukar su da cewa ba ainihin sadaka bane amma ababen hawa ne don biyan bukatar gwamnati. Duk da haka, bayan juyin juya halin 1979, gwamnati mai shigowa ta same su da riba da yawa don su daina. Don haka suka dage, suna jin dadin rangwamen haraji na musamman da tallafin gwamnati: hakika, an kara musu kadarori masu zaman kansu da aka kwace. Ana nufin su wanzu ne don fa'idantar da matalauta, amma manyan fa'idodin su kamar waɗanda suke shugabanci ne. Ba da gudummawar kasuwancin gwamnatocin jihohi ya kamata ya gabatar da tasirin tasirin mallakar kamfanoni da gasa a cikin aikin hukuma monopolies, kuma maye gurbin cin hanci da rashawa ta hanyar buɗe kashin kasuwanci. Hakanan zai iya taimakawa dawo da babban birnin waɗannan masana'antar ga jama'a. Amma don cimma duk abin da ke bukatar hangen nesa, karfin hali da tsara manufofin a hankali. Babu wata dabara guda ɗaya. Ba da gudummawar motocin gwamnati lamari ne na siyasa da kuma tattalin arziki. Kowane

masana'antu daban ne kuma zasu bukaci wata hanyar daban. Masana'antu iri daban-daban ne kuma suna da girma, kuma suna da kungiyoyi masu ban sha'awa daban-daban masu hana yin kwaskwarima. Don haka hanyar da aka bi don amfani kamar ruwa ko wutar lantarki, wanda duk yawan mutane suka dogara da shi, zai zama ya sha banban da na kamfanin kere kere inda akasarin mutane ke fama da hakan. Game da kananan masana'antu, yana iya zama mai amfani a siyar da su ga dan kasuwa, musamman ma daga kasashen waje wanda zai iya samun sabbin dabaru da jari. Amma sayar da kwatancen jihohi ga baki na iya zama mai kawo rigima. Ga manyan kamfanoni, yana da amfani a yadda kamfanin a cikin jama'a ta hanyar sayar da hannun jari. Wannan na iya bukatar babban motsa jiki na ilimi, kodayake, tunda akwai yuwuwar kasuwa ta musamman kuma yawancin mutane ba za su san menene hannun jari ba. Bayan rugujewar gwamnatin Soviet, Rasha ta hau kan 'ba da izinin mallakar baucan', wanda hakan ya ba wa jama'a daidaito a kamfanonin gwamnati. Amma mutane da yawa sun sayar da waɗannan hannun jari a arha kuma sarrafawa ya kare a hannun sabon rukunin mashahuran kasuwancin 'oligarchs'.

Gabatar da ka'idojin kasuwa

Abu ne mai mahimmanci a warware matsalar mallakar kadarori a zaman wani bangare na tsarin mallakar kamfanoni. Gwamnatoci na iya tunanin za su sami kari kudaden shiga daga siyar da kasuwanci tare da fa'idodin mallakarsu gaba daya, amma wannan ikon mallakar har yanzu ya kasance mummunan ga jama'a. Idan ikon mallakar kasa ya barke ya zama abubuwa masu hamayya, duka gwamnati da mutane za su samu a cikin dogon lokaci. Sabbin kamfanonin za su fi karfi, kuzari da kirkire-kirkire fiye da wadanda suka gada a hannun su. Kamfanin 1996 na tsarin wayar tarho na Guatemala ya nuna mahimmancin gasa a cikin aikin. A can, an bude kasuwar sadarwar ta zama gasa kafin a mayar da ita ta hanyar mallakar telecom. Hakanan an ba da kyauta ga tashoshin iska, wanda hakan ke samar da haƙƙin mallakar abubuwa a cikin wutan

lantarki, wanda sabbin kamfanonin sadarwa ke iya saye da amfani da shi cikin sauƙi. Sakamakon ya kasance fadadawa sosai a cikin gasa, wanda ya kawo babban zaɓi da kuma daukar hoto. Farashi ya faɗi a cikin mafi kasƙanci a Latin Amurka, kuma yawan masu amfani da wayoyin tarho ya karu sau dari a cikin kasa da shekaru goma.³

Samun shi daidai

Akwai gogewar duniya da yawa - da kwarewa - waɗanda zasu iya taimaka wa masu kawo sauyi su sami siyasa da injiniyoyi na kamfanoni masu zaman kansu. Babban mahimmanci shine tsarin ya kasance a buɗe cikakke kuma jama'a su shiga ciki. In ba haka ba, ba za a yarda da gyaran gaba daya ba. Misali, wasu gwamnatoci a Afirka suna da kamfanoni masu zaman kansu kamar ruwa da banki ta hanyar gayyatar masu saka jari daga kasashen waje, amma ba buɗe ko daya ba damar mallakar mallakar ga jama'ar gari. Wannan ba kawai lalata siyasa ba ne, amma ya saba wa tsarin 'yanci na daidaito. Bugu da kari kuma, idan aka rage mallakar mallaka maimakon yaɗuwa a ko'ina, har yanzu akwai barazanar haɗarin masana'antu masu zaman kansu da ke komawa karkashin ikon abokan hamayyar waɗanda ke cikin gwamnati. Hakan zai iya lalata tunanin samun ci gaba na sirri kuma hakan zai haifar da koma baya ga gabatar da ka'idojin kasuwa zuwa wasu bangarorin da gwamnati ke gudanarwa. Jama'a na bukatar a basu kwarin gwiwa cewa duk wani sabon tsari da zai yiwa kwastomomi aiki, ba manyan masu rashawa ba. Gabatar da gasa kamar yadda zai yiwu, da wuri-wuri, hanya ce mai kyau don tabbatar da hakan.

Ayyukan mutane ba tare da gwamnati ba

Akwai tunanin cewa wasu gwamnatoci ne kawai za su iya bayar da wasu aiyukan gwamnati - musamman ayyukan 'dan adam' na kiwon lafiya, ilimi da walwala. Wasu mutane suna cewa irin waɗannan mahimman ayyuka suna da mahimmanci a bar su zuwa kasuwa. A zahiri, suna da

mahimmanci a bar su ga gwamnati. Lokacin da masu samar da sabis ke samun kuɗin biyan haraji, ba lallai bane su farantawa kwastomomi rai don samun kuɗin su, kamar yadda masu samarda kamfanoni masu gasa suke. Hanyar da suke bunkasa kasafin kuɗinsu ita ce neman 'yan siyasa ko yin barazanar kawo cikar idan ba a biya musu bukatunsu ba. Mayar da hankalinsu ga gwamnati ne, ba a kan jama'a ba. Kamfanoni masu zaman kansu suna fuskantar gasa fiye da yadda gwamnatocin ke gudanar da Su, Yawancin lokaci, gasa tare da ayyukan gwamnati ainihin an haramta ta. Don haka ba lallai ne masu samar da sassan gwamnati su kirkiri wani abu ko ma su ci gaba da hidimarsu ba, saboda kwastomominsu ba su da wani waje da za su. Amma duk da haka gwamnatoci da yawa suna son gudanar da aiyukan jama'a da kansu, mutane koyaushe suna nemo hanyoyin da ke tattare da mallakar su. Akwai misalai da yawa daga ko'ina cikin duniya inda waɗanda ba na gwamnati ba da masu ba da sabis na yau da kullun ke ba da waɗannan mahimman ayyuka - kuma suna samar musu da mafi kyau.

Ilimi ba tare da gwamnati ba

Dauki ilimi, misali. Mutane da yawa suna tunanin cewa ilimin zaman kansa na masu kuɗi ne kawai. Amma nazarin shekaru biyu na Indiya, Ghana, Najeriya da Kenya daga masanin ilimin Farfesa James Tooley ya gano akasin haka. A cikin yankunan mafi talauci na waɗannan kasashe, yawancin 'yan makaranta suna halartar makarantun da ba na gwamnati ba. A cikin yankunan talauci na Hyderabad, Accra da Lagos, makarantu na uku ne kawai ko kasa da haka suka kasance makarantun gwamnati. Kashi biyu bisa uku ko fiye na 'yan makaranta sun tafi makarantu masu zaman kansu, yawancinsu ba hukuma ba gwamnati ba ta amince da su ba. Masu zaman kansu sun gudanar da yawancin waɗannan makarantun masu zaman kansu. An kaɗan ne suka sami tallafin sadaka kuma babu wanda ya sami tallafin jiha - kuɗin iyaye, sau da yawa kasa kaɗan, sune keɓaɓɓen kuɗin shigar su. ⁴Duk da haka, Tooley ya gano cewa nasarar ta kasance mafi girma cikin makarantu masu zaman kansu. A Hyderabad,

matsakaiciyar lissafin lissafi ya ninka na biyar fiye da na makarantun gwamnati - duk da cewa farashin albashin malamai a kamfanoni masu zaman kansu ya kasance tsakanin rabin da kwata na wadanda ke bangaren gwamnati. Sauran ka'idodin sun kasance mafi girma. Tooley ya sami malamai a makarantun gwamnati suna bacci a teburinsu. Kuma rashin halartar malamai ya fi muni a makarantun gwamnati. Makarantu masu zaman kansu an sami ingantaccen allon rubutu, filayen wasanni, tebura, ruwan sha da bandakuna. (Rabin makarantun gwamnati ne kawai suka bayar da bandakuna, idan aka kwatanta da kashi 96 cikin 100 ko fiye na makarantu masu zaman kansu.) Gwamnatoci ba su san mahimmancin ilimin keɓaɓɓu a yankuna masu talauci ba. Gwamnatin kasar Sin ta rubuta makarantu masu zaman kansu 44 ne kawai a lardin Gansu na tsaunuka, duk da cewa masu binciken na Tooley sun gano 696 daga cikinsu, 593 daga cikinsu sun yi wa yara 61,000 hidima a kauyukan da ke nesa. Mafi yawa sun kasance iyaye da kauyuka. Sun bunkasa duk da matsakaicin kuɗin shigar da ake samu a Gansu kusan \$ 150 a shekara. Ko da a Kibera, Kenya - yanki mafi girma a cikin Saharar Afirka, tare da mutane kusan 750,000 - Tooley ya sami makarantu masu zaman kansu 76, suna yin rajistar dalibai 12,000. A bayyane, har ma a wasu daga cikin wurare mafi talauci a duniya, kaddamarwar sirri na iya kuma ba da isar da ilimi zuwa matsayi mafi girma fiye da jihar. Kuma farashinta yayi karancin yadda zai iya saukakawa iyalai talakawa. Gwamnati da alama ba a bukatarta da ilimi kwata-kwata. Ba abin mamaki ba ne cewa kasashe masu arziki, waɗanda , suna nazarin shirye-shiryen makarantun da gwamnati ke gudanarwa, suna da sha'awar kawo wasu daga cikin wannan gasa da zaɓin iyaye a cikin ilimi. A shekarar 1991, Sweden ta gabatar da wani sabon tsari wanda gwamnatin ta ci gaba da biyan kuɗin makarantar, amma kungiyoyin masu zaman kansu da ba na riba da na riba za su iya kafa nasu makarantu don kamo wannan kuɗin, bisa adadin yara za su iya jawo hankali. Hatta masu sukar ra'ayi irin su kungiyoyin malamai waɗanda a da ke adawa da wannan gyare-gyare a yanzu suna goyon bayansa, irin wannan ya kasance tasiri ne kan inganci, kirkire-

kirkire da ingancin sabbin makarantu dubu-da kari wadanda suka fara - musamman ma a cikin yankuna mafiya wahala da talauci. Yanzu sauran kasashe suna gabatar da wannan samfurin.

Kiwon lafiya ba tare da gwamnati ba

Kiwon lafiya wani muhimmin sabis ne wanda a cikin kasashe da yawa ke mamaye kayan tallafi na gwamnati - , ana kiyaye shi daga masu fafatawa ta hanyar damar doka, tallafi da biyan haraji da kuma tsari. Bugu da kari, wannan yana mai da hankalin masu ba da sabis na jihohi don samun karin kudi da manyan gata daga gwamnati, maimakon samar da kyakkyawar sabis ga marasa lafiya. Amurkawa , ana shan suka saboda tsadar tsadar tsarin kiwon lafiyar da ake tsammani 'kyauta-kasuwa'. Lallai yana da tsada; amma a zahiri yana daya daga cikin tsare-tsaren da aka tsara a duniya, kuma yawan kudin da gwamnati ke kashewa kan kiwon lafiya shine na uku mafi girma a duniya (bayan Norway da Luxembourg). Haraji da dokokin ka'idodi sun hada samar da inshorar lafiya zuwa wuraren Aoki - wanda ke sanya mutane rashin inshora lokacin da suke tsakanin ayyukan. A halin yanzu ma'aikata (likitoci sun karfafa su) suna bukatar gwaje-gwaje da magani da ba su bukata da gaske saboda kudin da ake daukarwa daga masu ba da aikin su maimakon na kansu. A'idodin kuma sun bayyana abin da dole ne a hada shi a cikin yarjejeniyar inshorar likita da yadda za a iya siyar da shi (misali, iyakance masu inshora su yi aiki kawai a cikin garinsu, wanda ya sa ba su da ikon tabbatar da tattalin arziki). Hakanan, ana gudanar da aikin likita ta hanyar lasisin lasisi wadanda likitocin kansu suka tiara - baiwa masu sana'a damar takurawa likitocin da kuma basu lada mai yawa. Duk wannan (da kari) ka'idodin kara kimar kula da lafiyar Amurka. Ya bambanta, Singapore - karamar kasa wacce a zahiri ta fi Amurka kudi - tana kashe kusan kashi shida cikin dari na kudin da Amurka ke kashewa kan shirye-shiryen kiwon lafiya da gwamnati ke daukar nauyi. Yana bukatar kawai iyalai su adana kusan kashi daya cikin biyar na kudaden shigar su na kula da lafiya a nan gaba, ritaya da kuma

tsadar gidaje (duk da cewa akwai wani shiri da gwamnati ke bayarwa don bukatur likita na bala'i) Gaskiyar cewa mutane suna adana kudin kansu a cikin asusun ajiyar lafiyar su ya sa suke sha'awar samun kima mai kyau, kuma likitoci masu zaman kansu da asibitoci suna gasa don al'adarsu.

A Switzerland, babu inshorar da gwamnati ke gudanarwa: mutane suna sayen inshora da sabis na likita daga masu ba da sabis. Matsayin gwamnati ya iyakance ga bayar da tallafi - ba ga masu samarwa ba, amma ga marasa lafiya wadanda ba za su iya biyan kudin kiwon lafiya na asali kansu ba. Hakanan, ba kamar Amurkawa ba, 'yan kasar Switzerland suna da sha'awar samun kimar kudi don abin da suke kashewa kan kiwon lafiya. Yawancin Turawa suna daukar tsarin kasuwancin-kyauta mafi girma na Switzerland kamar yadda tabbas shine mafi kyawun tsarin kiwon lafiya a duniya.

Jin dadi ba tare da gwamnati ba

Mafi kyawun tsari na walwala ga talaka shine samun aikin biyan kudi. Amma tsare-tsaren jin dadin da gwamnati ke gudanarwa na lalata ayyukan yi. A yawancin Turai, 'inshorar zamantakewar' ana tallafawa ta wani takamaiman haraji akan wadanda ke cikin aiki, wanda ke kara yawan kudaden aiki ga ma'aikata kuma hakan ya sa ba sa so su dauki sabbin ma'aikata. Wannan yana nufin yawancin mutane suna zana fa'idodin rashin aikin yi, wanda hakan ke bukatar karin haɓaka haraji don yin tallafi, wanda ke haifar da ma karancin haya. Yana da karkacewa kasa. Sweden ta kasance kasar da ke da 'yanci, mara karancin haraji da wadata har zuwa tsakiyar karni na ashirin. Sannan tsawon shekaru biyu daga 1970 ya fara sanya tsauraran haraji don bayar da kudadensa shirye-shiryen jin dadi. (Lallai, a cikin 1976, wata marubuciya 'yar Sweden ta koka da cewa, harajin harajin ta ya kai kashi 102!) Wadannan manyan kusashen ba su da tasiri ga harkokin aiki da harkokin kasuwanci. Sun la'anci Sweden da shekaru ashirin na rashin ci gaba, har sai da aka fara

sauya manufofin a cikin 1990s. Kasashe masu 'yanci suna da wadata; kuma kasashe masu arziki sun fi kashe kudi wajen tallafawa gajiyayyu. Wannan ya fi lafiya fiye da yadda gwamnatoci ke karɓar kudi daga mutane ta hanyar haraji don ciyar da shirye-shiryen jin dadin kirar su - kuma ba wai kawai don gwamnatoci sukan ba da fa'idodi ga abokansu da dora harajin a kan abokan gaba ba. Sadaka ta gaskiya kyauta ce ta son rai daga wani mutum zuwa wani, ba tilastawa ba. Wata matsalar shirye-shiryen jin dadin gwamnati ita ce yadda suke kirkirar al'adar dogaro. Kasancewa masu girma, kuma ma'aikatan gwamnati ke gudanar da su, dole ne suyi aiki bisa ka'idoji, maimakon a kimanta bukatun kansu da kuma damar masu cin gajiyar su, kamar yadda sadaka ta gaske take yi. Wannan yana karfafa mutane su yi wasa da dokokin don tabbatar da cancantar su. Wani lokaci, iyalai masu talauci da gangan suna lalata yanayin su don cancantar samun fa'idodi mafi girma - akasin abin da muke son cimma. A cikin mafi tsufa kuma mafi girma a cikin kasashe masu jin dadin rayuwa kamar Kasar Ingila, yanzu jami'ai suna Gann dogaro da karni na uku - dangin da ke rayuwa kan fa'idodi waɗanda iyayensu da kakanninsu suka aikata hakan a gabansu. Taimakon kai, ta hanyar sadaka mai zaman kanta, ya fi dacewa da ɗan adam, motsawa da kuma madaidaicin zaɓi. Burtaniya na da tsarin bunkasa walwala a cikin aiki kafin shekarun 1940, lokacin da kasar walwala ta dauke shi. Waɗannan su ne al'ummomin abokantaka, waɗanda membobinsu za su ba da gudummawar mako-mako don fa'idodi kamar su rashin aikin yi, inshorar likita da ma jana'iza kashe kudi. , suna mai da hankali kan wasu ayyuka, don haka suna iya biyan bukatun musamman na waɗancan ma'aikata. Miliyoyin iyalai, musamman iyalai matalauta, sun zaɓi zama membobin ɗayan waɗannan jikin. Jindadin kowa ga kowa, ba tare da gwamnati ba, tabbas tabbas za'a iya cimma shi.

Rayar da bangaren taimakon jama'a

Yawancin mutanen da ke zaune a kasashe masu tsarin inganta rayuwar kasa suna jayayya cewa sadaka mai zaman kanta da taimakon jama'a ba

za su iya maye gurbin karimcin fa'idodin zamantakewar jama'a da fansho ba. Abu ne mai sauqi ga gwamnatoci su zama 'masu karimci' da kudin wasu mutane, ba shakka, kuma akwai wani abin da zai ba 'yan siyasa damar yin almubazzaranci da alfanu a yanzu, saboda sanin cewa tsararraki da ba a haifa ba za su biya su. Wannan kansa zai zama kyakkyawan dalili don hana 'yan siyasa samun walwala da jin dadin jama'a. Amma kari, idan fa'idodin jihar suna da yawa, babu karancin karfi ga iyalai su azurta kansu da kuma mutane don neman aiki maimakon rayuwa kan fa'idodi - kari ma idan waɗanda ke aiki dole su biya babban haraji don samun kudin tsarin walwala. Kodayake ana da kyakkyawar niyya, sakamakon karshe shi ne ya watsar da mutane masu fata da buri kuma ya hukunta su zuwa rayuwar dogaro. Kasashen da suke son matsawa zuwa hanyar yanci ya kamata su fara ta hanyar wargaza manyan tsare-tsarensu na walwala a cikin kananan tsare-tsare da kananan hukumomi. Har ma ana iya 'ba da su' a cikin wani nau'in keɓaɓɓen lissafi. Hakan na iya taimaka wa iyalai su farga da nauyin da ke kansu, kuma su fahimci cewa masu biyan haraji na gaske suna tallafa musu, ba wasu 'tsarin' yadawa ba. Kuma rushe tsarin kamar wannan yana ba shi damar sarrafa shi sosai, ta hanyar masu samar da kamfanoni.

Misali shine tsarin fansho na Chile. A cikin 1981, kasar ta raba tsarin fansho na kasa da rashin adalci zuwa asusun mutane. Wajibi ne ma'aikata su yi tanadi zuwa lokacin ritayarsu, amma suna iya zaɓar tsakanin masu ba da sabis masu zaman kansu da yawa don gudanar da kudinsu. Tsarin ya inganta alhakin mutum a cikin tanadi, ya samar da mafi kyawu ga ma'aikata, kuma tun daga nan aka kwafa a cikin kasashe da dama a nahiyoyi da yawa.

Wani misali shine tsarin Singapore na asusun ajiyar asusun lafiya (duba sama), wanda ya dora babban nauyi akan mutane da iyalai, yana karfafa mutane su samar da nasu kiwon lafiya da sauran bukatun. Kungiyoyin tsoffin al'ummomin kasar Ingila wani samfurin ne wanda za'a iya sake kirkirar su cikin sauƙi ta hanyar raba fa'idodin jihar zuwa na sirri, na sirri. Lokacin da aka gyara kayan tallafi na kasa ta irin waɗannan

hanyoyi, akwai karin kwarin gwiwa ga mutane don neman aiki da dogaro da nasu kokarin da taimakon danginsu, maimakon ga jihar. Har yanzu za a buƙaci sadaka ta sirri da sadaka, amma zai kasance mafi daidaito. Kuma, kamar yadda muka gani, 'yanci da kananan haraji hanya ce mai kyau don ba mutane nufin da dukiyar su zama masu karimci, muradin da babban jiha da manyan haraji ke kashewa.

Dunkulewar duniya da kasuwanci

Fa'idojin dunkulewar duniya

Kamar Nepal, kasashe da yawa suna damuwa game da yadda karin kasuwannin duniya ke shafar su. Amma yawancin damuwar bata dace ba, kuma fa'idodin da aka samu daga dunkulewar duniya da ciniki suna da yawa. Godiya ga tsarin farashin kasuwa, yanzu zamu iya kasuwanci kai tsaye da kuma kai tsaye tare da mutane daga ko'ina cikin duniya. Tufafin da muke sawa, abincin da muke ci, kayan aiki a gidajenmu, ofisoshi da masana'antu, dukkansu samfuran kasashe ne masu ban mamaki. Amma dunkulewar duniya na kasuwanni yana aiki duka biyun. Bawai kawai bawa kasashe masu arziki damar siyan abubuwa daga ko'ina cikin duniya ba. Hakanan yana bawa mutane a cikin kasashe masu nesa sau ɗaya damar inganta abubuwan da suke fata ta hanyar shiga kasuwannin duniya don samfuran su. Waɗanne albarkatu, alal misali, ya kamata manomin gida ya noma? Abaya, tushen hanyoyin samun bayanai kan farashin amfanin gona su ne 'yan kasuwa na gida ko hukumomin jihar, waɗanda ba su da wata ma'amala da kansu. Farashin gida na iya canzawa ko'ina, ya dogara da dalilai irin su yanayi. Kuma kasuwannin cikin gida ba koyaushe suke da tsari ba. A yau, manomi na iya fitar da wayar hannu kuma ya bincika kowane adadin rukunin yanar gizon da ke lissafin farashin kasuwa - gami da bayar da farashi nan gaba - ga kusan kowane irin amfanin gona, a kasuwanni marasa adadi a duk duniya. Manoma ko'ina suna iya siyarwa yanzu cikin tsari, kasuwar duniya, akan farashin da za'a iya faɗi.

Bude New Zealand

New Zealand misali ne na kasar da aka juya ta ta hanyar watsi da ka'idodi akan kasuwanci da kasuwanci. A farkon 1980s, ya kasance cikin mawuyacin hali da mawuyacin yanayi saboda irin wannan ka'idar. Amma, farawa a cikin 1984, ta yi watsi da kariyar ta yantar da kasuwancin ta na duniya, ta buɗe kasuwanninta ga gasar duniya. An cire tallafi ga masana'antu da noma. An sake fasalta kasuwannin cikin gida, gami da kasuwar kwadago da aka kayyade sosai: kungiyar kwadago membobinsu ana yin su ne bisa son rai kuma an bar kwangila tsakanin manyan ma'aikata da shuwagabanni. Mummunan tsinkaya daga masu neman shiga, masana, malaman addini, da shugabannin kungiyar kwadago - cewa wannan dokar za ta haifar da 'tattalin arzikin kasa - duk an tabbatar da cewa ba daidai ba ne. Matsakaicin albashin ya tashi. An sasanta kwangilar albashi cikin sauri. Yajin aiki ya faɗi zuwa kusan sifili. Rashin aikin yi ya faɗi - kuma ya fi sauri a tsakanin Maori, masu tallafi da sauran matalauta ko kungiyoyin marasa galihu. New Zealand ta zama ɗaya daga cikin kasashe masu yanci da gasa a duniya.⁵

Asalin al'adu

Wasu mutane suna damuwa cewa dunkulewar kasuwanni duniya zai iya sata kasashe asalinsu da al'adunsu na musamman. Musamman, yaduwar alamomin Amurka na haifar da damuwar cewa kasashe da suke da bambanci sau ɗaya za su fara yin kama da juna iri-iri, cewa kayan yamma da ɗabi'unsu za su nitsar da na waɗansu wurare, kuma manyan al'adun duniya za su mamaye wasu masu kananan abubuwa. Tabbas, al'adun tattalin arziki da zamantakewa suna canzawa. Samfuran da suka kasance na musamman ga wata kasa yanzu ana samunsu akan manyan titunan kowa. Wannan ba yana nufin cewa zaɓi da iri-iri suna bacewa ba. Akasin haka, yana nufin cewa mutanen kowace kasa yanzu suna da zaɓi fiye da yadda suke yi a da. Misali, 'yan asalin Kingdomasar Burtaniya, ba

za su kara jure wa dadin bakin da abinci mai dadadfa wanda kasarsu ta taɓa shahara da ita ba. Yanzu suna iya samun gidajen abinci, Latin Amurka, Iran, Mongolian, Yaren mutanen Poland da yawancin ire-iren abinci. Kuma wasu a duk faɗin duniya yanzu suna jin dadin irin wannan zaɓin - zaɓuɓɓuka waɗanda a da aka iyakance su ga fewan masu sa'a waɗanda ke da wadatacciyar tafiya. Ba wai ana rasa al'adu bane; maimakon haka, suna yadawa yadda kowa zai more su. Al'adu ba za su taɓa kasancewa tsaye da canzawa ba, kamar yadda waɗanda suke son su kare su daga haɗin duniya ke nunawa. Al'adun wata kasa suna canzawa koyaushe, kuma mafi a bayyane kuma a raye al'adun suke, yawancin sabbin dabarun al'adun da take samarwa da yawa suke canzawa. Abubuwan fasaha, kiɗa, wallafe-wallafe, salon rayuwa, dandano da kayan ado na kasashe masu tasowa a yau zasu zama sananne ga waɗanda kerayu a cikinsu kawai karni da suka wuce. Al'adu suna samun fa'ida daga fallasawa zuwa wasu al'adun, suna barin mutane su zaɓi abubuwan da suka fi dacewa da rayukansu da lokacinsu. Ta hanyar kasuwancin duniya zamu ga kuma fahimtar abubuwan al'adu daga kasashen waje waɗanda muke samun amfani don daidaitawa zuwa namu. Amma wannan canjin canjin yana gudana tun kafin wani yayi magana game da dunkulewar duniya. Kuma mafi yawan canje-canjen da muke matukar nadama, rashin kyawawan sassa na al'adunmu, ba ya rasa nasaba da wata masarauta ta al'adu daga kasashen waje amma sakamakon sauƙin yanayin zamani.

Bukukuwan da suka gabata, al'adu da suturar kasa, ba saboda dunkulewar duniya ba, amma saboda rayuwar kanta tana canzawa. Bukukuwan da a da suke alamta wasu yanayi na da mahimmanci ga al'ummomin noma, amma yanzu ba su da wata ma'ana a cikin duniyar da rabinmu ke zaune a birane. ⁶ Watakila daidai yake da al'adu suke canzawa. Yawancin dun

Tambaya: Shin kasashe masu arziki ba sa karɓar dukiyar duniya da yawa?

A'a. Arziki wani abu ne da kuka kirƙira, ta hanyar fwarewa, kasuwanci, kuzari, koƙari, tsari da saka jari. Tabbas kasashe masu arziki suna cinye dukiya, amma suma suna kirƙirar ta. Kuma ba kawai ga kansu ba: suna ganowa da haɓaka abubuwa masu mahimmanci da mataƙai waɗanda ke inganta rayuwar kowa, musamman rayuwar wasu matalautan mutane a duniya.

Ci gaba a likitanci, alal misali, na taimakawa wajen kawar da wasu cututtukan da suka nakasa a duniya kamar tarin fuka da zazzabin cizon sauro. Kimiyar halittu tana taimakawa wajen bunkasa amfanin gona da kuma maganin kwaro da shinkafa da sauran kayan amfanin gona.

Sabbin kayan suna sanya gine-gine masu rahusa da aminci.

Babu wadataccen wadata na wadata, tare da kasashe masu arziki suna karɓar rabon da ba daidai ba. Akasin haka, fwarewa daga kasashe masu arziki ke samar da sabbin dama ga wasu.

al'adu sun tilasta wa al'ummominsu ta hanyar mamayar iko, kuma yawancin al'adun kasashe marasa 'yanci na hakika suna lalata. Ya kamata mu yi marhabin da cewa ingantaccen tafiye-tafiye da fadada tambayoyi sun sa ya zama da wahala ga kasashe su riƙe al'adun da a wasu lokutan ake cin zarafinsu, ake danne su ko kuma nuna musu wariya.

Muhimmancin zaman lafiya

Adam Smith ya taɓa rubutawa: 'Littlearamar abin da ake buƙata don ɗaukar kasa zuwa mafi girman darajar wadata daga mafi kasƙanci na dabbanci amma zaman lafiya, haraji mai sauƙi da tsarin haƙuri na adalci Tabɓatar da zaman lafiya a cikin gida da kuma kasashen waje tabbas abune da ake buƙata don bunkasa tattalin arziƙin kasa. Mutane ba za su

saka hannun jari a cikin kamfanoni ba kuma su samar da jari mai amfani idan sun yi imanin cewa da alama mayakan yaƙi ko sojojin da ke shigowa za su iya sace dukiyoyinsu. Kuma ƙasashe waɗanda citizensan ƙasa ke kasuwanci tare da waɗanda ke cikin wasu ƙasashe suna da ƙarancin neman rikici da su. A cikin kalmomin da aka ambata ga masanin tattalin arzikin Faransa na ƙarni na sha tara kuma ɗan siyasa Frédéric Bastiat: 'Idan kaya ba su ƙetare kan iyaka ba, sojoji za su.' Amfanin zaman lafiya na tattalin arziki ne da na al'ada. Aminci ya ba da damar ƙoƙari da albarkatu don mayar da hankali kan ayyukan da ke samar da abubuwa maimakon ayyukan lalata. Yana bayar da yanayi don kirƙirar jari da wadataccen tattalin arziki. Yana ba mutane damar tsara wa kansu da iyalansu makoma. Yana ba su lokaci, wadata da amincewa don shiga cikin al'adu da neman ilimi. Kuma zaman lafiya yana ba da damar walwala na mutane, kayayyaki da ra'ayoyi - yada fahimta, wadata da kirkire-kirkire. Wani abin da Adam Smith ya fahimta shine cewa ba lallai bane mu sanya wasu ƙasashe talauci don mu zama masu arziki da kanmu. Zai fi kyau gare mu idan kwastomominmu sun kasance mawadata maimakon talakawa. 9 Hakanan, don mu zama masu ƙarfi, ba lallai bane mu sanya wasu rauni. Dukkan bangarorin suna samun galaba daga fa'idar zaman lafiya. Dole ne a yi zaman lafiya, daga lokaci zuwa lokaci. Dole ne a kare dukiya da mutane. Kuma sarrafa albarkatun kasa na iya buƙatar (iyakance) sa hannun gwamnati. Amma gwamnatocin da suka fi girma yawa sukan zama masu son yaƙi - wataƙila neman boye rashin wadata da 'yanci ta hanyar bayar da shawarar cewa tsaron ƙasar yana buƙatar sadaukarwa, haɗin kai da manufa da ƙarfin soja. Mutanen da ke cikin al'ummomin 'yanci ba su da aminci ga ƙasashensu; amma alkawarin da suka yi shi ne budewa da walwala da dangi, abokai, kwastomomi da kuma kungiyoyin sa kai - ba ga kama-karya ba, tuta ko wani buri na al'umma. Wasu mutane suna tunanin cewa hanyar zuwa ga zaman lafiya ita ce kafa wani nau'in gwamnatin duniya. Duk da cewa yana da amfani a sami tarurruka na duniya wanda za'a iya yada bambance-bambance tare da sasanta rikice-rikice, bai kamata muyi

tunanin cewa gwamnatin duniya zata fi ta kasashen mu kyau ba. Idan aka yi la'akari da girmansa, har ma da mafi nisa daga jama'a, halin faɗaɗawa da cin zarafinsa zai zama mafi girma. Hakanan babu wanda zai iya tsere wa wannan zagi ta hanyar ƙaura zuwa wani ɓangare na duniya. A'a, hanya mafi kyau ta inganta zaman lafiya ita ce sanya gwamnatoci karami, ba babba ba, kuma a dogara ga dabi'ar dan Adam ta hada kai da juna cikin lumana da inganta yanayinsu.

9 Hujjar A Takaice

Batun 'yanci

'Yanci yana haifar da wadata. Kungiyoyin da suka karɓi yanci sun mai da kansu masu wadata. Waɗanda ba su kasance ba sun kasance matalauta. Amma al'umma mai 'yanci ta fi kyau ta hanyoyin da ba na abin duniya ba kuma. Yana aiki ne bisa dogaro da yarda da juna da haɗin kai tsakanin daidaikun mutane, ba bisa tushen karfi da tilastawa ba. 'Yan ƙasa suna da kyakkyawar alaƙa ta al'ada, ta mutumtaka da ta dabi'a. Sun yarda da ka'idodin halaye tsakanin mutane da son rai, don amfanin juna, ba don an dora musu waɗannan ka'idodin ba. Gwamnatocinsu suna da yardar masu mulki, kuma su kansu suna bin dokoki don hana su cin gajiyar ikonsu.

Al'umma mai 'yanci tana sakin gwanintar ɗan adam, kirƙiri da kira-kira. Wannan yana ba ta damar kirƙirar wadata inda ba a taɓa wanzuwa ba. Mutane a cikin al'umma mai 'yanci ba sa yin arziki ta hanyar amfani da wasu, kamar yadda manyan ƙasashe marasa' yanci ke yi. Ba za su iya zama masu arziki ba ta hanyar sa wasu su talauce. Suna zama masu arziki ne kawai ta hanyar samarwa wasu abubuwan da suke so da kuma inganta rayuwar wasu mutane.

Iyakance gwamnati

Yawancin mutane sun yarda cewa ana buƙatar gwamnati don dalilai irin waɗannan kamar isar da adalci da yanke hukunci kan abubuwan da daidaikun mutane ba za su iya yanke hukunci shi kaɗai ba. Amma kusan kowa ya yarda cewa dole ne a iyakance ikon gwamnati. Gwamnatin al'umma mai 'yanci ta wanzu ne don hana cutarwa ga' yan ƙasa. Yana kiyayewa da aiwatar da adalci - ka'idodin ƙasa waɗanda ke ba mutane damar yin aiki tare cikin lumana tare. Gwamnatin 'yanci ta' yanci doka ta hana ta. Dokokinta suna aiki ne ga kowa daidai. Shugabanninta ba za su iya washe 'yan ƙasa don amfanin kansu ba, ba da fifiko ga abokansu, ko amfani da ikonsu a kan abokan gaba. Karfinsu da lokacinsu a ofis suna

da iyaka don rage rashawa da ke zuwa da iko. Cibiyoyin dimokiradiyya kamar 'yanci da buda-baki,' yancin fadin albarkacin baki, iyakance lokacin wakilci da dokokin tsarin mulki duk suna kiyaye iyakokin shugabannin siyasa.

Daidaito mafi girma

Manyan masu cin gajiyar tattalin arziƙin al'ummomin mai yanci sune talakawa. Kungiyoyin 'yanci sun fi daidaito ta fuskar tattalin arziki fiye da al'ummomin da ba' yanci ba. Talaka a cikin al'ummomin da basu da 'yanci suna jin daɗin abubuwan marmari waɗanda ba a san su ba kamar' yan shekarun da suka gabata, wadatattun abubuwan da ake da su ne kawai ga masu mulki na ƙasashe marasa yanci. Kungiyar 'yanci ba ta ƙoƙarin tilasta daidaituwar abin duniya. Ya gano cewa, yunkurin daidaita dukiyar jama'a ko kuma samun kuddi, ba su da fa'ida. Yana lalata abubuwan haɓaka don haɓaka kai, aiki tukuru da kuma sha'anin kasuwanci. Yana sanyaya gwiwar mutane daga gina jari wanda ke haɓaka haɓakar dūmbin alumma.

Yana hana daidaikun mutane kirƙirar sabuwar dukiya da sabuwar kima. Amma al'ummomin kyauta suna jin daɗin mahimmancin daidaito hakan , babu su a cikin al'ummomin da ba 'yanci ba. An yarda da daidaiton halaye na mutane: ana ɗaukar kowane rai na mutum da kima da kimar kariya. Akwai daidaito a gaban doka: hukunce-hukuncen ya dogara da gaskiyar lamarin, ba a kan ko wanene ba. 'Yan ƙasa suna da daidaito a siyance: suna da' yancin yin zaɓe, tsayawa a zaɓe da kuma bayyana ra'ayinsu na siyasa, komai rashin kwanciyar hankali ga hukumomi. Kuma suna da daidaiton dama: mutane ba sa fuskantar wariya a aiki ko ilimi kuma suna iya inganta kansu ba tare da la'akari da launin fatarsu, addininsu, ƙabilar su ko wata sifa ba.

Tsarin tattalin arziki

Kungiya mai 'yanci tana ba mutane yancin yin zaɓin tattalin arziƙinsu, kamar yadda ta ba su yancin zaɓi na zamantakewar kansu da na kansu.

Mutane a cikin 'yanci na kirkirar kima ta hanyar musayar son rai. Musayar mai yanci yana sa bangarorin biyu su zama mafi kyau: ba zasu yi hakan ba in ba haka ba. Kowane mutum yana samun ci gaba Ta hanyar hada kai da wasu tare da samar da kayayyakin da suke so - da kuma samun wani abin da suke so. Burin samun fa'ida yana karfafawa 'yan kasuwa gwiwar neman abin da wasu suke so da kuma wadata shi. Farashi yana bayanin bayanai game da rashi da rarar kudi, suna fadawa kowa abinda yakamata a samar dashi da kuma abinda yakamata a kiyaye. Ta wannan hanyar, lokaci, fasaha, kofari, jari da sauran albarkatu ana zana su kai tsaye zuwa inda bukata ke da gaggawa kuma ana kawar da ita daga kananan mahimman amfani. Ba ya bukatar gwamnati ta gaya wa mutane abin da za su yi. Don aiki, tattalin arziki mai 'yanci yana bukatar karfaffen tsari ne kawai game da yadda mutane ke aiki tare. Wadannan sun hada da dokoki game da mallaka da canja wurin dukiya, da fa'idodin kwangila wacce ake girmama yarjejeniyoyi. Kadarorin mutane sun zama dole idan mutane zasu gina kasuwanci da musayar kaya. Amma yana da mahimmanci idan sauran 'yanci za a mutunta su. Idan hukuma ta mallaki dukkan kadarori, daukar matakin siyasa da muhawara a bayyane ba zai yiwu ba.

Adalci da bin doka da oda

Adalci ba abune da yan majalisa zasu iya fada ba. Dokokin adalci wani bangare ne na dabi'ar mutum - muhimmin bangare ne daga cikin mu wanda ke taimakawa wajen karfafa hadin kai tsakanin mutane. Mutane a cikin 'yanci na gari suna da' yancin yin wannan adalcin na dan adam ta hanyar dan adam. Adalcin yanayi ya nuna cewa dole ne dokoki su kasance tabbatattu kuma tabbatattu, cewa suna mu'amala da mutane daidai, ba sa bukatar abin da ba zai yuwu ba, cewa ba a waiwayarsu ba, kuma hukuncin yana da tabbas da dacewa da laifin. Dole ne a bi tsarin shari'a a kowane yanayi, tare da yin shari'ar adalci ba tare da tsawaita tsare ba ba tare da fitina ba. Dole ne a dauki mutanen da ake tuhuma da aikata laifi a matsayin marasa laifi har sai an tabbatar da laifinsu, kuma

kada a tursasa mutane ta hanyar gurfanar da su sau da yawa kan irin wannan laifin. Irin wadannan fa'idodin kusan kowa ya yarda da su, ba tare da la'akari da kasarsu ba, al'adarsu, launin fatarsu ko addininsu. Tabbatar da tabbatar da wannan adalci na al'ada da kuma bin doka da oda yana bukatar sashin shari'a mai zaman kansa wanda ba zai iya yin tasiri daga shugabannin siyasa ba. 'Yan sanda, haka nan, dole ne su kasance marasa karfi. Ba za a iya amincewa da cin hanci da rashawa a tsakanin 'yan sanda da bangaren shari'a ba idan ana son' yanci ya ci gaba.

Al'umma maras fa'ida

Kungiyar 'yanci al'umma ce mara tabbas. Yana habaka daga ayyukan mutane, yana bin fa'idodin da ke inganta hadin kai cikin lumana. Ba a sanya shi daga sama daga hukumomin siyasa. Ba lallai ne mutane su yarda da komai ba don yin aiki tare don cin moriyar juna. Wadanda ke musayar kaya suna bukatar yarda kawai a kan farashin. Amma don wannan hadin kai ya kasance mai matukar amfani, dole ne mutane su jure da ra'ayoyi da ayyukan wasu. Kungiyar 'yanci tana bawa mutane ko gwamnatoji damar tsoma baki tare da wasu kawai don hana ainihin cutar da aka aikata. Iyakance yanci na mutane saboda munga halinsu bai dace ba ko cin zarafi yana Kawar da duk wani shinge ga 'yanci na yau da kullum wadanda suke zattun Kansu madaukakiyar dabi'a mafi kyau. Yin hakuri da ra'ayoyin wasu mutane da salon rayuwa suna amfanar jama'a. Gaskiya ba koyaushe take bayyane ba; ya fito fili a yakin dabaru. Ba za mu iya amincewa da masu kididdiga don kawar da ra'ayoyin da ba daidai ba kawai. Suna iya kuskuren danne ra'ayoyi da hanyoyin aiwatar da zai amfanar da jama'a a nan gaba.

Duniya mai 'yanci

Yana da wuya gwamnatojin kama-karya su boye ayyukansu daga sauran duniya. A sakamakon haka, yawancin kasashe suna bude kofofin kasuwanci da yawon bude ido, kuma sabbin dabaru suna yaduwa. Yawancin mutane suna ganin fa'idodin 'yanci na tattalin arziki da

zamantakewar al'umma, kuma suna neman su. Yana da wahala a kirkiro tarbiyya da cibiyoyi na 'yanci inda babu' yanci. Maimakon koƙarin tilasta musu siyayya, ya fi kyau a fara a kananan matakin, kirƙirar yanayin da zai ba mutane damar yin aiki da yardar kaina da haɓakawa haɓaka al'umma ta 'yanci ta hanyar ayyukansu. Babban abin da ke cikin wannan shi ne tsara 'yancin mallakar abu, ta yadda mutane za su gina kamfanoni da kasuwanci tare da yakinin cewa ba za a kwace dukiyoyinsu ba. Ya kamata sake fasalin ya samar da 'yanci na gaske na tattalin arziki, ba jari hujja ba. Yawancin gwamnatocin da suka yi iƙirarin mallakar kamfanonin masana'antu na gwamnati sun ba da izinin mallakar su ga abokai da dangi. Dukan jama'a suna bukatar tsunduma cikin aiwatar da gyare-gyare ga tattalin arziki idan ana so a sami canji na gaske.

Kasashe ba sa yin asara daga buɗewa zuwa kasuwancin duniya. Kare masana'antun cikin gida da gasa yana nufin kimar farashi da karancin kima ga masu amfani da gida. Kasancewa cikin kungiyar cinikayyar kasa da kasa yana ba wa 'yan kasuwa na gida sabbin kasuwanni da dama. Bude harkokin kasuwanci a cikin shekaru talatin da suka gabata ya fitar da sama da mutane biliyan daga kangin talauci. 'Yanci da gaske ɗayan kyawawan halaye ne masu tasiri a tarihin ɗan adam.

Zabi Kundin Tarihi

- Ashford, N. (2003), *Principles for a Free Society*, Stockholm: Jarl Hjalmarson Foundation. Thorough, short exposition of the principles on which a free society and free economy are built.
- Bastiat, F. (2001 [1850]), *Bastiat's 'The Law'*, London: Institute of Economic Affairs. Classic statement of liberal ideas from the French politician and political thinker.
- Benn, E. (1964), *Why Freedom Works*, London: Sir Ernest Benn Ltd. Dated but enlightening defence of free markets by a leading UK businessman.
- Butler, E. (2009), *The Best Book on the Market: How to Stop Worrying and Love the Free Economy*, Oxford: Capstone Books. Simple outline of how markets and trade really work.
- Butler, E. (2012), *Public Choice – a Primer*, London: Institute of Economic Affairs. Simple explanation of government failure and the problems of self-interest in democratic systems.
- Butler, E. (2012), *Friedrich Hayek: The Ideas and Influence of the Libertarian Economist*, Petersfield: Harriman House. Easy introduction to the liberal political scientist who developed much of the modern thinking on the spontaneous society.
- Friedman, M. with R. Friedman (1962), *Capitalism and Freedom*, Chicago, IL: University of Chicago Press. Classic outline of

the case for a free society and free economy by the US Nobel laureate in Economics.

Friedman, M. and R. Friedman (1980), *Free to Choose*, New York: Harcourt Brace Jovanovich. Engaging case for the free society, based on the television series of the same name.

Hayek, F. A. (1944), *The Road to Serfdom*, London: Routledge.

Classic wartime exposition of the dangers of central planning and unrestrained governments.

Hayek, F. A. (1960), *The Constitution of Liberty*, London: Routledge. Large book tracing the origins of liberal ideas and the principles on which a free society must be founded.

Meadowcroft, J. (ed.) (2008), *Prohibitions*, London: Institute of Economic Affairs. Powerful set of arguments against government controls on many different lifestyle choices.

Mill, J. S. (1859), *On Liberty*, in J. S. Mill (2008), *On Liberty and Other Essays*, Oxford: Oxford University Press. *On Liberty* is a classic text on the case for freedom, the no-harm principle, limited government, natural justice and tolerance.

Norberg, J. (2003), *In Defense of Global Capitalism*, Washington, DC: Cato Institute. An instructive survey of the benefits delivered, to the poor in particular, by international capitalism.

Palmer, T. G. (ed.) (2011), *The Morality of Capitalism*, Arlington, VA: Students for Liberty and Atlas Foundation. Interesting collection of essays on morality, cooperation, equality, progress, globalisation and culture.

Pirie, M. (2008), *Freedom 101*, London: Adam Smith Institute. One hundred and one arguments against the free economy, knocked down in a page each.

Wellings, R. (ed.) (2009), *A Beginner's Guide to Liberty*, London: Adam Smith Research Trust. Straightforward explanations of markets, property rights, liberty, government failure, prohibitions and welfare without the state

Game da IEA

Cibiyar bincike da sadaka ce ta ilimi (A'a. CC 235 351), iyakance ta garantin. Manufarta ita ce inganta fahimtar mahimman abubuwa

cibiyoyi na 'yantacciyar al'umma ta hanyar nazarin da bayyana matsayin kasuwanni wajen warware matsalolin tattalin arziki da zamantakewar al'umma.

IEA ta cimma burinta ta:

- tsarin wallafe-wallafe mai inganci
- taro, karawa juna sani, laccoci da sauran lamura
- kai wa makarantu da daliban kwaleji
- yin amfani da gabatarwar kafonin watsa labarai da bayyanuwa IEA, wanda marigayi Sir Antony Fisher ya kafa a 1955, kungiyar agaji ce ta ilimi, ba kungiyar siyasa ba. Ba ta da 'yanci daga kowace kungiyar siyasa ko kungiya kuma ba ta aiwatar da ayyukan da aka yi niyyar shafar goyon baya ga wata jam'iyyar siyasa ko dan takara a kowane zabe ko raba gardama, ko kuma a wani lokaci. Ana tallafawa ta tallace-tallace na dab'i, kuɗin taro da gudummawar son rai.

Baya ga manyan jerin wallafe-wallafenta IEA kuma tana buga mujallar lokaci-lokaci, Harkokin Tattalin Arziki.

IEA tana da tallafi a cikin aikinta ta hanyar fitattun Advisory council da kuma wani mashahurin kwamitin membobin girmamawa. Tare da sauran masana ilimi, suna yin nazarin wallafe-wallafen IEA mai yiwuwa, ana ba da bayanansu ga marubuta ba tare da suna ba. Saboda haka duk takardun IEA

suna farkashin tsari mai tsauri mai tsafta kamar yadda manyan mujallu na ilimi ke amfani dashi.

Littattafan IEA suna jin dadin amfani da aji da kuma karɓar kwasai a makarantu da jami'o'i. Ana kuma siyar dasu ko'ina cikin duniya kuma, ana fassara / sake buga su.

Tun daga 1974 IEA ya taimaka kirƙirar haɗin yanar gizo na cibiyoyi irin wannan 100 a cikin ƙasashe 70. Dukansu masu zaman kansu ne amma suna raba aikin IEA.

Ra'ayoyin da aka bayyana a cikin wallafe-wallafen IEA sune na marubutan, ba na Cibiyar ba (wanda ba shi da ra'ayi na kamfanoni), Manajan Amintattun ta, membobin Majalisar Shawarar Ilimin Ilimi ko manyan ma'aikata.

Membobin Kwamitin Ba da Shawara na Ilimin Kwalejin, Abokan Girmamawa, Masu Amincewa da Ma'aikata an jera su a shafi mai zuwa.

Cibiyar Tattalin Arziki

2 Lord North Street, Westminster, London SW1P 3LB

Tel: 020 7799 8900

Faks: 020 7799 2137

Imel: iea@iea.org.uk Intanit: iea.org.uk

Darakta janar & ralph harris Fellow Mark Littlewood

Editan Edita Farfesa Philip Booth mai kula da Amintattu

Shugaba: Farfesa D R Myddelton

Kevin Bell Farfesa Mark Pennington

Robert Boyd Bruno Kafin

Michael Fisher Neil Record

Sir Michael Hintze Farfesa Martin Ricketts

Farfesa Patrick Minford Linda Whetstone

Shugaban majalisar ba da shawara kan ilimi: Farfesa

Martin Ricketts

Graham Bannock Dr Eileen Marshall

Dr Roger Bate Farfesa Antonio Martino Farfesa Alberto

Benegas-Lynch, Jr Dr John Meadowcroft Farfesa Donald

J Boudreaux Dr Anja Merz

Farfesa John Burton Julian Morris

Farfesa Forrest Capie Farfesa Alan Morrison

Farfesa Steven N S Cheung Paul Ormerod

Farfesa Tim Congdon Farfesa David Parker

Farfesa N F R Crafts Farfesa Victoria Curzon Price

Farfesa David de Meza Farfesa Colin Robinson

Farfesa Kevin Dowd Farfesa Pascal Salin

Farfesa Richard A Epstein Dr Razeen Sally

Nigel Essex Farfesa Pedro Schwartz

Farfesa David Greenaway Farfesa J R Shackleton

Dr Ingrid A Gregg Jane S Shaw

Walter E Grindler Farfesa W Stanley Siebert

Farfesa Steve H Hanke Dr Elaine Sternberg

Farfesa Keith Hartley Farfesa James Tooley

Farfesa David Henderson Farfesa Nicola Tynan

Farfesa Peter M Jackson Farfesa Roland Vaubel

Dr Jerry Jordan Dr Cento Veljanovski

Dr Lynne Kiesling Farfesa Lawrence H White

Farfesa Daniel B Klein Farfesa Walter E Williams Farfesa Chandran Kukathas

Farfesa Geoffrey E Wood Farfesa Stephen C Littlechild

'Yan Uwa Na Girmamawa

Farfesa Michael Beenstock Farfesa Sir Alan Peacock

Sir Samuel Brittan Farfesa Vernon L Smith

Farfesa David Laidler Farfesa Gordon Tullock

Farfesa Chiaki Nishiyama Farfesa Basil S Yamey

Sauran takaddun da IEA ta buga kwanan nan sun hada da:

Taxation and Red Tape

The Cost to British Business of Complying with the UK Tax System
Francis Chittenden, Hilary Foster & Brian Sloan
Research Monograph 64; ISBN 978 0 255 36612 0; £12.50

Ludwig von Mises – A Primer

Eamonn Butler
Occasional Paper 143; ISBN 978 0 255 36629 8; £7.50

Does Britain Need a Financial Regulator?

Statutory Regulation, Private Regulation and Financial Markets
Terry Arthur & Philip Booth
Hobart Paper 169; ISBN 978 0 255 36593 2; £12.50

Hayek's The Constitution of Liberty

An Account of Its Argument
Eugene F. Miller
Occasional Paper 144; ISBN 978 0 255 36637 3; £12.50

Fair Trade Without the Froth

A Dispassionate Economic Analysis of 'Fair Trade'
Sushil Mohan
Hobart Paper 170; ISBN 978 0 255 36645 8; £10.00

A New Understanding of Poverty *Poverty*

Measurement and Policy Implications
Kristian Niemietz
Research Monograph 65; ISBN 978 0 255 36638 0; £12.50

The Challenge of Immigration

A Radical Solution
Gary S. Becker
Occasional Paper 145; ISBN 978 0 255 36613 7; £7.50

Sharper Axes, Lower Taxes *Big*

Steps to a Smaller State Edited by Philip Booth

Hobart Paperback 38; ISBN 978 0 255 36648 9; £12.50

Self-employment, Small Firms and Enterprise

Peter Urwin
Research Monograph 66; ISBN 978 0 255 36610 6; £12.50

Crises of Governments

The Ongoing Global Financial Crisis and Recession
Robert Barro
Occasional Paper 146; ISBN 978 0 255 36657 1; £7.50

... and the Pursuit of Happiness *Wellbeing and the Role of Government*

Edited by Philip Booth
Readings 64; ISBN 978 0 255 36656 4; £12.50

Public Choice – A Primer

Eamonn Butler
Occasional Paper 147; ISBN 978 0 255 36650 2; £10.00

The Profit Motive in Education: Continuing the Revolution

Edited by James B. Stanfield
Readings 65; ISBN 978 0 255 36646 5; £12.50

Which Road Ahead – Government or Market?

Oliver Knipping & Richard Wellings
Hobart Paper 171; ISBN 978 0 255 36619 9; £10.00

The Future of the Commons

Beyond Market Failure and Government Regulation
Elinor Ostrom et al.
Occasional Paper 148; ISBN 978 0 255 36653 3; £10.00

Redefining the Poverty Debate

Why a War on Markets is No Substitute for a War on Poverty
Kristian Niemietz
Research Monograph 67; ISBN 978 0 255 36652 6; £12.50

The Euro – the Beginning, the Middle ... and the End?

Edited by Philip Booth
Hobart Paperback 39; ISBN 978 0 255 36680 9; £12.50

The Shadow Economy

Friedrich Schneider & Colin C. Williams
Hobart Paper 172; ISBN 978 0 255 36674 8; £12.50

Quack Policy

Abusing Science in the Cause of Paternalism
Jamie Whyte
Hobart Paper 173; ISBN 978 0 255 36673 1; £10.00

Sauran Wallafe-Wallafen IEA

Ana samun cikakkun bayanai game da wasu wallafe-wallafe da kuma aikin IEA a www.iea.org.uk. Don yin oda kowane dāba'a duba fasa.

Abokan Ciniki Na Sirri

Umarni daga abokan cinikin mutum yakamata a tura shi zuwa IEA: Clare Rusbridge
IEA

2 Lord North Street FREEPOST LON10168 London sw1p 3yz

Tel: 020 7799 8907. Faksi: 020 7799 2137

Imel: crusbridge@iea.org.uk

Kasuwanci abokan ciniki

Duk umarni daga cinikin littafi ya kamata a miƙa shi ga mai rarrabawa na IEA:

Gazelle Book Services Ltd (Dokokin IEA)

FREEPOST RLYS-EAHU-YSCZ White Cross Mills Hightown

Lancaster LA1 4xs

Tel: 01524 68765. Faksi: 01524 53232

Imel: sales@gazellebooks.co.uk

Biyankuƙi na IEA

IEA kuma tana ba da sabis na biyankuƙi zuwa littattafan ta. Don biyankuƙi na shekara guda (a halin yanzu £ 42.00 a cikin Burtaniya), masu biyankuƙi suna karɓar kowane dāyan tallan da IEA ke bugawa. Don ƙarin bayani a tuntuɓi: Clare Rusbridge

Biyankuƙi IEA

2 Lord North Street FREEPOST LON10168 London sw1p 3yz

Tel: 020 7799 8907. Faksi: 020 7799 2137

Imel: crusbridge@iea.org.uk